

Pro gradu -tutkielma
Aluetiede
Kaupunkimaantiede

YHTEISKAHVEJA JA TEATTERIRETKIÄ – ASUMISEN YHTEISÖLLISYYS JA SEN
ALUEELLINEN VAIHTELU HELSINGIN SETTLEMENTTIASUNTOJEN
VUOKRATALOISSA

Aino Ruskomaa

2018

Ohjaaja:

Venla Bernelius

HELSINGIN YLIOPISTO
MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
GEOTIETEIDEN JA MAANTIETEEN LAITOS
MAANTIEDE

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä/Författare – Author			
Aino Ruskomaa			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Yhteiskahveja ja teatteriretkiä – Asumisen yhteisöllisyys ja sen alueellinen vaihtelu Helsingin Setlementtiasuntojen vuokrataloissa			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Kaupunkimaantiede			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Pro Grdau -tutkielma	Elokuu 2018	75 + liitteet	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella yhteyttä Setlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden passiiviseen ja aktiiviseen yhteisöllisyyteen, ja yhteisöllisyyden tärkeyteen, sekä siihen millaisena yhteisöllisyyden muodot eri taloissa näyttäytyvät. Passiivisella yhteisöllisyydellä tarkoitan yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja aktiivisella yhteisöllisyydellä asukkaiden välistä naapuriaktiivisuutta. Tutkimuksessa on mukana neljä Setlementtiasuntojen vuokrataloa, jotka sijaitsevat Helsingin Jätkäsaarella, Kalasatamassa, Malmilla ja Viikissä. Teoreettisina lähtökohtina toimivat keskustelut pääkaupunkiseudun alueellisesta eriytymisestä ja sosioekonomisten erojen kasvusta. Yhteisöllisyys on vahvasti kytköksissä myös sosiaalitieteisiin, joten sivuan tutkimuksessani myös sosiaalitieteellistä yhteisöllisyyskeskustelua.</p> <p>Tutkimuksen pääasiallisena aineistona toimii asukkaille suunnattu kysely, jonka itse laadin tieteellisten yhteisöllisyysmittareiden sekä Vaattovaaran ja Kortteisen vuonna 2012 keräämän Helsingin seudun hyvinvointia kartoittavan kyselyn pohjalta. Lisäksi hyödynnän Helsingin seudun aluesarjat –palvelun kautta saatua Tilastokeskuksen aineistoa tutkimusalueiden sosioekonomisesta rakenteesta. Tutkimuksen tutkimusote on pääosin kvantitatiivinen. Tilastoanalyysissä analyysityökaluna käytän SPSS-tilasto-ohjelmaa ja tilastollisina menetelminä hyödynnän frekvenssijakaumia, ristiintaulukointeja sekä monimuuttujavarianssianalyysia (MANOVA). Lisäksi tarkastelen kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin kyselyn avoimen kysymyksen vastauksia.</p> <p>Tulosten perusteella asuinalueen sosioekonomisella rakenteella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä asukkaiden yhteisöllisyyden tunteeseen tai tärkeyteen, eli yhteisöllisyys on keskimäärin yhtä tärkeää, ja sitä tunnetaan keskimäärin yhtä paljon kaikissa tutkimuksessa tarkastelluissa taloissa. Sen sijaan asukkaiden aktiivinen yhteisöllisyys, eli naapuriaktiivisuus, oli tilastollisesti merkitsevästi suurempaa Jätkäsaaren ja Kalasataman taloissa kuin Viikin talossa. Yhteisöllisyyden muotojen tarkastelu osoitti kuitenkin yhteisöllisyyden näyttäytyvän erilaisena eri taloissa, jolla saattaisi olla yhteys talon asukasrakenteeseen ja asukkaiden valikoitumiseen talojen välillä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Yhteisöllisyys, asuminen, naapuruussuhteet, alueellinen eriytyminen, pääkaupunkiseutu, kyselytutkimus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto - Helda			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Faculty of Science		Department of Geosciences and Geography	
Tekijä/Författare – Author			
Aino Ruskomaa			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Collective coffee breaks and theater tours – Communality of living and its spatial variations in Helsinki Settlement apartment rental houses			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Urban Geography			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Master's thesis	August 2018	75 + appendices	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>This Master's thesis explores the sense of community in Settlement apartments' rental houses. The aim of the study is to find out, whether there is a connection between residents' passive and active sense of community and the socioeconomic status of the neighbourhood. By a passive sense of community, I mean the feeling of togetherness, and by active sense of community I mean the social activity and social ties between the residents. My other purpose is to explore the different forms of the sense of community existing within the houses. There are four Settlement apartments rental houses examined in this research. The houses are located in four different areas in Helsinki; Jätkäsaari, Kalasatama, Viikki and Malmi. The theoretical framework of this research is based on the discussions on spatial segregation and the growth of socioeconomic differences. Sense of community is also strongly related to social sciences, which is why I shortly present the current discussion on the sense of community ongoing in the field of social sciences.</p> <p>The primary research data consists of a self-made survey based on the scientific indexes of measuring the sense of community and a survey measuring the wellbeing of residents in the Helsinki metropolitan region. Statistical data of the socioeconomic structure of the research areas is provided by Statistics Finland. The methods used in this study are mostly quantitative, such as crosstabulations, descriptive statistics and Multivariate analysis of variance (MANOVA). I have also used qualitative research methods in the analysis of the open-ended questions of the survey.</p> <p>The results reveal that there is no statistically significant connection between the passive sense of community and the socioeconomic structure of the area, which means that the feeling of togetherness and the sense of community is equally strong in every house researched in this study. However, there is a statistically significant difference in the active sense of community between Jätkäsaari and Viikki, and Kalasatama and Viikki. This means that the residents of Jätkäsaari and Kalasatama spend more time with their neighbors than the residents of the house located in Viikki. The study also revealed that the forms of sense of community vary between the houses, which might have a connection to the residential structure of the house, and the selection of residents between different houses.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Sense of Community, housing, neighbour relations, urban segregation, Helsinki capital region, survey			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
The Digital Archive of Helsinki University - Helda			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.3	Tutkimuskohteena Setlementtiasunnot	4
1.4	Tutkimuksen ydinkäsitteet	5
1.4.1	Yhteisöllisyys	5
1.4.2	Yhteisöllinen asuminen	8
1.4.3	Sosiaalinen koheesio	9
2	PAIKALLISYHTEISÖLLISYYS: MERKITYS, TEORIA JA AIKAISEMPI TUTKIMUS	11
2.1	Yhteisöllisyys naapurustokontekstissa	11
2.2	Naapurustovaikutusteoria	13
2.3	Aikaisempia tutkimustuloksia	15
3	ASUINALUEIDEN SOSIOEKONOMINEN KEHITYS PÄÄKAUPUNKISEUDULLA ..	18
3.1	Eriytymiskehitys pääkaupunkiseudulla	18
3.2	Erojen kasvun vuosikymmenet	19
3.3	Asuinalueiden tulevaisuus	22
4	TUTKIMUSALUEET JA NIIDEN SOSIOEKONOMISET EROT	24
4.1	Jätkäsaari	25
4.2	Kalasadama	26
4.3	Malmi	26
4.4	Viikki	27
4.5	Sosioekonomiset erot tutkimusalueilla	27
5	TUTKIMUSASETELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT	30
5.1	Yhteisöllisyyden mittaaminen	31
5.2	Kyselyaineisto	32

5.2.1	Kyselyn rakenne	33
5.2.2	Kyselyn toimittaminen	33
5.3	Aineiston esikäsittely	35
5.4	Analyysimenetelmät.....	37
5.4.1	Kuvailevat analyysimenetelmät.....	38
5.4.2	Monimuuttujavarianssianalyysi (MANOVA)	38
5.4.3	Avointen kysymysten analyysi	40
5.5	Tutkimuksen luotettavuus	40
6	TULOKSET	43
6.1	Vastaajien taustatiedot	43
6.2	Sosioekonomisen rakenteen vaikutus yhteisöllisyyteen	45
6.3	Yhteisöllisyyden muodot.....	47
6.4	Tulosten yhteenveto	52
7	KESKUSTELU	54
7.1	Tulosten tulkinta	54
7.2	Yhteisöllisyys ja naapuruussuhteet	56
8	YHTEENVETO	58
9	LÄHDELUETTELO	60
10	LIITTEET	76

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Pääkaupunkiseudun kasvavat alueelliset ja sosioekonomiset erot ovat herättäneet viime vuosina paljon keskustelua. Vielä 1990-luvulla huono-osaisuus näyttäytyi pääkaupunkiseudulla vain mosaiikkimaisina ”köyhyystaskuina” (Vaattovaara 1998; Vaattovaara & Kortteinen 2003), mutta 2000-luvulla alueiden väliset erot ovat kasvaneet (Vilkama 2011). Pääkaupunkiseudulle on Vilkaman ja kumppaneiden (2014) mukaan muodostunut alueita, jotka ovat jääneet sosioekonomisin mittarein tarkasteltuna jälkeen muiden alueiden kehityksestä. Tämä on herättänyt kysymyksen myös niin sanottujen naapurustovaikutusten olemassaolosta, joilla tarkoitetaan asuinalueen vaikutusta yksilöön ja hänen valintoihinsa henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Näiden naapurustovaikutusten on havaittu keskittyvän erityisesti sosioekonomisesti huono-osaisille alueille. Tässä työssä lähestyn näitä teemoja yhteisöllisyyden näkökulmasta: millaisena yhteisöllisyys näyttäytyy erilaisilla sosioekonomisilla alueilla sijaitsevilla Setlementtiasuntojen vuokrataloissa?

Yhteisöllisyys on aihe, jota on perinteisesti tutkittu erityisesti sosiaalitieteissä. Sitä on lähestytty usein yhteisötutkimuksen kautta tarkastelemalla esimerkiksi sitä, mitkä tekijät pitävät yhteisöä koossa ja saavat yksilöt pysymään yhteisönsä jäseninä (Aro 2011). Yhteisöllisyyden alueellinen ulottuvuus on noussut esille tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu kaupungistumisen myötä tapahtunutta yhteisöllisyyden merkityksen vähenemistä tai katoamista (Kortteinen 1982a; Hautamäki ym. 2005).

Maantieteellisessä tutkimuksessa yhteisöllisyyttä on lähestytty usein naapuruussuhdetutkimuksen näkökulmasta, jossa sitä on mitattu naapuruussuhteiden ja naapuriaktiivisuuden kautta (Kekki 2015; Strandell 2017). Useissa naapuruussuhteita käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu naapuruston asukkaiden välisen vuorovaikutuksen vähentyneen viime vuosikymmenien aikana ja korvautuneen ei-paikallisilla sosiaalisilla suhteilla (Hirvonen 2013). Tähän havaintoon liittyy myös läheisesti verkostotutkimuksen perinne, jossa tarkastellaan yhteisön jäsenten välisiä sosiaalisia suhteita ja niiden muodostumista. Tämän tutkimusperinteen keskiössä on verkostotutkija Mark Granovetterin (1973;1983) kehittämä teoria heikoista ja vahvoista siteistä. Fararon ja Skovretzin (1987) mukaan erityisesti heikkojen siteiden merkitys on naapuruussuhteiden kannalta suuri. Näiden siteiden luomiseen menee vähemmän aikaa kuin

vahvojen siteiden luomiseen, jolloin niitä pääsee muodostumaan enemmän. Heikkojen siteiden suuren määrän avulla yksilön naapuriverkosto voi kasvaa suureksi, millä on havaittu olevan positiivinen vaikutus yhteisöllisyyden kannalta.

Tämän tutkimuksen kannalta naapuruussuhteisiin perustuva yhteisöllisyystutkimus on kuitenkin ongelmallista, sillä yhteisöllisyys ja naapuruussuhteet eivät ole käsitteellisesti sama asia (ks. tarkemmin luku 7.2). Tässä tutkimuksessa yhteisöllisyyttä käsitelläänkin laajemmin kuin vain naapuruussuhteiden kautta, sillä yhteisöllisyyteen kuuluu McMillanin ja Chavisin (1986) tunnetun määritelmän mukaan osallistumisaspektin lisäksi myös yksilön tunteet yhteisöä kohtaan.

Tässä työssä lähestyn yhteisöllisyyttä alueellisen erilaistumiskehityksen ja naapurustovaikutustutkimuksen viitekehyksen kautta. Tarkastelen tutkimuksessani sitä, miten yhteisöllisyys ilmenee Setlementtiasuntojen vuokrataloissa sosioekonomisesti erilaisilla alueilla. Tämä tutkimusaihe kumpusi Setlementtiasuntojen tarpeesta selvittää yhteisöllisyydessä havaittavia eroja eri taloissa. Tutkimuksen empiirisenä aineistona toimii itse laadittu kyselytutkimus, jossa selvitän asukkaiden käsityksiä yhteisöllisyydestä. Analysoin kyselyn tuloksia pääosin kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin, mutta hyödynnän avovastausten käsittelyssä myös kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä.

Tutkimukseni rakentuu siten, että johdannon seuraavassa osiossa taustoitan tutkimuksen tavoitteet ja esittelen tutkimuskysymykset. Johdannon kolmannessa osiossa esittelen Setlementtiasunnot Oy:n toimintaa ja pohdin tutkimuksen aluerajausta, ja neljännessä osiossa määrittelen tutkimuksen ydinkäsitteet. Tutkimuksen toisessa luvussa käsittelen paikallisyhteisöllisyyden teoriaa, merkitystä ja sen muutosta sekä aiempaa aihetta sivuavaa tutkimusta. Kolmannessa luvussa taustoitan pääkaupunkiseudun alueellisten ja sosioekonomisten erojen syntymistä, kehitystä ja tulevaisuutta. Neljännessä luvussa paneudun tarkemmin tutkimusalueisiin ja esittelen niiden välisiä sosioekonomisia eroja. Viidennessä luvussa käsittelen tutkimukseni aineistoa ja menetelmiä. Esittelen tässä luvussa myös yhteisöllisyyden operationalisointia ja siihen liittyviä haasteita. Kuudennessa ja seitsemännessä luvussa keskityn tutkimustuloksiin ja niiden tulkintaan sekä pohdintaan yhteisöllisyyden ja naapuruussuhteiden rinnastamisesta. Kahdeksannessa luvussa esitän tiivistettynä tutkimuksen taustan ja keskeisimmät tulokset sekä esittelen muutamia jatkotutkimusehdotuksia.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella yhteisöllisyyttä Setlementtiasuntojen vuokrataloissa. Yhteisöllisyys on vaikeasti lähestyttävä teema, johon vaikuttavat monet eri tekijät. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus tarkastella kaikkia näitä tekijöitä vaan keskittyä alueelliseen kontekstiin. Tutkimuksen fokus onkin alueiden välisissä sosioekonomisissa eroissa ja näiden erojen heijastumisessa asukkaiden yhteisöllisyyteen. Tärkeimmät tutkimuskysymykset ovat:

1. Onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella yhteys Setlementtiasuntojen asukkaiden yhteisöllisyyteen ja sen tärkeyteen?
2. Millaisena yhteisöllisyys näyttäytyy eri alueilla sijaitsevilla taloissa?

Molemmat tutkimuskysymykset kumpusivat Setlementtiasuntojen tarpeesta selvittää eroja asukkaiden yhteisöllisyydessä eri alueilla sijaitsevilla taloissa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti selvitän, onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella yhteyttä Setlementtiasuntojen asukkaiden yhteisöllisyyteen. Vastaan tähän kysymykseen tutkimalla tilastollisin menetelmin sitä, selittääkö talon sijainti eroja asukkaiden aktiivisessa ja passiivisessa yhteisöllisyydessä sekä yhteisöllisyyden tärkeydessä (tarkemmat määritelmät luvussa 1.4.1).

Toinen tutkimuskysymys liittyy Setlementtiasuntojen toiveeseen kartoittaa yhteisöllisyyden muotoja eri taloissa. Heillä oli tunne siitä, että yhteisöllisyys ilmenee eri tavoin eri alueilla sijaitsevilla taloissa. Pyrin selvittämään näitä eroja tilastollisin sekä laadullisin menetelmin asukkaiden kyselyvastausten perusteella.

Tutkimuksen teoreettisina lähtökohtina toimivat keskustelut naapurustovaikutuksista sekä alueellisten sosioekonomisten erojen kehittymisestä, jotka ovat viime vuosina olleet keskeisessä asemassa kaupunkimaantieteellisessä tutkimusperinteessä (ks. esim. Bernelius 2013). Yhteisöllisyyttä on tutkittu paljon erityisesti sosiaalitieteissä, joten sivuan myös sosiaalitieteellistä yhteisöllisyyskeskustelua paikallisyhteisöllisyyden merkitystä käsittelevässä kappaleessa.

1.3 Tutkimuskohteena Setlementtiasunnot

Setlementtiasunnot on Setlementtiasunnot Oy:stä ja Setlementtiasumisoikeus Oy:stä koostuva yleishyödyllinen ja yhteisöllisyyteen panostava asuntoyhtiö, joka tarjoaa kohtuuhintaisia vuokra- ja asumisoikeusasuntoja eri puolelta Suomea. Yhtiöllä on tällä hetkellä 15 vuokrataloa ja 8 asumisoikeustaloa, joista suurin osa sijaitsee pääkaupunkiseudulla. Setlementtiasunnot noudattavat vuokratalojen osalta asukasvalinnoissaan ARA:n (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) ehtoja asunnon tarpeen kiireellisyydestä ja varallisuusrajoista. Tämä tarkoittaa sitä, että hakijoita verrataan toisiinsa asunnontarpeen, varallisuuden ja tulojen perusteella. Asumisoikeusasuntoihin näitä rajoituksia ei ole, mutta yhtiö solmii asumisoikeussopimuksen vain 55-vuotta täyttäneen henkilön kanssa.

Kohtuuhintaisen asumisen lisäksi Setlementtiasunnot pyrkii rakentamaan yhteisöllisiä asumisyhteisöjä, joissa asukkaat viihtyvät ja ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tätä vuorovaikutusta pyritään edistämään asukkaille suunnatulla yhteistoiminnalla sekä yhteiskäyttötiloilla, kuten asukastuvalla ja kuntosalilla (Setlementtiasunnot 2017). Asukkaille suunnatut yhteistilat eivät ole Suomessa poikkeuksellisia, sillä moniin taloihin ja taloyhtiöihin on jo pitkään rakennettu asukkaille kerho- ja saunatiloja. Setlementtiasuntojen asumisen yhteisöllisyyttä korostava toimintamalli on kuitenkin siitä poikkeuksellinen, että jokaisessa talossa on lähes päivittäin paikalla yhteisökoordinaattori. Hänen tehtävänä on tukea, auttaa ja neuvoa asukkaita asumiseen liittyvissä asioissa sekä edistää talon asukkaiden välistä yhteisöllisyyttä. Hän myös järjestää asukkaille suunnattua yhteistoimintaa yhdessä asukastoimikunnan ja muiden asukkaiden kanssa.

Setlementtiasuntojen yhteisökoordinaattorimalli perustuu sosiaaliseen isännöintiin ja asukaslähtöiseen talonpidon toimintamalliin. Idea tähän malliin on haettu Isosta-Britanniasta, jossa työläiskortteleihin perustettiin kansalaiskeskuksia, eli setlementtejä, jo 1800-luvun loppupuolella. Näissä setlementeissä tarjottiin apua ja tukea köyhille sekä muille sosiaalisista ongelmista kärsiville (Scheuer 1985). Toimintaan kuului lisäksi se, että setlementtiaktiivit asettuivat itse asumaan ja työskentelemään näihin työläiskortteleihin voidakseen paremmin tukea ja auttaa heikommassa asemassa olevia ihmisiä (Haapanen 2017).

Suomessa sosiaalista isännöintiä kehitettiin erityisesti Setlementtiliiton, S-asuntojen ja Ässäkotien yhteisessä ASKE-projektissa (Asuinyhteisöjen sosiaalisen kehittämisen projekti), joka toteutettiin Malmin ässäkodeissa vuosina 2003–2006. Tämän toimintamallin tavoitteena oli kehittää

sosiaalista vuokra-asumista, vähentää asunnottomuutta ratkaisemalla asumiseen liittyviä ongelmia sekä lisätä asukkaiden osallisuutta ja asukasviihtyisyyttä. Mallin keskeisiä piirteitä olivat sosiaalinen isännöinti, asumisneuvonta, asukkaiden yhteistilat ja yhteinen toiminta, asukasvalinta ja asukasdemokratia sekä nopea puuttuminen ongelmiin. Kaikki tulevat asukkaat myös haastateltiin ennen asunnon saamista (Haapenen 2006). Poiketen nykyisestä yhteisökoordinaattorimallista, tässä mallissa talon isäntä myös asui samassa talossa, jossa työskenteli.

Tässä tutkielmassa tutkimuskohteena ovat neljän Setlementtiasuntojen vuokratalon asukkaat. Päätin rajata asumisoikeusasukkaat tarkastelun ulkopuolelle siitä syystä, että asumisoikeustaloissa asukaskanta on selvästi erilainen verrattuna vuokrataloihin. Tämä perustuu siihen, että asumisoikeustalojen asukkaat ovat pääosin yli 55-vuotiaita (Setlementtiasunnot 2018). Lisäksi asumisoikeusasukkaat ovat myös sitoutuneempia asuntoonsa ja taloonsa kuin vuokratalojen asukkaat (Kang & Kwak 2003), mikä synnyttää helpommin yhteisöllisyyden tunnetta asukkaiden välille. Lähtökohdat ovat siis erilaiset asumisoikeustalojen ja vuokratalojen asukkaiden kokemalle yhteisöllisyydelle, joten valintani rajata asumisoikeusasukkaat tämän tutkimuksen ulkopuolelle on mielestäni perusteltu. Tein kuitenkin poikkeuksen tämän rajauksen osalta yhden talon osalta, jossa asuu sekä vuokra- että asumisoikeusasukkaita, jolloin oli luontevaa lähettää kysely kaikille talon asukkaille.

Alueellisesti tutkimus rajautuu Helsinkiin. Setlementtiasuntojen vuokrataloja on muuallakin Suomessa, mutta Helsinki on ainoa kunta, jossa vuokrataloja on useampia kuin kaksi (Setlementtiasunnot 2017). Tämä mahdollistaa alueellisten vertailujen tekemisen kaupungin sisällä. Lisäksi Helsingin alueelta on muuta Suomea kattavammin saatavissa tietoa kaupungin sisäisistä sosioekonomisista eroista.

1.4 Tutkimuksen ydinkäsitteet

1.4.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden käsitettä kannattaa lähestyä yhteisön käsitteen kautta, sillä yhteisöllisyys perustuu yhteisöihin. Ilman yhteisöä ei ole yhteisöllisyyttä (Buckner 1988). Yhteisöllä tarkoitetaan joukkoa, jonka jäseniä yhdistää jokin yhteinen ympäristö, mielenkiinnonkohde, tavoite tai jokin muu side. Yhteisöt ovat myös ympäristön vaikutuksen alaisia ja jäsenistään riippuvaisia (Heinonen

2008). Yhteisöllisyyttä ei ole kuitenkaan helppo määritellä sen laajuuden ja monitulkintaisuuden takia. Siksi sille ei ole olemassa tarkkaa ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Käsitettä käytetään usein etenkin psykologisessa (esimerkiksi McMillan & Chavis 1986; Bishop ym. 1997) sekä sosiologisessa (esim. Tönnies 2001, alkup. 1887) kirjallisuudessa. Psykologisesta näkökulmasta ajatellen yhteisöllisyys on kokemus, joka muodostuu yhteisön ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa (Bishop ym. 1997). Sosiologisessa kirjallisuudessa yhteisöllisyydestä puhuttaessa viitataan usein Tönniesin Gemeinschaft-Gesellschaft käsitepariin, jotka molemmat tarkoittavat suoraan suomeksi käännettynä yhteisöä. Usein kuitenkin Gemeinschaft käännetään yhteisöksi ja Gesellschaft yhteiskunnaksi (Saaristo & Jokinen 2010). Tällä viitataan Gemeinschaftin tarkoittavan intiimimpää ja sitoutuneempaa yhteisöä kuin Gesellschaft, joka puolestaan viittaa pinnallisempaan yhteisöön, joka ei sitouta jäseniään yhtä voimakkaasti kuin Gemeinschaft-tyyppinen yhteisö (Tönnies 2001, alkup. 1887). Tällainen kahtiajako on kuitenkin äärimmilleen viety, sillä nykyajan yhteisöt ovat näiden tyyppien sekoituksia, ja yhteisöllisyyttä voidaan kokea kaikenlaisissa yhteisöissä (Lampinen ym. 2013).

Vaikka tutkijat ovat eri mieltä siitä, miten yhteisöllisyys tulee määritellä, kaikissa yhteisöllisyyttä käsittelevissä julkaisuissa viitataan kuitenkin McMillanin ja Chavisin (1986) määritelmään. Se on yleisesti käytetyin yhteisöllisyyden määritelmä, jonka mukaan yhteisöllisyys on yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tunne siitä, että jäsenet merkkavat toinen toisilleen ja ryhmälle jotain. Lisäksi siihen sisältyy jaettu usko siihen, että ryhmän jäsen saa ryhmässä myös omat tarpeensa tyydytetyksi. Tämä määritelmä perustuu McMillanin ja Chavisin (1986) teoriaan, joka pyrkii käsitteellistämään yhteisöllisyyttä. Teorian mukaan yhteisöllisyys jakautuu neljään elementtiin, joita ovat:

1. Jäsenyys, joka on tunne yhteenkuulumisesta. Jäsenyyteen kuuluvat myös rajat, sillä on ihmisiä jotka kuuluvat yhteisöön ja ihmisiä jotka eivät kuulu. Rajat ovat erityisen tärkeitä naapurustoyhteisöille.
2. Vaikuttavuus eli merkityksellisyyden tunne. Yksilön tulee kokea olevansa yhteisölle tärkeä ja merkittävä, ja toisin päin. Eli tunteakseen yhteisöllisyyttä, jäsenillä tulee olla tunne siitä, että he ovat tärkeitä yhteisölle ja voivat vaikuttaa sen toimintaan.
3. Integraatio ja tarpeiden täyttyminen, joka sisältää ajatuksen siitä, että yhteisön jäsenten tarpeet tulevat tyydytetyksi niiden resurssien avulla, joita yhteisö tarjoaa vastineeksi siihen kuulumisesta.

4. Jaettu emotionaalinen yhteys, joka tarkoittaa sitoutumista ja uskoa siihen, että yhteisön jäsenet ovat jakaneet ja tulevat jakamaan historian, yhteiset tilat sekä yhteisen ajan. Mitä enemmän yhteisön jäsenet viettävät aikaa yhdessä, sitä suurempi on yhteys.

Tätä teoriaa on kuitenkin myös kritisoitu siitä, että se ei pysty selittämään yhteisöllisyyttä kokonaan. Esimerkiksi Nowell ja Boyd (2010) ovat sitä mieltä, että yhteisöllisyys on muutakin kuin jäsenyyttä, vaikuttavuutta, tarpeiden tyydyttämistä ja jaettua emotionaalista yhteyttä, jolloin se jättää ulkopuolelle muut merkittävät tekijät. He korostavat, että muita merkittäviä yhteisöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi vastuunotto ja velvollisuudentunto, jota yksilö tuntee yhteisössä. Tätä ei McMillanin ja Chavisin (1986) neliulotteisessa teoriassa huomioda. McMillan (2011) vastasi kuitenkin kritiikkiin ja väitti, ettei Nowellin ja Boylen (2010) kehittämä teoria pysty perustelemaan läheskään yhtä kattavasti yhteisöllisyyttä kuin alkuperäinen neliulotteinen teoria. McMillan myös kritisoi artikkelissaan Nowellin ja Boylen teoriapohjaa ja tärkeimpiä lähteitä, joita muutkin tutkijat ovat jo aiemmin kritisoineet (esim. Goldman 2005).

Setlementtiasunnot ovat myös itse määritelleet yhteisöllisyyden. Heidän määritelmänsä mukaan yhteisöllisyys on sitä, että

”ihminen tuntee kuuluvansa porukkaan ja saa toimia yhdessä muiden kanssa. Taloilla se tarkoittaa erilaisia harrastusporukoita tai mukana olemista eri tapahtumissa tai vaikkapa sitä, että eläkeläisrouvat ottavat yhteiskäyttöauton alleen ja lähtevät yhdessä kauppaan – rohkein ajaa. Ihmiset asuvat usein yksin tai kaksin, mutta heillä on kolmas huone korttelissa ja neljäs kaupungilla. Yhteisöllisyys on siis myös yhteisiä tiloja, jotka edistävät ihmisten arkipäiväistä kohtaamista ja vuorovaikutusta, kahvitellaan ja luetaan lehteä yhdessä asukastilassa tai kohotetaan kuntoa talon kuntosalilla.” (Vuorio 2017).

Tämä määritelmä sisältää paljon samoja elementtejä kuin McMillanin ja Chavisin (1986) määritelmä. Molemmat määritelmät korostavat yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä jaetun tilan merkitystä yhteisöllisyyden muodostumiselle. Setlementtiasunnot painottavat kuitenkin myös yhteisöllisyyden osallistumisulottuvuutta. Toisin sanoen yhteisöllisyyteen kuuluvat yhtiön mukaan myös asukkaiden välinen vuorovaikutus ja yhteistoiminta.

Tässä työssä määrittelen yhteisöllisyyden kuten Setlementtiasunnot ovat sen määritelleet, eli tarkoitan yhteisöllisyydellä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta että asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja osallistumista talon yhteistoimintaan. Jaottelen tässä tutkielmassa kuitenkin yhteisöllisyyden passiiviseen ja aktiiviseen yhteisöllisyyteen selkeämmän tilastollisen

mitattavuuden takia. Passiivisella yhteisöllisyydellä tarkoitan yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja aktiivisella yhteisöllisyydellä tarkoitan asukkaiden välistä naapuriaktiivisuutta, eli vuorovaikutusta ja osallistumista talon yhteistoimintaan.

Tässä tutkielmassa käytän usein myös paikallisyhteisöllisyyden käsitettä, jolla tarkoitan Seppäsen (2001) tavoin tiettyyn paikkaan tai naapurustoon sijoittuvaa yhteisöllisyyttä, joka ilmenee naapureiden välisenä sosiaalisena vuorovaikutuksena ja yhteisön toimintaan osallistumisena.

1.4.2 Yhteisöllinen asuminen

Yhteisöllinen asuminen on melko uusi ilmiö, jonka juuret ovat yhteisöasumisessa. Siksi sitä myös kannattaa lähestyä yhteisöasumisen kautta, joka on ollut trendikäs asumismuoto muun muassa Ruotsissa ja Tanskassa jo useiden vuosikymmenien ajan (Vestbro 2000). Suomessa yhteisöasumisen ensimmäiset esimerkit ovat Jyväskylän Kuokkalaan omatoimisesti rakennetut kerrostaloasumisyhteisöt Tuulenkyliä ja Vastatuuli. Näistä ensimmäinen valmistui vuonna 1985 ja toinen vuonna 1991. Uudempi esimerkki on seniorien asukasyhteisö Loppukiri, joka valmistui Helsingin Arabianrantaan vuonna 2006 (Lehtonen & Norvasuo 2008). Yhteisöllisestä asumisesta on kuitenkin alettu puhumaan Suomessa vasta tällä vuosikymmenellä (Helamaa & Pylvänen 2012).

Myös käsitteellisesti yhteisöllistä asumista kannattaa lähestyä yhteisöasumisen kautta. Yhteisöllinen asuminen on yleensä vähemmän asukkaita velvoittavaa kuin yhteisöasuminen. Yhteisöasumisella tarkoitetaan tavoitteellista ja järjestäytynyttä yhteisöllistä asumisen tapaa, jolla on seuraavat piirteet: yhteistoiminta, joka on järjestetty yhdessä naapureiden kanssa, yhteistilat, jotka ovat asukkaiden käytössä sekä yhteisöllinen organisaatio, jolla tarkoitetaan pyrkimystä organisatoriseen yhteistoimintaan, joka luo asukkaille tiettyjä velvoitteita tai vastuita. Yhteisöllinen asuminen sen sijaan on laajempi käsite, johon voi liittyä tavallista enemmän yhteistoimintaa ja/tai asukkaiden käytössä olevia yhteisiä tiloja, mutta joka ei ole samalla tavalla tavoitteellista tai asukkaita velvoittavaa (Helamaa & Pylvänen 2012). Usein varsinkin mediassa sekä populaaritieteellisissä julkaisuissa näillä tarkoitetaan samaa asiaa. Tässä tutkielmassa käytän kuitenkin yhteisöllisen asumisen käsitettä, sillä sitä käsitettä Setlementtiasunnot käyttävät. Lisäksi Setlementtiasuntojen asukkaiden välinen yhteisöllisyys muodostuu vapaaehtoisen kanssakäymisen aktiivisuuden kautta, johon ei sisälly asukkaita koskevia velvoitteita. Tällöin yllämainittuun määritelmään viitaten, puhutaan yhteisöllisestä asumisesta eikä yhteisöasumisesta.

1.4.3 Sosiaalinen koheesio

Sosiaalinen koheesio on käsite, joka nousee esille monissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa käsitellään yhteisöä ja sen jäsenten välisiä suhteita (ks. esim Forrest & Kearns 2001; Portes & Vickström 2011; Kekki 2015). Vaikka sosiaalisesta koheesiosta puhutaan paljon, sitä ei aina kuitenkaan tutkimusartikkeleissa määritellä. Joitakin määritelmiä käsitteelle on kuitenkin olemassa. Aho ja Laine (1997) määrittelevät sosiaalisen koheesion tarkoittavan ryhmän jäsenten välistä sitoutumisen tunnetta sekä vetovoimaa, ja muistuttavat koheesio-sanat tulevan latinan kielen sanasta cohaesus, joka tarkoittaa yhdessä pysymistä. Suomen ulkoministeriö taas korostaa käsitteen viittaavan enemmän koko yhteiskunnan eheyteen, jonka tarkoituksena on vähentää eriarvoisuutta ja yhteiskunnan kahtiajakautumista (Ulkoministeriö 2007). Sosiaalisella koheesiolla voidaan siis viitata joko pienempien ryhmien tai koko kansakunnan keskinäiseen yhteyteen.

Yksi viitatuimmista sosiaalista koheesiota käsittelevistä teksteistä on Forrestin ja Kearnsin (2001) *Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood* -artikkeli, joka ei otsikostaan huolimatta tarjoa selkeää määritelmää sosiaaliselle koheesiolle. Sen sijaan he nostavat esille piirteitä, jotka kertovat sosiaalisen koheesion puutteesta. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi korkea työttömyys, sosiaalinen eriarvoisuus, sosiaalisten suhteiden vähäisyys eri ryhmien välillä sekä järjestyshäiriöt ja konfliktit. He korostavat kuitenkin myös, että ”menestyneen” naapuruston yksi tunnusmekki on voimakas sosiaalinen koheesio asukkaiden välillä, joka ilmenee esimerkiksi naapurustoa koskevien asioiden puolustamisena tai yhteisten päämäärien edistämisenä. He liittävät sosiaalisen koheesion myös sosiaalisen pääoman käsitteeseen sanomalla, että sosiaalista koheesiota syntyy alueilla, jonka asukkailla on paljon sosiaalista pääomaa.

Voimakkaalla sosiaalisella koheesiolla on myös kääntöpuolensa, mikä saattaa aiheuttaa konflikteja eri ihmisryhmien välille (Forrest & Kearns 2001; Letki 2008). Yksi esimerkki tästä ovat niin sanotut aidatut yhteisöt (eng. gated communities), joilla tarkoitetaan varakkaille suunnattuja aidattuja asuinalueita. Näillä asuinalueilla sosiaalinen koheesio ilmenee voimakkaana yhteenkuuluvuuden tunteena sekä tavoitteena sulkea yhteisöstä pois sinne kuulumattomat ihmiset (Wilton 1998).

Sosiaalinen koheesio sisältääkin paljon samoja elementtejä kuin yhteisöllisyys, joten herää kysymys, miten nämä käsitteet eroavat toisistaan. Koska kummallekaan näistä käsitteistä ei ole olemassa tarkkaa määritelmää, niiden välistä eroa ei ole mahdollista tarkasti selventää. Molemmat

termit viittaavat yhteisöön ja sen jäsenten väliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Yhteisöllisyys kuitenkin liitetään useasti jäsenmäärältään suhteellisen pieneen yhteisöön, kun taas sosiaalisesta koheesiosta puhuttaessa tarkoitetaan isompia yhteisöjä, kuten naapurustoja tai kansakuntia. Tätä eroa on vaikea selventää myös sen takia, että sosiaalisen koheesion ja yhteisöllisyyden käsitteiden rinnalla on muitakin käsitteitä, jotka kuvaavat yhteisöä ja sen jäsenten yhteenkuuluvuutta. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi yhteisön koheesio (eng. community cohesion) ja naapuruston koheesio (eng. neighbourhood cohesion) (ks. esim. Buckner 1998).

Tarkkojen määritelmien puuttuessa, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen koheesion voidaan joko ajatella olevan synonyymeja tai eri käsitteitä, jotka molemmat kuvaavat yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sen voimakkuutta. Näiden käsitteiden erottamista toisistaan hankaloittaa myös se, että englanninkielisissä julkaisuissa käytetään usein koheesio-käsitettä (ks. esim. Hipp 2006), kun taas suomenkielisissä teksteissä käytetään useammin yhteisöllisyyden käsitettä (ks. esim. Hautamäki 2005). Setlementtiasuntojen työntekijät ja asukkaat eivät puhu sosiaalisesta koheesiosta vaan yhteisöllisyydestä. Siksi käytän tässä tutkielmassa käsitettä yhteisöllisyys.

2 PAIKALLISYHTEISÖLLISYYS: MERKITYS, TEORIA JA AIKAISEMPI TUTKIMUS

2.1 Yhteisöllisyys naapurustokontekstissa

Paikallisyhteisöjen merkitys ja niiden tulevaisuus on mietityttänyt kaupunkitutkijoita jo yli sadan vuoden ajan. Perinteisissä agraariyhteisöissä naapurusto muodosti tärkeän paikallisyhteisön, jossa yhteisöllisyys ja kollektiivisuus olivat keskeisiä voimavaroja. Näissä yhteisöissä naapuruussuhteet muodostivat merkittävän osan yksilön sosiaalisesta verkostosta, sillä monilla ei ollut tarvetta tai mahdollisuutta muodostaa suhteita oman naapurustonsa ulkopuolelle. Tällaiset agraariyhteisöt on jopa nähty eräänlaisina utopiyhteisöinä, joissa yhteisön harmoonisuus, ristiriidattomuus ja luonnollisuus on ollut erityisen korostunutta (Lapintie 1998). Nykyaikana kuitenkin yhä harvempi ihminen elää maaseutumaisissa kyläyhteisöissä. Suomalaisessa yhteisötutkimuksessa elää silti edelleen voimakas maaseutu-kaupunki vastakkainasettelu, jossa maaseutuyhteisön rooli ihanneyhteisönä on korostunut (Holmila 2001). Tämä herättää kysymyksen paikallisyhteisöjen merkityksestä kaupunkilaisille. Onko paikallisyhteisöllisyys kaupungeissa kadonnut kokonaan? Tästä tutkijat eivät ole täysin yksimielisiä.

1900-luvun alussa yhdysvaltalainen Chicagon sosiologiseen koulukuntaan kuulunut Robert E. Park näki yhteisöllisyyden yhtenä modernin suurkaupungin piirteenä. Hän kehitti 1900-luvun alussa ”luonnollisten alueiden” mallin, jossa suurkaupunki jakaantui useisiin etnisesti ja sosiaalisesti homogeenisiin naapurustoihin, joissa naapureiden välinen tiivis kanssakäyminen ja voimakas yhteisöllisyys olivat tyypillisiä piirteitä (Day 2006). Niin ikään Gans (1962) näki yhteisöllisyyden olevan osa kaupungeissa asuvien työväenluokkaisten ihmisten elämäntapaa. Myös suomalaisissa kaupungeissa naapurusto muodosti merkittävän paikallisyhteisön vielä sata vuotta sitten (Anttila 2015: 3).

1970-luvulle tultaessa monet tutkijat olivat vakuuttuneita siitä, ettei edellisten vuosikymmenten vahva paikallisyhteisöllisyys enää vastaa länsimaisten ihmisten todellisuutta. Paikallisyhteisön ja yhteisöllisyyden merkityksen nähtiin heikentyneen kaupungistumisen ja massayhteiskunnan syntymisen myötä niin paljon, että julkisessa keskustelussa on puhuttu yhteisöllisyyden katoamisesta (Hautamäki ym. 2005). Jotkut tutkijat olivat jopa sitä mieltä, että yhteisöllisyyden käsitteestä tulisi luopua kokonaan ja käyttää sen sijaan käsitteitä ”sosiaaliset verkostot” tai ”lokaliteetti”.

Suomessa keskustelun yhteisöllisyyden katoamisesta käynnisti Matti Kortteinen (1982a) 80-luvun alussa tekemässään Lähiö-tutkimuksessa, jossa hän tarkasteli ihmisten elämäntapojen ja

yhteisöllisyyden muutosta muutettaessa maalta pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan lähioon. Kortteisen mukaan kaupungistuminen vähensi myös Suomessa merkittävästi paikallisyhteisöjen merkitystä ihmisten elämäntapojen muuttuessa aiempaa yksityisemmäksi ja perhekeskeisemmäksi. Syinä tähän olivat esimerkiksi työmatkojen pituuden kasvu, televisio sekä palkkatöiden yleistyminen, joka vähensi asukkaiden omalla asuinalueellaan viettämää aikaa. Myöhemmin myös internet ja sosiaalinen media ovat vaikuttaneet paikallisyhteisöjen merkityksen vähenemiseen.

Toisaalta sosiaalisen median ja internetin on myös nähty mahdollistavan uudenlaisten yhteisöjen ja yhteisöllisyyden syntymisen. Manuel Castellsin (2010) mukaan olemme siirtyneet niin sanottuun verkostoyhteiskuntaan, jossa paikallisyhteisöt ovat menettäneet merkityksensä. Tämä ei silti tarkoita, että yhteisöllisyys olisi kadonnut, se on vain muuttanut muotoaan. Nykyaikana yhteisöt eivät niinkään rakennu paikallisen vuorovaikutuksen varaan vaan yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä syntyy yhä enemmän harrastusten ja kiinnostusten kohteiden ympärille naapuruston sijaan. Toisin sanoen sosiaaliset kontaktit eivät enää ole yhtä riippuvaisia maantieteellisestä kontekstista kuin aiempina vuosikymmeninä (Bäcklund & Korhonen 1998; Strandell 2017). Asia ei kuitenkaan ole aivan näin mustavalkoinen, sillä sosiaalinen media ja internet mahdollistavat uudenlaisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden syntymisen myös naapurustoissa (Strandell 2017). Esimerkiksi Facebookista löytyy satoja eri kaupunginosien asukkaille suunnattuja ryhmiä, jotka toimivat keskustelualustoina asukkaille. Yhteisöllisyyden paluu ja sosiaalinen media ovat siivittäneet myös kaupunginosayhdistysten suosion kasvua. Strandell (2017) huomauttaakin, että osa naapureiden välisestä kommunikaatiosta on saattanut siirtyä kasvokkain tapahtuvasta kommunikoinnista sosiaalisen median kanaviin.

Paikallisyhteisöjen kehittymiseen ja säilymiseen kannattaa Wilkinsonin (2007) mukaan panostaa myös tulevaisuudessa, sillä yhteisöllisyyden on havaittu synnyttävän yhteenkuuluvuuden ja lojaalisuuden tunteita, kasvattavan sosiaalista pääomaa sekä luovan alueellista kiintymyksen ja turvallisuuden tunnetta (Long & Perkins 2007; Zani ym. 2001). Toisin sanoen yhteisöllisyydellä on positiivinen vaikutus sekä yksilöön että yhteisöön. Paikallisyhteisöllisyys ja asukasaktiivisuus nähdään myös keinona vähentää sosiaalisia ongelmia, kuten syrjäytymistä, sekä alueellista eriytymistä (Seppänen 2001: 52). Siksi paikallisyhteisöllisyyteen on haluttu Suomessa panostaa myös kaupunkisuunnittelun keinoin rakentamalla naapurustoihin yhteisöllisyyden syntymistä edistäviä fyysisiä puitteita, kuten kohtaamispaikkoja ja puolijulkisia tiloja (Lapintie 1998).

2.2 Naapurustovaikutusteoria

Paikallisyhteisöllisyyden merkitys voidaan liittää keskusteluun niin sanotuista naapurustovaikutuksista. Naapurustovaikutuksella viitataan yksilön asuinpaikan, ja erityisesti sen sosiaalisen ulottuvuuden, vaikuttavan häneen tavalla, joka on ainakin osin riippumaton yksilön omista taustatekijöistä ja ominaisuuksista (Bernelius 2013: 33). Naapurustovaikutusteoria muodostaakin tälle tutkimukselle tärkeän teoreettisen viitekehyksen, sillä sen keskeinen väite asuinalueen vaikutuksesta yksilöön yli hänen ominaisuuksiensa, on mielenkiintoinen lähtökohta myös tälle tutkimukselle. Jos yksilön asuinalueella on vaikutus, heijastuuko se myös Settlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyteen?

Naapurustovaikutuskeskustelun käynnistäjänä pidetään William J. Wilsonia (1987) teoksellaan *The Truly Disadvantaged*. Wilsonin keskeinen tutkimustulos oli, että eläminen köyhällä asuinalueella vaikuttaa henkilön myöhempään taloudelliseen tilanteeseen, huumeiden käyttöön ja kognitiivisiin kykyihin. Wilsonin jalanjäljissä monet muutkin tutkijat kiinnostuivat naapurustovaikutustutkimuksesta (ks. esim. Galster 2012; Van Ham ym. 2012), ja aihepiirin ympärille on kehitetty muitakin käsitteitä, kuten aluevaikutukset (eng. Area Effects) ja yhteisövaikutukset (eng. Community Effects). Nämä kaikki käsitteet viittaavat kuitenkin käsitykseen siitä, että yksilön asuinpaikka vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa elämässä riippumatta yksilöllisistä ominaisuuksista.

Naapurustovaikutustutkimuksissa on keskitytty erityisesti sosioekonomisesti huono-osaisiin naapurustoihin (Van Ham & Manley 2009), sillä niissä naapurustovaikutusten on havaittu korostuvan (Van Ham ym. 2012). Erityisesti monien terveyteen liittyvien indikaattoreiden on havaittu klusteroituvan Boothin ja Croutherin (2001) mukaan spatiaalisesti niin sanotuille ”hot spot”-alueille, jotka ovat sosioekonomisesti kaikkein huono-osaisimpia alueita. Näitä indikaattoreita ovat esimerkiksi henkirikosten määrä, imeväiskuolleisuus, alhainen syntymäpaino ja itsemurhat.

Naapurustovaikutusteoria linkittyy läheisesti myös sosiaalitieteissä paljon hyödynnettyyn sosiaalisen epäjärjestyksen teoriaan (Eng. Social Disorganization Theory), joka tarkastelee rikollisuutta ja turvattomuutta naapurustokontekstissa. Tämän teorian mukaan yksilön asuinpaikka vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti hän sekaantuu rikoksiin (Shaw & McKay 1942). Toisin sanoen teoria selittää rikollisuutta alueella eikä yksilön ominaisuuksilla. Sosiaalista epäjärjestyksiä on havaittu erityisesti etnisesti heterogeenisillä alueilla, joilla asuu myös paljon huono-osaista

kantaväestöä. Myös korkea asukasvaihtuvuus ja alueen asukkaiden vähäinen sosiaalinen koheesio lisäävät sosiaalista epäjärjestystä (Kubrin & Weizer 2003).

Naapurustovaikutusteoria on saanut osakseen myös kritiikkiä, sillä naapurustovaikutuksiin perustuvien tilastollisten suhteiden olemassaoloa on vaikea todistaa. Lisäksi Bergström ja van Ham (2012) huomauttavat, että naapurustovaikutustutkimukseen liittyy valikoitumisharhan riski. Tämä voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun tarkastellaan naapurustovaikutuksia työttömyyden osalta eikä huomioida sitä, että työttömät muuttavat todennäköisemmin huono-osaisimmille alueille kuin työssäkäyvät. Toisin sanoen naapurustovaikutustutkimuksen ongelma piilee tutkimuksen tuloksiin vaikuttavissa taustatekijöissä, jolloin asuinalue ja sen muut asukkaat eivät välttämättä vaikuttaisikaan yksilön valintoihin. Lisäksi Galster (2012) painottaa huomioimaan naapurustovaikutustutkimuksen yhteydessä, että korrelaatio ei ole sama asia kuin kausaatio. Tämä tarkoittaa sitä, että eri muuttujien välillä voi olla havaittavissa riippuvuussuhteita ilman todellisia syy-seuraussuhteita.

Vaikka naapurustovaikutusteoriaa onkin kritisoitu ja kyseenalaistettu, useissa tutkimuksissa kuitenkin toistuivat samankaltaiset havainnot. Sampson ja kumppanit (2002) kokosivat vuosituhanen alussa keskeisimmät naapurustovaikutustutkimuksissa ilmenneet havainnot neljäksi ”naapurustofaktaksi” 40 tutkimusartikkelin perusteella. Nämä faktat ovat:

1. Naapurustot ovat keskenään eriarvoisessa asemassa erityisesti sosioekonomisen ja etnisen eriytymisen osalta.
2. Sosiaaliset ongelmat, kuten rikokset, aikuisten lukutaidottomuus ja koulupudokkaat, keskittyvät tietyille alueille. Tätä ennustavat alueen köyhyys ja etninen heterogeenisyys.
3. Nämä kahden edellisen kohdan ongelmat keskittyvät usein samoille alueille.
4. Huono-osaisuuden lisäksi myös vauraus keskittyy tietyille alueille. Näillä vaurailla alueilla asuu keskimääräistä enemmän hyvätuloista ja korkeastikoulutettua väestöä.

Nämä faktat toistuivat Sampsonin (2002) mukaan useissa tutkimuksissa ja ne muodostavat perustan nykyisille naapurustovaikutustutkimuksille (Sampson 2012: 46). Nämä ovat myös piirteitä, jotka ilmenevät monilta osin myös Suomessa. Tätä käsittelen kuitenkin tarkemmin luvussa 3.

2.3 Aikaisempia tutkimustuloksia

Edellisessä kappaleessa mainitsin naapurustovaikutusten keskittyvän erityisesti sosioekonomisesti huono-osaisiin naapurustoihin. Tässä osiossa tarkastelen aiempien tutkimusten perusteella sitä, onko samanlaista naapurustovaikutusta havaittavissa myös asuinalueen sosioekonomisen rakenteen ja yhteisöllisyyden välillä. Aiheesta oli kuitenkin hankalaa löytää aikaisempia tutkimustuloksia, sillä alueelliseen kontekstiin sidottua yhteisöllisyyttä tarkastellaan usein naapuruussuhteiden kautta. Naapuruussuhteita käytetäänkin usein indikoimaan yhteisöllisyyttä. Näin on tehty esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen julkaisemissa asukasbarometreissa (Strandell 2017).

Naapuruussuhdetutkimuksissa on havaittu esimerkiksi, että alueen asuntojen hallintamuoto vaikuttaa naapuruussuhteiden määrään ja voimakkuuteen. Kerrostalossa vuokralla asuvat ovat selkeästi vähemmän tekemisissä toistensa kanssa verrattuna omistusasujiin. Omistusasuminen, etenkin pientaloissa, edistää Anttilan (2015) mukaan naapuruussuhteiden ja yhteisöllisyyden syntymistä, sillä ihmisillä on jaettu intressi omaisuuden ja yleisen järjestyksen ylläpitämiseen asuinalueellaan. Toisin sanoen myös asuntotyyppillä on havaittu olevan vaikutus naapuruussuhteiden kiinteyteen. Naapuruussuhteiden onkin havaittu olevan kiinteämpiä pientaloalueilla kuin kerrostaloissa. Yhtenä mahdollisena selityksenä tälle on pidetty sitä, että pientaloalueiden homogeenisuus aikaansaa kiinteämmät naapuruussuhteet. Lisäksi vuokra-asuntojen asukasvaihtuvuus on suurempaa kuin omistusasuntojen (Hirvonen 2013). Myös alueella asuttujen vuosien määrän on havaittu vaikuttavan naapuruussuhteisiin positiivisesti (Strandell 2017).

Muutamissa tutkimuksissa on myös tarkasteltu asuinalueen sosioekonomisen rakenteen vaikutusta naapuruussuhteisiin. Fischerin mukaan (1982) naapurustokontaktit ovat vähäisempiä matalan tulotason naapurustoissa kuin varakkaampien naapurustoissa. Hirvosen (2013) tavoin hän selittää tämän johtuvan varakkaampien alueiden homogeenisesta väestörakenteesta. Toisin sanoen sosiodemografinen samankaltaisuus edistää tämän käsityksen mukaan naapuruussuhteita. Toisaalta paikallisyhteisöllisyys ja kiinteämmät naapuruussuhteet voivat liittyä myös sosiaaliseen ja taloudelliseen huono-osaisuuteen. Esimerkiksi Gans (1962) ja Elias (1974) sekä Cambell & Lee (1992) havaitsivat taloudellisen ja sosiaalisen puutteen voivan luoda tarpeen ja edellytykset voimakkaammalle paikallisyhteisöllisyydelle.

Myös Warr (2005) liittää asuinalueen sosioekonomisen rakenteen naapuruussuhteisiin. Hän huomasi, että sosioekonomisesti heikoimpien alueiden asukkaat eivät luota toisiinsa yhtä paljon kuin hyväosaisten alueiden asukkaat. Warrin mukaan tästä seuraa sosiaalista eristäytymistä, joka heikentää entisestään mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen alueen muiden asukkaiden kanssa.

Naapuruussuhteita on tarkasteltu myös muutamissa Pro gradu -tutkielmissa. Esimerkiksi Sarén (2017) tarkasteli tutkielmassaan sitä, miten naapuruussuhteet vaihtelevat alueellisesti pääkaupunkiseudulla. Hän oli kiinnostunut erityisesti siitä, miten alueen sosioekonominen rakenne mitattuna tulotason, koulutustason ja työllisten määrällä vaikuttaa naapuruussuhteisiin. Sarén muodosti lineaarisen regressioanalyysin avulla neljä mallia, joissa alueiden sosioekonomisen rakenteen ja naapuruussuhteiden yhteyttä selitettiin eri muuttujien avulla. Hän havaitsi ensimmäisessä mallissaan, että alueen sosioekonominen rakenne vaikuttaa positiivisesti naapuruussuhteisiin kaikkein hyväosaisimmilla alueilla. Tämä vaikutus kuitenkin hävisi muissa malleissa, joissa muut muuttujat selittivät alueen sosioekonomista rakennetta paremmin eroja ihmisten naapuruussuhteissa. Näitä muita muuttujia olivat esimerkiksi asumismuoto, asumisaika sekä demografiset tekijät. Sarénin loppupäätelmä onkin se, että alueen sosioekonominen rakenne ei itsessään selitä eroja asukkaiden naapurustoaktiivisuudessa vaan taustalla vaikuttavat muut tekijät.

Sarénin lisäksi myös Kekki (2015) tarkasteli Pro gradu -tutkielmassaan naapuruussuhteita. Hän tutki sitä, vaikuttaako asuinalueiden väestöpohjan sekoittuneisuus naapurisuhteiden määrään ja laatuun. Tutkimuksessa selvisi, ettei asuinalueen sekoittuneisuudella ole itsenäistä vaikutusta naapuruussuhteisiin. Alueiden välillä on kuitenkin eroja, sillä yksilön ominaisuudet, kuten asunnon hallintamuoto, kotitalouden koko ja koulutustaso selittävät eroja naapuruussuhteiden määrässä ja laadussa. Asuinalueiden sosioekonominen samankaltaisuus edisti Kekin mukaan kuitenkin naapuruussuhteiden syntymistä.

Asuinalueen sosioekonomisen rakenteen ja yhteisöllisyyden suhdetta voidaan tarkastella myös osallistumisen kautta. Dekker (2007) havaitsi, että naapuruston asukkaiden välinen yhteenkuuluvuuden tunne ja sosiaalisen pääoman suuruus lisäävät osallistumistodennäköisyyttä yhteisiin aktiviteetteihin. Erityisesti naiset, vanhukset ja lapsiperheet toimivat naapurustossaan aktiivisesti. Lisäksi ystävien määrän ja ylpeyden tunteen omasta naapurustostaan on havaittu lisäävän naapuriaktiivisuutta. Dekkerin mukaan myös yksilöiden sosioekonominen rakenne

vaikuttaa naapurstoaktiivisuuteen. Hän sanoo havainneensa heikomman sosioekonomisen statuksen omaavien ihmisten osallistuvan vähemmän naapurustonsa toimintaan, sillä heillä on pienempi sosiaalinen verkosto ja heikommat valmiudet kehittää sosiaalisia suhteitaan.

Aiempien tutkimusten perusteella näyttäisi siis siltä, että naapuruussuhteisiin ja paikallisyhteisöllisyyteen liittyviä naapurustovaikutuksia on havaittavissa, mutta syyt tähän ovat osittain ristiriitaisia. Osassa tutkimuksista erojen asukkaiden naapuriaktiivisuudessa selitettiin johtuvan asuinalueiden sosioekonomisista eroista, kun taas joissain tutkimuksissa eroja selitettiin muilla tekijöillä, kuten asunnon hallintamuodolla ja henkilön asumisajalla. Naapuruussuhteet ja yhteisöllisyys ovat kuitenkin käsitteellisesti eri asioita, sillä yhteisöllisyyttä voidaan tuntea myös ilman merkittäviä naapuruussuhteita (ks. tarkemmin luku 7.2.). Siksi tutkimusaiheittani sivuavia naapuruussuhdetutkimuksia ei voi täysin rinnastaa tähän tutkimukseen. Jotta pystyn tässä tutkimuksessa tarkastelemaan asuinalueiden sosioekonomisen rakenteen yhteyttä yhteisöllisyyteen, on minun ensin syytä tarkastella sosioekonomisten erojen syntyyn vaikuttanutta kehitystä. Tätä kehitystä tarkastelen seuraavassa luvussa.

3 ASUINALUEIDEN SOSIOEKONOMINEN KEHITYS PÄÄKAUPUNKISEUDULLA

Alueellinen eriytyminen ja segregatio ovat nousseet keskeisiksi tutkimusteemoiksi Suomessa viimeisten vuosikymmenien aikana (ks. esim. Vaattovaara 1998; Vaattovaara & Kortteinen 2003; Vilkama 2011). Tähän keskusteluun nivoutuu myös alueiden sosioekonomisten erojen kasvu, sillä alueellista eriytymistä tarkastellaan usein sosioekonomisten muutosten ja sosioekonomisten mittareiden, kuten tulo- ja koulutustason sekä työttömyyden, kautta. Tässä luvussa tarkastelenkin alueiden sosioekonomista kehitystä alueellisen eriytymisen näkökulmasta.

Alueellisella eriytymisellä tarkoitan Vilkaman (2011) tavoin taustoiltaan erilaisten ihmisten epätasaista alueellista sijoittumista kaupunkiseudulla. Alueellisen eriytymisen lisäksi käytän myös käsitettä segregatio. Tällä tarkoitan vahvaa, ja usein epätoivottavana pidettävää sosiaalista eriytymistä (Bernelius 2013: 27), joka voi äärimmäisessä tilanteessa johtaa väestörakenteeltaan täysin homogeenisten asuinalueiden syntymiseen. Suomalaisessa keskustelussa segregatio-käsitettä on kuitenkin pidetty liian voimakkaana, sillä suomalaiset kaupunkiseudut eivät ole niin voimakkaasti eriytyneet kuin amerikkalaiset vastineensa (Vilkama 2011: 25–26, Bernelius 2013: 26–28). Kuitenkin myös Suomessa alueelliset erot ovat kasvaneet. Erityisesti pääkaupunkiseudulla alueellinen eriarvoisuus on parin viime vuosikymmenen kuluessa kasvanut, ja sosioekonominen huono-osaisuus on keskittynyt aiempaa enemmän tietyille asuinalueille (Vaattovaara & Kortteinen 2003).

3.1 Eriytymiskehitys pääkaupunkiseudulla

Asuinalueiden eriytyminen pääkaupunkiseudulla ei ole uusi ilmiö. Helsinki oli jo 1900-luvun alussa selvästi jakautunut porvareiden ja työväenluokan alueisiin. Tätä kehitystä oli vauhdittanut elinkeinorakenteen muutos sekä maaseutuväestön kiihtynyt muutto kaupunkeihin. Köyhempi maaseutuväestö asettui asumaan kaupungin laiduille ja varakkaammat keskustaan. Näitä porvariston ja työväenluokkaisten ihmisten asuinalueita erotti Pitkäsilta, joka kulkee Kaisaniemenlahden yli yhdistäen Hakaniemen ja Kruununhaan toisiinsa (Waris 1932). Varakkaampi väestö asui Helsingin niemellä sillan eteläpuolella ja työväenluokka pohjoispuolella Kallion, Hakaniemen ja Sörnäisten alueella.

Sotien jälkeisinä vuosikymmeninä Suomi kaupungistui nopeasti ihmisten muuttaessa töiden perässä maaseudulta kaupunkeihin. Erityisen suuri muuttoaalto kohdistui Helsinkiin 1960- ja 1970-luvuilla ja aiheutti kaupungille paineita rakentaa nopeasti uusia asuinalueita kasvavalle väestölle. Asuntoja rakennettiin pääosin kaupungin laitamille Itä- ja Koillis-Helsinkiin, jotka olivat otollisia suurimittakaavaiselle rakentamiselle. Nämä lähiöiksi kutsutut asuinalueet (Stjernberg 2017: 15) tarjosivat mahdollisuuden moderniin asumiseen, johon kuuluivat juokseva vesi, sisävesi ja kylpyamme (Saarikangas 2016: 67). Ne houkuttelivatkin edullisuutensa ansiosta erityisesti työväenluokkaisia ihmisiä asukkaikseen. Tämä synnytti lähiöihin sosiaalisen rakenteen, joka koostui suurimmaksi osaksi alhaisen koulutus- ja tulotason ihmisistä (Vaattovaara & Kortteinen 2003). Tämä aiheutti huolta lähiöiden väestörakenteen kehityksestä ja erityisesti huono-osaisuuden kasautumisesta tietyn tyyppisille asuinalueille.

Kaupunki oli kuitenkin pyrkinyt jo ensimmäisten lähiöiden rakentamisen aikaan 1960-luvulla sekoittamaan eri hallintamuotoisia asuntoja samalle alueelle. Tätä toteutettiin aluksi varsin löyhästi ja tehottomasti niin, että eri hallintamuotoisista asunnoista koostuvat talot olivat selkeästi erotettavissa toisistaan arkkitehtuurinsa perusteella. Sosiaalisten ongelmien kasautuessa lähiöihin, kaupunki päätti vuonna 1974 ottaa käyttöön niin sanotun sosiaalisen sekoittamisen politiikan, jossa pyritään järjestelmällisesti asuttamaan eri väestöryhmiin kuuluvia ihmisiä samoille alueille rakentamalla eri omistusmuotoihin kuuluvia asuntoja. Tämän tarkoituksena on ollut, ja on edelleen, kehittää heterogeenisiä ja sosiaalisesti tasapainoisia alueita ja estää segregaatian syntymistä (Vaattovaara & Kortteinen 2003; Vilkama 2014). Tämä politiikka on tuottanut tulosta, sillä Helsingin eri alueiden asukkaiden sosioekonomiset erot kaventuivat 1960-1980 -luvulla (Lankinen 1985). 1990-luvulle tultaessa Helsinki oli saavuttanut historiansa parhaimman sosioekonomisen tasapainon (Lankinen 1997), jota edistivät progressiivinen verotus, sosiaalietuudet ja julkiset palvelut. Vuosikymmenen lopulla sosioekonominen huono-osaisuus näkyi pääkaupunkiseudulla vain mosaiikkisena rakenteena, joka ilmeni paikallisina ”köyhyystaskuina” selkeän alueellisen rakenteen sijaan (Vaattovaara 1998). Tämä kehitys muutti suuntaansa 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun vaihteessa.

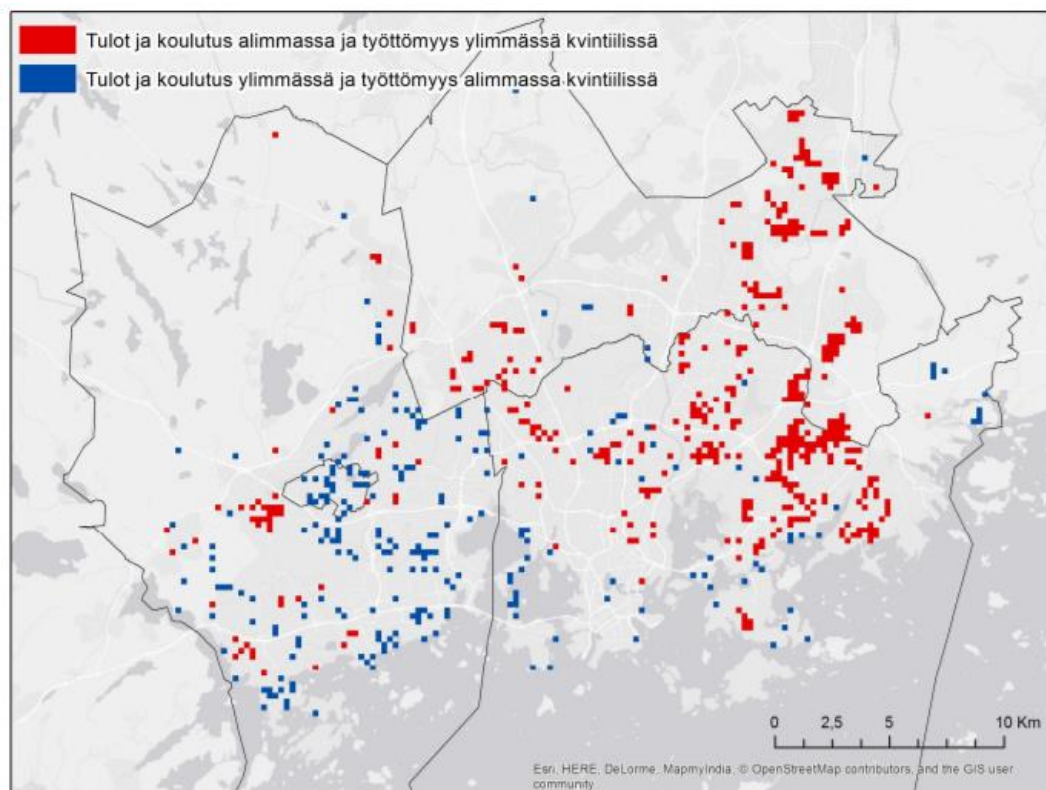
3.2 Erojen kasvun vuosikymmenet

Suomea koetteli 1990-luvun alussa paha talouslama, jonka aikana työttömyys kasvoi räjähdysmäisesti kaikissa tuloluokissa. Työttömyys iski kuitenkin pahiten sosioekonomisesti

huono-osaisille alueille, joista monet olivat Itä- ja Koillis-Helsingin lähiöitä. Asuinalueiden sosioekonomisten erojen kasvun kannalta laman jälkeinen aika on kuitenkin Vaattovaaran ja Kortteisen (2003) mukaan merkittävämpää. Laman jälkeen 1990-luvun lopulta eteenpäin vanha perinteisiin aloihin, kuten teollisuuteen, nojannut elinkeinorakenne alkoi uudistumaan tietointensiivisten alojen nousun myötä. Tälle uudelle ICT- eli tieto- ja viestintäsektorille muodostui valtaosa laman jälkeisistä työpaikoista, ja nämä yritykset sijoittuivat erityisesti Helsingin kantakaupunkiin ja pääkaupunkiseudun läntisille alueille Espooseen, joilla asui jo valmiiksi yritysten tarvitsemaa korkeastikoulutettua työvoimaa. Tämän kehityksen seurauksena Helsingin itäisten ja koillisosien alueiden alhaisen koulutustason omaavan väestön työllisyys ja tulotason kasvu jäivät jälkeen pääkaupunkiseudun keskiarvosta, mikä kasvatti entisestään alueiden välisiä eroja (Vaattovaara ym. 1999; Vaattovaara ym. 2011; Vilkama 2011). Tämän seurauksena aiemmin melko hajanaisesti ympäri seutua jakautunut huono-osaisuus alkoi keskittymään aiempaa voimakkaammin tietyille alueille erityisesti Helsingin itä- ja koillisosiin. Myös hyväosaiset keskittyivät aiempaa voimakkaammin Helsingin kantakaupunkiin ja pääkaupunkiseudun länsiosiin. Tämä kehitys on havaittavissa kuvassa 1, jossa on esitettyä hyvä- ja huono-osaisuuden alueellinen vaihtelu pääkaupunkiseudulla. Hyvä- ja huono-osaisuus tällaisella kvintiileihin perustuvalla jaottelulla, jolla Hiekkavuo (2015) on sitä mitannut, kuvaa hyvin hyvä- ja huono-osaisuuden keskittymistä seudun eri osiin. Tämä tarkastelu myös huomioi ”köyhyystaskujen” laajanemisen seudun itäosissa.

Toinen hyvin merkittävä syy alueellisten erojen voimistumiselle on valikoiva muuttoliike eli taustoiltaan erilaisten ihmisten muutto eri alueille (Vilkama 2011: 26). Alueellisen eriytymiskehityksen kannalta merkittävää on, mikä on näiden tulo- ja lähtömuuttajien sosioekonominen asema. Mikäli tulo- ja lähtömuuttajat poikkeavat selvästi toisistaan työmarkkina-asemansa, taloudellisen ja sosiaalisen asemansa sekä ikänsä perusteella, seuraukset ilmenevät kaupunkiseudun osa-alueiden sosiaalisena ja taloudellisena polarisaationa (Vaattovaara & Kortteinen 2003; Aro 2007; Laakso 2013). Haastavaksi tämän kehityksen seuraamisen ja ennaltaehkäisyä tekee se, että aiemmin syntyneiden muuttoliikkeiden suuntia on vaikeaa muuttaa, sillä ne ruokkivat itse itseään. Toisin sanoen aiempina vuosina ja vuosikymmeninä muodostuneet muuttoliikkeet ja niiden synnyttämät alueelliset erot ylläpitävät nykyisen kehityksen suuntaa (Andersson & Bråmås 2004). Pääkaupunkiseudulla valikoiva muuttoliike ilmenee erityisesti sosioekonomisesti hyväosaisen väestön muuttopäätöksissä. Ihmisten on havaittu arvostavan asuinalueen hyvää sijaintia ja mainetta, rauhallisuutta, palvelutarjontaa sekä luonnonläheisyyttä,

ja hyväosaisille tällaisen alueen valinta on taloudellisesti mahdollista (Vilkama 2011). Usein nämä alueet ovat sellaisia, joilla asuu jo ennestään paljon muita saman koulutus- ja tulotason omaavia ihmisiä (Aro 2007). Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Pakila-Paloheinä seutu, Helsingin merenrantakaupunginosat, monet Espoon alueet sekä Helsingin kantakaupunki (Vaattovaara & Vuori 2000). Sen sijaan Itä- ja Koillis-Helsinkiin sekä Vantaalle on muuttanut paljon alhaisemman tulo- ja koulutustason väestöä (Kortteinen & Vaattovaara 2000). Valikoiva muuttoliike voidaan siis nähdä yhtenä eriytymiskehityksen moottorina, kun ihmiset suosivat tiettyjä alueita ja välttivät toisia. Korkeasti koulutetut ja muut korkean tulotason omaavat henkilöt ovat tässä kehityksessä avainasemassa, sillä heillä on mahdollisuus valita asuinalueensa. Sosioekonomisesti huonommassa asemassa olevilla ihmisillä ei ole samoja mahdollisuuksia valita omaa asuinalueuttaan, vaan he muuttavat sinne mihin heidän taloudelliset resurssinsa riittävät (Kortteinen & Vaattovaara 1999).

Kuva 1. Hyvä- ja huono-osaisuuden jakautuminen pääkaupunkiseudulla henkilökohtaisten keskitulojen, korkeakoulutusasteen ja työttömyyden perusteella 31.12.2011 (Hiekkavuo 2015, 19, kuva 1).

1990-luvun laman ja valikoivan muuttoliikkeen lisäksi maahanmuutolla on ollut ja on edelleen merkittävä vaikutus pääkaupunkiseudun alueellisten erojen kasvuun. Suomeen suuntautuva maahanmuutto alkoi kasvamaan voimakkaasti 1990-luvulla, kun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat muuttivat Virosta ja Venäjältä Suomeen. Samaan aikaan Suomeen saapuivat myös ensimmäiset somalialaiset turvapaikanhakijat. Erityisesti Somaliasta saapuvia turvapaikanhakijoita sijoitettiin vastaanottokeskuksiin eri puolille Suomea, mutta monet heistä suuntasivat kuitenkin muutaman vuoden jälkeen pääkaupunkiseudulle (Virtanen 2008). Taloudellisten ja koulutuksellisten resurssien vähäisyyden vuoksi he päätyivät asumaan kaupungin edullisiin vuokra-asuntoihin, joita oli paljon erityisesti Itä- ja Koulis-Helsingissä (Özuekren & van Kempen 2003). Toisin sanoen he keskittyivät asumaan samoille alueille, joilla asui jo paljon huono-osaista kantaväestöä (Vaattovaara & Kortteinen 2003 & Vilkama 2011).

Kuitenkin vielä 2000-luvun alussa maahanmuuttajien määrä oli melko vähäinen, eivätkä alueelliset erot maahanmuuttajien suhteellisissa määrissä olleet suuria. Maahanmuutto on kuitenkin voimistunut runsaasti viimeisen 10 vuoden aikana. Vuosina 2000-2016 maahanmuuttajataustaisten henkilöiden määrä pääkaupunkiseudulla kasvoi viidestä prosentista 14,3 prosenttiin (Vilkama 2011: 96–97; Hiekkavuo 2017). He asettuvat asumaan, osin omasta halustaan, edelleen sellaisille alueille, joilla asuu jo paljon muita maahanmuuttajia. Siksi Helsingissä on alettu puhumaan etnisestä eriytymisestä, joka tarkoittaa etniseltä taustaltaan toisistaan poikkeavien ryhmien sijoittumista eri alueille. Äärimmillään tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa toisistaan poikkeavat etniset ryhmät sijoittuvat kokonaan omille asuinalueilleen (Vilkama 2011: 24–25).

3.3 Asuinalueiden tulevaisuus

Vilkama ja kumppanit (2014) osoittivat, että 2000-luvun alussa syntyneet alueelliset rakenteet ovat säilyneet vuosikymmenen ajan lähes muuttumattomana. Hyvä- ja huono-osaiset alueet ovat pitkälti samoja sosioekonomisesta mittarista riippumatta, ja näiden alueiden välinen järjestys on pysynyt melko samana 2000-luvun alusta lähtien. Lähes kaikilla seudun alueilla sosioekonominen taso on kuitenkin noussut. Alueiden väliset erot ovat tästä huolimatta kasvaneet, sillä hyväosaisilla alueilla sosioekonomisen tason nousu on ollut huono-osaisempia alueita nopeampaa. Pääkaupunkiseudulla onkin noin kymmenen osa-alueita, jotka ovat jääneet sosioekonomisin mittarein tarkasteltuna jälkeen muiden alueiden kehityksestä (Vilkama ym. 2014). Toisin sanoen

alueiden välisten absoluuttisten erojen kasvu on tosiasia. Kortteinen ja Vaattovaara (2015) osoittivatkin ruutuaineiston perusteella, että erityisesti Itä-Helsingissä alueellinen huono-osaisuus syntyy pääosiin aiemmin syntyneen, alueellisesti kasautuneen huono-osaisuuden kupeeseen, eli huono-osaisuuden alueelliset kasautumat ovat laajentuneet. Ongelma on myös se, että kerran synnyttyään alueellisista eroista ja rajalinjoista voi olla vaikea päästä eroon, koska ne ovat muodostuneet sosiaalisiksi ja kulttuuriksi rakenteiksi (Massey & Denton 1988).

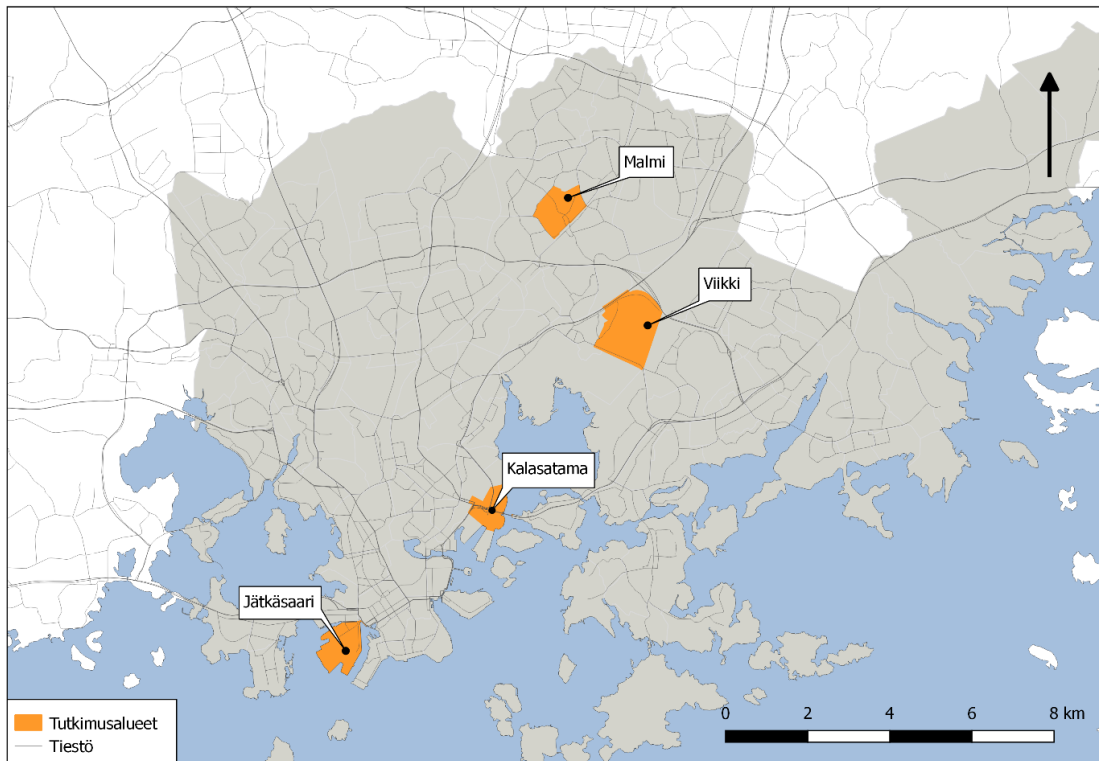
Alueiden sosioekonomisten erojen kasvun tulevaisuuden kannalta keskeistä ovat myös keskiluokan muuttopäätökset. Tutkijat ovat havainneet keskiluokan äänestävän jaloillaan ja muuttavan pois sosioekonomisesti huono-osaisilta alueilta. Yhdysvaltalainen tutkimuskirjallisuus puhuu ilmiöstä ”valkoisena pakona”, jolla tarkoitetaan valtaväestön ulosmuuttoa etnisiltä alueilta. Ilmiön taustalla on havaittu vaikuttavan esimerkiksi pelko asunnon arvon romahtamisesta ja sosiaalisten ongelmien lisääntymisestä (Ellen 2000; Krysan 2002). Vilkama (2011: 75) havaitsi tämän ilmiön pätevän osittain myös Suomessa. Hän huomasi aluetyyppien välillä pääkaupunkiseudulla selvän hierarkian, jossa vieraskielisten osuudeltaan korkeat alueet kärsivät muuttotappiosta. Toisin sanoen hän havaitsi muuttovirtojen suuntautuvan alueille, joilla vieraskielisten osuus on keskimääräistä alhaisempi (Vilkama 2011: 175). Toisaalta huono-osaisilla alueilla asuu edelleen paljon myös keskiluokkaista kantaväestöä, ja Vilkama ja Vaattovaara (2015) havaitsivatkin pitkään sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla asuvien ihmisten olevan varsin tyytyväisiä omaan asumiseensa. Monet näiden alueiden asukkaista sanoivat kuitenkin harkitsevansa poismuuttoa, jos alueen sosiaalisessa rakenteessa tai rauhallisuudessa tapahtuu huomattavaa heikentymistä tulevaisuudessa.

Millaisena eri alueiden tulevaisuus pääkaupunkiseudulla näyttäytyy? Tutkimusten perusteella alueiden sosioekonomiset ja etniset erot ovat kasvaneet merkittävästi 2000-luvulta eteenpäin. Köyhät ja huono-osaiset asuvat entistä selvemmin omilla alueillaan ja koulutetut ja hyvätuloiset omillaan. Suomessa on perinteisesti ajateltu kaupunkiseutujen sisäisten erojen olevan pieniä, mutta Kortteisen ja Vaattovaaran (2015) mukaan tämä käsitys on muuttunut ja viime aikaisen kehityksen seurauksena olemmekin siirtyneet segregaaion aikaan. Tämän kehityksen pysäyttämiseksi olisi tärkeää katkaista eriarvoistumista tuottavat kehityskulut yhteiskuntapoliittisin keinoin esimerkiksi työllisyyden varmistamisella ja palveluiden säilyvyydellä (Vass & Vilkama 2017). Lisäksi asuinalueiden viihtyisyyteen, eri hallintamuotoisten asuntojen täydennysrakentamiseen, asukasdemokratiaan sekä asukkaiden paikallisyhteisöllisyyteen tulee Vassin (2017) mukaan erityisesti panostaa tulevaisuudessa.

4 TUTKIMUSALUEET JA NIIDEN SOSIOEKONOMISET EROT

Tutkielman edellisessä luvussa tarkastelin sosioekonomisten erojen kehittymistä ja taustoja pääkaupunkiseudulla. Tässä luvussa käänään katseen tutkimuksessani tarkasteltaviin alueisiin sekä niiden sosioekonomisiin eroihin. Luvun alussa esittelen lyhyesti tutkimusalueet ja perustelen, miksi valitsin juuri nämä alueet ja niillä sijaitsevat Setlementtiasuntojen talot mukaan tutkimukseen. Luvun lopussa esittelen näiden alueiden välisiä sosioekonomisia eroja.

Setlementtiasunnoilla on Helsingissä yhteensä 8 vuokrataloa, jotka sijaitsevat Alppikylässä, Jätkäsaarella, Kalasatamassa, Malmilla, Pohjois-Haagassa ja Viikissä. Tarkoitukseni oli valita tutkimukseen mukaan mahdollisimman erilaisilla alueilla sijaitsevia taloja, jotta pystyn luotettavasti tarkastelemaan sosioekonomisen rakenteen yhteyttä yhteisöllisyyden ilmenemiseen. Tarkastelin Tilastokeskuksen Aluesarjat-palvelun avulla eri alueiden sosioekonomisia eroja ja päädyin valitsemaan tutkimukseen neljä taloa, jotka sijaitsevat Jätkäsaarella, Kalasatamassa, Malmilla ja Viikissä (kuva 2). Näiden neljän alueen keskinäiset sosioekonomiset erot olivat kaikkein suurimmat, joten ne valikoituivat siksi mukaan tutkimukseen (Aluesarjat 2018). Seuraavaksi esittelen lyhyesti kunkin tutkimusalueen.

Kuva 2. Tutkimuksessa mukana olevien Setlementtiasuntojen vuokratalojen sijainti Helsingissä.

4.1 Jätkäsaari

Jätkäsaari on kaupunginosa Helsingin eteläisessä kantakaupungissa. Aluetta markkinoidaan uudenlaisena urbaanina asuinkeskuksena, jonka tunnusomaisia piirteitä ovat värikkäät rappaukset ja julkisivut, umpikorttelit, kivijalkakahvilat, merellinen ympäristö, modernit toimistotilat ja hyvät liikenneyhteydet. Toistaiseksi Jätkäsaaren kuudesta osa-alueesta valmiina ovat vasta Hietasaari ja Jätkäsaarenkallio, mutta valmistuttuaan vuoteen 2030 mennessä alue tulee tarjoamaan asunnon yli 18 000 ihmiselle sekä 6000 työpaikkaa. Jätkäsaaren suunnittelussa on pyritty panostamaan viihtyisyyteen sekä virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksiin. Alueen erityispiirteenä on myös uudenlainen jätteiden putkikuljetusjärjestelmä, jossa jätteet kerätään keräysasemalle Hyväntoivonpuiston alle. Jätkäsaareen tullaan rakentamaan monipuolisesti eri hallintamuodon asuntoja; omistusasuntoja, vapaarahoitteisia ja valtion tukemia vuokra-asuntoja, asumisoikeusasuntoja sekä hintasäädelyjä Hitas-asuntoja. Alueella on käynnissä myös useita ryhmärakentamishankkeita (Helsingin kaupunki 2018a).

Jätkäsaari oli merkittävä satama-alue ennen muuttumistaan asuinalueeksi. Alun perin alue koostui neljästä luonnontilaisesta saaresta; Jätkäsaaresta, Hietasaaresta, Saukosta ja Saukonkarista, joista Jätkäsaari oli suurin. 1900-luvun alussa saareen päätettiin rakentaa satama, jolloin se yhdistettiin sillalla mantereeseen. Satama tarvitsi kuitenkin pian lisää tilaa, jonka seurauksena kaupunginvaltuusto päätti hyväksyä suunnitelman lähisaarten liittämiseksi osaksi Jätkäsaarta. Tämä toteutettiin tasoittamalla ja täyttämällä salmet saarten välistä. Vuonna 1928 koko alueen nimeksi vakiintui Jätkäsaari. 1970-luvulla Jätkäsaarta laajennettiin maantäytöllä ja alue muuttui suureksi niemeksi. Helsingin kasvaessa nopeasti 1950-luvulta eteenpäin, myös satama-alueita kehitettiin. Jätkäsaaren Länsisatamasta tuli 60-luvulla liikenteellisesti suurin satama Helsingissä. Vuonna 2008 tavaraliikenne sai väistyä uuden asuinalueen tieltä Vuosaaren satamaan. Ainoastaan Viroon ja Venäjälle suuntautuva matkustajaliikenne jäi Länsisatamaan. Uuden asuinalueen rakentaminen Jätkäsaareen aloitettiin vuonna 2010, mutta sinne päätettiin jättää muutama vanha rakennus muistuttamaan menneistä satama-ajoista. Näitä rakennuksia ovat sataman Huutokonttori, vanha kappaletavaravarasto Bunkkeri sekä sataman entinen hallintorakennus Sonckin noppa (Mäkelä 2009).

4.2 Kalasatama

Kalasatama on kaupunginosa Helsingin itäisessä kantakaupungissa. Se on Jätkäsaaren lailla entinen satama- ja teollisuusalue, jota on laajennettu maantäyttötöillä. Satama ja teollisuus saivat väistyä 2000-luvun alussa, jolloin alue päätettiin muuttaa uudeksi asuinalueeksi. Vanhoista satamatoiminnoista muistuttaa enää Hanasaaren voimalaitoksen hiilisatama. Toistaiseksi Kalasatamassa asuu vasta 3000 ihmistä valtavan rakennustyömaan ympäröimänä, mutta valmistuttuaan vuoteen 2040 mennessä, se tulee tarjoamaan kodin 25 000 asukkaalle sekä 10 000 työpaikkaa (Helsingin kaupunki 2018b).

Kaupunkikuvaltaan Kalasatama tulee jossain määrin muistuttamaan Jätkäsaarta. Molemmat ovat meren äärellä sijaitsevia uusia kaupunginosia, joihin rakennetaan kantakaupunkimaisia umpikortteleita sekä kivijalkaliikkeitä ja kahviloita. Lisäksi molemmilla alueilla on myös jätteen putkikuljetusjärjestelmä. Täysin samanlaisia asuinalueita Kalasatama ja Jätkäsaari eivät kuitenkaan ole. Merkittävimmät erot alueiden kaupunkikuvissa tulevat olemaan Kalasataman Verkkosaaren rakennettavat kelluvat asunnot sekä asuin- ja ostoskeskus REDI, joka on myös koko Helsingin mittakaavassa yksi merkittävimmistä käynnissä olevista rakennushankkeista (SRV 2018).

4.3 Malmi

Malmi on kaupunginosa Koillis-Helsingissä, noin 15 kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Malmi oli keskiaikaisen Helsingin pitäjän yksi suurimmista kylistä. Se oli pitkään maaseutumaista asuinalueutta, kunnes Malmin rautatiepysäkki avattiin vuonna 1870. Tämä pysäkki kuului Helsinki-Hämeenlinna rautatiehen, joka oli Suomen rautatieverkon ensimmäinen rata-osuus. 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä Malmin väkiluku kasvoi voimakkaasti uusien asuntotonttien lohkamisen myötä. Alueelle muutti erityisesti tehtaiden työväkeä. Vuoden 1946 alueliitoksessa Malmi liitettiin Helsinkiin (Helsinki alueittain 2005).

Usein puhekielessä Malmilla viitataan vain Ylä-Malmin ja Ala-Malmin alueisiin, vaikka virallisesti Malmin peruspiiriin kuuluvat lisäksi Tattariharju, Malmin lentokenttä, Tapaninvainio ja Tapanila. Tässä tutkielmassa kiinnitän huomiota erityisesti Ylä-Malmin alueeseen ja sen asukkaiden sosioekonomiseen asemaan, sillä siellä sijaitsee Setlementtiasuntojen Malmin vuokratalo.

Asuntokannaltaan Ylä-Malmi on kerrostalovoittoinen, sillä sen asuntokannasta 95 prosenttia on kerrostaloja. Koko Malmin peruspiirin alueella kerrostaloja on 66 prosenttia asuntokannasta. Näistä peruspiirin asunnoista vuokra-asuntoja on 43 prosenttia, joista 29 prosenttia on ARA-vuokra-asuntoja (Helsinki alueittain 2016).

4.4 Viikki

Viikki on yli 10 000 asukkaan kaupunginosa Koillis-Helsingissä, noin kahdeksan kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Se on saanut nimensä 1550-luvulla perustetun Viikin Latokartanon tilan mukaan. Alueella on monipuoliset ostos-, ulkoilu- ja virkistysmahdollisuudet. Sen keskuksena voidaan pitää Tiedepuiston aluetta, jossa sijaitsevat suuri ostoskeskus sekä yksi Helsingin yliopiston neljästä kampuksesta. Ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksia asukkaille tarjoavat liikuntapuisto, liikunta- ja monitoimihallit sekä yliopiston hoitama Arboretum eli puulajipuisto. Lisäksi Viikissä sijaitsee kansainvälisestikin arvostettu lintukosteikko. Virallisesti Viikki vahvistettiin Helsingin kaupunginosaksi vuonna 1959 (Helsinki alueittain 2016). Asuntokanta Viikissä on kerrostalovaltaista, mutta sinne on rakennettu jonkun verran myös rivi- ja paritaloja. Alueella on myös paljon hallintamuodoltaan erilaisia asuntoja.

Hallinnollisesti Viikin alue kuuluu Latokartanon peruspiiriin, joka jakautuu kuuteen osaan; Viikincrantaan, Latokartanoon, Viikin tiedepuistoon, Viikinmäkeen, Pihlajamäkeen ja Pihlajistoon, joista kaksi viimeistä eivät kuulu Viikin kaupunginosaan (Helsinki alueittain 2016). Tässä tutkielmassa tarkastelen erityisesti Latokartanon aluetta, ja sen asukkaiden sosioekonomista asemaa, sillä siellä sijaitsee Setlementtiasuntojen Viikin vuokratalo. Latokartano on nykyään Viikin sekä koko Latokartanon peruspiirin suurin asuinalue, ja se on ollut yksi Helsingin merkittävimmistä uudisrakentamisalueista viimeisen 20 vuoden aikana.

4.5 Sosioekonomiset erot tutkimusalueilla

Alueiden välisiä sosioekonomisia eroja tarkastellaan Vilkan (2011) mukaan yleensä koulutusasteen, tulotason, työttömyysasteen ja vieraskielisen väestön osuuden kautta. Siksi tarkastelen seuraavassa tutkimusalueiden sosioekonomisia eroja näillä mittareilla. Tiedot asukasluvuista sekä vieraskielisten osuudesta alueilla ovat vuodelta 2017. Muiden muuttujien osalta tiedot ovat vuodelta 2015, sillä uudempaa tietoa ei ollut taulukon laadinnan aikaan

saatavilla. Paremman kokonaiskuvan saamiseksi mukana on myös koko Helsingin keskiarvo samoista mittareista. Lisäsin taulukkoon myös sijoitusnumeron tutkimusalueiden lukujen perään, jotta alueita olisi helpompi vertailla keskenään.

Taulukko 1. Sosioekonomiset mittarit tutkimusalueilla ja Helsingissä (Aluesarjat 2018).

	<i>Jätkäsaari</i>	<i>Kalasatama</i>	<i>Malmi</i> (<i>Ylä-Malmi</i>)	<i>Viikki</i> (<i>Latokartano</i>)	<i>Helsinki</i>
<i>Asukasluku (2017)</i>	7039	2381	6545	9606	635 181
<i>Vieraskielisten osuus (%) (2017)</i>	13,5 (2)	7,4 (1)	22,3 (4)	16,3 (3)	14,7
<i>Tulotaso (€/15.v asukas)*</i>	36 987 (1)	35 960 (2)	24 806 (4)	30 245 (3)	33 930
<i>Tulotaso (asuntokuntien mediaanitulot)</i>	48 617 (2)	50 240 (1)	31 065 (4)	42 035 (3)	40 050
<i>Koulutustaso**</i>	53,1 (1)	44,3 (2)	34,1 (4)	35,2 (3)	40,2
<i>Työttömyysaste (%)</i>	8,7 (2)	6,8 (1)	18,4 (4)	10,2 (3)	12,2

*15 vuotta täyttäneen väestön keskitulo valtioveronalaisten tulojen mukaan vuonna 2015.

**Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä peruspiireittäin vuonna 2015.

Taulukosta 1 nähdään, että tutkimusalueiden välillä on havaittavissa selkeitä sosioekonomisia eroja. Parhaiten tässä vertailussa sijoittuvat kaikkien mittareiden osalta Jätkäsaari ja Kalasatama, ja heikoimmin Malmi. Tulotason osalta havaitaan, että Jätkäsaarella ja Kalasatamassa asukkaiden keski- ja mediaanitulot ovat huomattavasti suuremmat kuin Malmin asukkaiden, ja jonkin verran suuremmat kuin Viikin asukkaiden. Jätkäsaarella ja Kalasatamassa keski- ja mediaanitulot ovat myös suuremmat kuin Helsingissä keskimäärin. Heikoimmassa asemassa on Malmi, jonka asukkaiden tulo- ja koulutustaso on alhaisempi kuin muiden alueiden. Tärkeää on kuitenkin huomioda, että taulukkoon merkitty koulutustaso kertoo korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden peruspiireittäin eikä osa-alueittain, sillä osa-aluekohtaista tietoa ei valitettavasti ollut saatavilla. Peruspiirit jakautuvat useisiin osa-alueisiin, mikä tarkoittaa sitä, että koulutustasosta tutkimusalueiden välillä voidaan tehdä vain hyvin pintapuolista tarkastelua. Otin sen mukaan tähän taulukkoon, sillä se antaa kuitenkin osviittaa alueiden eroista.

Työttömyysaste on taulukon mukaan alhaisin Kalasatamassa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että Kalasatamassa on myös huomattavasti alhaisempi asukasluku kuin muilla alueilla. Malmilla sen sijaan työttömyysaste on huomattavan korkea verrattuna muihin alueisiin sekä koko Helsingin keskiarvoon. Myös Viikissä työttömyysaste on suurempi kuin Helsingissä keskimäärin.

Vieraskielisen väestön osuus on taulukon perusteella suurin Malmilla ja alhaisin Kalasatamassa. Mielenkiintoista se, että Jätkäsaarella vieraskielisen väestön osuus on lähes yhtä suurin kuin Helsingissä keskimäärin. Vieraskielisen väestön osuus ei ole kuitenkaan mielestäni paras mittari tarkasteltaessa alueiden sosioekonomisia eroja, sillä eri alueilla asuva vieraskielinen väestö on todennäköisesti sosioekonomiselta asemaltaan erilainen. Esimerkiksi Jätkäsaarella asuva vieraskielinen väestö on oletettavasti varakkaampaa kuin Malmilla asuva vieraskielinen väestö.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että tutkimusalueiden välillä on havaittavissa selkeitä sosioekonomisia eroja. Jätkäsaaren ja Kalasataman asukkaat ovat keskimäärin paremmassa sosioekonomisessa asemassa kuin Malmin ja Viikin asukkaat. Tarkastelun perusteella Jätkäsaari ja Kalasatama vaikuttaisivat olevan sosioekonomisesti melko samanlaisia, kun taas Malmin asukkaat ovat sosioekonomisilla mittareilla mitattuna selkeästi vertailun huono-osaisimpia.

5 TUTKIMUSASETELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Setlementtiasuntojen vuokratulojen asukkaiden yhteisöllisyyttä eri sosioekonomisilla alueilla sijaitsevilla taloissa. Olen kiinnostunut erityisesti siitä, selittääkö talon sijainti eroja asukkaiden yhteisöllisyydessä ja sen tärkeydessä. Lisäksi tarkastelen sitä, millaisena yhteisöllisyys näyttäytyy eri taloissa. Aiempien tutkimusten perusteella näyttää siltä, että alueen sosioekonomisella rakenteella saattaa olla vaikutusta asukkaiden yhteisöllisyyteen (ks. luku 2.3). Myös Setlementtiasuntojen henkilökunnan mielestä yhteisöllisyys ilmenee eri tavoin eri sosioekonomisilla alueilla sijaitsevilla taloissa. Siksi tutkimushypoteesini on, että asukkaiden passiivisessa ja aktiivisessa yhteisöllisyydessä ja sen tärkeydessä on havaittavissa eroja eri talojen välillä, ja nämä erot heijastuvat siten myös yhteisöllisyyden ilmenemiseen.

Tärkeimpänä tutkimusaineistona hyödynnän itse laatimaani kyselyaineistoa, jota analysoin pääosin kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin. Ainoastaan avointen kysymysten analysoinnissa olen hyödyntänyt kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Lisäksi tutkimukseen valittavien talojen valinnassa olen hyödyntänyt Helsingin seudun Aluesarjat -palvelua, jotta tutkimuksen talot sijaitsisivat sosioekonomisesti mahdollisimman erilaisilla alueilla. Käyn myöhemmin tässä luvussa vielä tarkemmin läpi tutkimuksessa käytettävää aineistoa ja menetelmiä sekä pohdin yhteisöllisyyden mittaamista ja siihen liittyviä ongelmia. Lisäksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta. Sitä ennen kiinnitän kuitenkin lyhyesti huomiota vielä tutkimuksen metodologiseen lähestymistapaan.

Metodologisesti tutkielmani perustuu strukturalistiseen lähestymistapaan, joka tarkastelee rakenteellisia syitä ihmisten käyttäytymisen näkyvien muotojen takana (Häkli 1999: 96). Strukturalismissa yhteiskunnan nähdään koostuvan sekä ihmisyksilöiden joukosta, että yhteiskunnan sosiaalisesta rakenteesta, joka ohjaa näiden yksilöiden käyttäytymistä. Toisaalta tutkimukseni pääpaino on kuitenkin kvantitatiivisissa tutkimusmenetelmissä, jolla on Häklin (1999: 27) mukaan vahva yhteys positivistiseen metodologiaan. Positivismin lähtökohta on se, että tieteen tulisi perustua empiirisesti testattavissa oleviin havaintoihin eikä subjektiivisiin tulkintoihin. Nämä havainnot ovat myös riippumattomia havaitsijan tiedoista tai käsitteistä. Positivismin ja strukturalismin voidaan kuitenkin ajatella sisältävän osittain samoja piirteitä, sillä ne molemmat pyrkivät selittämään ilmiöitä. Kuitenkin erotuksena positivismiin, strukturalismi pyrkii selittämään näkymättömissä olevia yhteiskunnallisia rakenteita, kun taas positivismi selittää vain vankan empiirisen pohjan havaintoja (Johnston 1983). Vaikka positivistinen metodologia

tukee paremmin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä, tutkimukseni teoreettinen pohja ja tutkimuskysymykset perustuvat vahvasti strukturalistiseen metodologiaan. Siksi strukturalismi tukee tutkimustani paremmin kuin positivismi.

5.1 Yhteisöllisyyden mittaaminen

Ennen varsinaisen tutkimusaineiston esittelyä, on syytä kiinnittää huomiota yhteisöllisyyden mittaamiseen ja sen haastavuuteen, sillä se on tutkimukseni kannalta erittäin keskeinen asia. Yhteisöllisyys on lähtökohtaisesti hyvin subjektiivinen käsite, jolla ei tiedemaailmassa ole olemassa yleistä ja kaikkien tutkijoiden hyväksymää määritelmää (ks. tarkemmin luku. 1.4.1). Subjektiivisuudella tarkoitan tulkinnanvaraisuutta ja erilaisia näkemyksiä, joita yhteisöllisyys herättää. Ihmiset voivat myös kokea yhteisöllisyyden sisältävän eri asioita. Näistä syistä yhteisöllisyyttä on erittäin hankalaa mitata täysin luotettavasti. Toisaalta tieteen yksi merkittävimmistä kriteereistä on kuitenkin objektiivisuus, jonka tavoitteena on varmistaa, että tutkija ei vaikuta tutkimuskohteeseen tai sen tuloksiin. Miten tutkijana voin siis lähestyä tätä subjektiivista tutkimusaihetta pyrkien samalla objektiiviseen ja toistettavissa olevaan lopputulokseen?

Tätä ongelmaa on lähestytty kehittämällä niin sanottuja yhteisöllisyysmittareita, joista ensimmäinen on Chavisin ja kumppaneiden (1986) laatima. Tässä mittarissa (eng. Sense of Community Index) yhteisöllisyyttä mitataan 24 kysymyksen avulla. Osittain samoista kysymyksistä koostuu ”lyhyt” yhteisöllisyyden mittari, joka on kehitetty alkuperäisen mittarin pohjalta. Tässä mittarissa on 12 kysymystä, joihin vastataan totta/tarua-asteikolla (Perkins ym. 1990). Sitten yhteisöllisyysmittareita on kehitetty paljon lisää, joista tutustumisen arvoisia ovat esimerkiksi Brief Sense of Community Scale (Peterson ym. 2008), the Multidimensional Territorial Sense of Community Scale (Prezza ym. 2009), the Italian Sense of Community Scale (Tartaglia 2006), ja 10-osainen muokattu versio SCI-mittarista (Obst ym. 2002; Prezza ym. 2009). Monet näistä mittareista perustuvat kuitenkin pitkälti Chavisin (ym. 1986) ja Perkinsin (ym. 1990) kehittämiin mittareihin. Chipuerin ja Prettyn (1999) sekä Talon (2013) mukaan käytetyin ja validein on kuitenkin Perkinsin (ym. 1990) kehittämä ”lyhyt” yhteisöllisyyden mittari (Chipuer & Pretty 1999, Talo ym. 2013).

Tilastollisiin analyyseihin hyvin soveltuva yhteisöllisyysmittarin olisi Chavisin (ym. 2008) kehittämä Sense of Community Index 2 (SCI-2), joka koostuu 24 kysymyksestä. Mittarissa on sovellettu Perkinsin (ym. 1990) kysymyksiä ja korvattu alkuperäinen totta/tarua-asteikko Likert-asteikolla. Tämä mittari mainitaan kuitenkin ainoastaan lyhyessä konferenssijulkaisussa eikä siitä ole saatavilla laajempaa tieteellistä julkaisua, joten sen hyödyntäminen vaatii harkintaa. Mittaria on kuitenkin käytetty jonkun verran tieteellisissä julkaisuissa (esimerkiksi Abfalter ym. 2012).

Tämän tutkimuksen kannalta huomionarvoista on kuitenkin se, että tarkasteltavat yhteisöt ovat sidoksissa rajattuun maantieteelliseen alueeseen. Nämä edellä mainitut yhteisöllisyysmittarit on kehitetty mittaamaan kaikenlaisten yhteisöjen yhteisöllisyyttä, ei siis varsinaisesti alueellisia yhteisöjä. Koska olen kiinnostunut tietyn alueen (tai tarkemmin talon) asukkaiden yhteisöllisyydestä, on viisasta hyödyntää myös maantieteelliseen kontekstiin sidottua yhteisöllisyysmittaria. Tällainen on esimerkiksi Bucknerin (1988) naapuruston sosiaalista koheesiota mittaava mittari.

Nämä tieteellisesti hyväksytyt yhteisöllisyysmittarit mahdollistavat yhteisöllisyyden objektiivisen mittaamisen, analysoinnin ja tulkinnan. Jotta tämän tutkimuksen tulokset olisivat myöhemmin tarvittaessa toistettavissa, päädyin tutkimuksessani hyödyntämään pitkälti jo näitä olemassa olevia mittareita. Käsittelen seuraavassa luvussa sitä, miten olen yhteisöllisyyttä omassa tutkimuksessani mitannut.

5.2 Kyselyaineisto

Tutkimuksen pääasiallisena aineistona käytän itse laadittua kyselytutkimusta, joka pohjautuu kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa kehitettyihin yhteisöllisyyden ja sosiaalisen koheesion mittareihin sekä osittain myös Kortteisen ja Vaattovaaran (2012) kyselytutkimukseen. Kysely koostuu luokittelu-, Likert- ja suhdeasteikollisista kysymyksistä sekä yhdestä avoimesta kysymyksestä, ja siinä on kolme osaa; perustiedot sekä aktiivista ja passiivista yhteisöllisyyttä mittaavat osat. Selvitin kyselyssä lyhyesti myös asukkaiden osallistumista asuinalueensa tapahtumiin (ks. liite 1), sillä tutkimuksessa oli kyselyn laadinnan aikaan tarkoitus keskittyä myös alueelliseen yhteisöllisyyteen. Rajasin sen kuitenkin lopulta tarkastelun ulkopuolelle. Kyselyn avulla selvitin asukkaiden yhteisöllisyyden ilmenemistä ja sen tärkeyttä sekä heidän naapuriaktiivisuuttaan. Lisäksi kartoitin tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa yhteisöllisyyden ja

osallistumisen taustalla. Kyselyn kohderyhmänä olivat kaikki täysi-ikäiset Setlementtiasuntojen vuokratalojen asukkaat.

5.2.1 Kyselyn rakenne

Kyselyn passiivista yhteisöllisyyttä mittaavat kysymykset (liitteessä 1 numerot 5, 7 ja 10) perustuvat Perkinsin (ym. 1990) kehittämään yhteisöllisyyden mittariin sekä Bucknerin (1988) naapuruston sosiaalista koheesiota mittaavaan tutkimukseen. Kysymykset 8, 9, 11, 12 ja 13 perustuvat Mari Vaattovaaran ja Matti Kortteisen vuonna 2012 tekemään Helsingin seudun hyvinvointia kartoittavaan kyselytutkimukseen, joka on osittainen toisinto samojen tekijöiden vuonna 2002 tekemästä Syreeni-kyselystä. Tästä Vaattovaaran ja Kortteisen kyselystä olen omassa kyselyssäni hyödyntänyt kysymyksiä, jotka mittaavat vastaajan asumisen arvostuksia ja muuttoaikeita, osallistumisaktiivisuutta (Kuinka usein-asteikko), ystävien määrää sekä niiden ihmisten määrää, joiden kanssa vastaaja on riidoissa. Näistä kysymyksistä Kuinka usein – kysymyspatteristo mittaa asukkaiden aktiivista yhteisöllisyyttä. Muokkasin kuitenkin Vaattovaaran ja Kortteisen tutkimuksen kysymyksenasetteluja paremmin tähän tutkimukseen sopiviksi.

Lisäksi kyselyssä on yksi avoin kysymys, jossa vastaaja sai omin sanoin kertoa lisää asuintalonsa yhteisöllisyydestä, kommentoida kyselyä tai esittää vapaasti muita kommentteja. Avoimia kysymyksiä suositellaan kuitenkin käyttämään harkiten, sillä niihin jätetään helpommin vastaamatta kuin strukturoituihin kysymyksiin, eikä vastauksista saatu tieto aina vastaa tutkijan odotuksia. Avointen kysymysten vastauksia ei myöskään ole mahdollista analysoida yhtä tarkasti kvantitatiivisin menetelmin kuin strukturoitujen kysymysten vastauksia (KvantiMOTV 2010). Päätin kuitenkin laittaa kyselyyni yhden avoimen kysymyksen, sillä se antaa vastaajalle mahdollisuuden tuoda esille asioita, jotka eivät ole vielä ilmenneet kyselyn muissa kohdissa.

5.2.2 Kyselyn toimittaminen

Toimitin kyselyn taloihin joko postitse, sähköpostitse, Setlementtiasuntojen oman sovelluksen tai talon Facebook-ryhmän kautta. Keskustelin toimitustavasta kunkin talon yhteisökoordinaattorin kanssa erikseen. Kuitenkin ennen tätä pilotoin kyselyn Viikissä lokakuussa 2017. Ennen pilotointia näytin kysymyksiä ensin Viikin talon yhteisökoordinaattorille sekä muutamalle asukkaalle, jotta sain varmistuksen niiden selkeydestä ja ymmärrettävyydestä. Vasta tämän jälkeen toimitin kyselyn

kaikille Viikin talon asukkaille Setlementtiasuntojen oman sovelluksen kautta, jossa oli linkki kyselyn sähköiseen versioon. Tätä kautta vastauksia kertyi kuitenkin vain kolme kappaletta, joten toimitin kyselyn asukkaille vielä postitse siten, että jaoin kuhunkin asuntoon yhden kyselylomakkeen.

Asukkaat olivat melko tyytyväisiä kyselyyn ja sen selkeyteen. Palautteen perusteella selkeytin muutamia kysymyksenasetteluja kuitenkin hieman ennen kyselyn viemistä muihin taloihin. Tavoite olikin tehdä kysely mahdollisimman valmiiksi jo ennen sen pilotoimista, jotta kysymyksiä tarvitsisi muokata mahdollisimman vähän. Tällä tavalla pystyin varmistamaan kyselydatan vertailtavuuden eri talojen välillä.

Marraskuussa 2017 toimitin kyselyn Kalasataman taloon. Tämän talon kohdalla jouduin tekemään poikkeuksen kohderyhmän osalta, sillä jaoin kyselyn vastoin alkuperäistä aikomusta myös asumisoikeusasukkaille. Tähän päädyin siitä syystä, että talossa on sekä vuokra- että asumisoikeusasukkaita, jotka jakavat yhteisen asukastuvan. Markkinoin kyselyäni asukastuvassa järjestetyn kahvitilaisuuden yhteydessä, jossa oli läsnä sekä vuokra- että asumisoikeusasukkaita, jolloin oli luontevaa jakaa kysely kaikille läsnäolijoille. Setlementtiasunnot myös kannustavat asukkaitaan järjestämään kaikille asukkaille avointa toimintaa asunnon hallintamuodosta riippumatta, jolloin asumisoikeusasukkaiden poissulkeminen olisi voinut aiheuttaa eripuraa asukkaiden välille. Kalasataman asumisoikeusasukkaille jaettuihin kyselylomakkeisiin oli kuitenkin etukäteen merkitty ensimmäisen sivun alakulmaan iso A-kirjain, jotta pystyin erottamaan heidän vastauksensa vuokra-asukkaiden vastauksista. Kaikki asukkaat eivät osallistuneet tiistaikahveille kyseisenä päivänä, ja heille kysely lähetettiin sähköisesti. Myös sähköisessä kyselylomakkeessa oli selkeästi kysytty, onko vastaaja vuokra- vai asumisoikeusasukas. Datat käsittelyvaiheessa tallensin asumisoikeusasukkaiden vastaukset erilliseen tiedostoon, jotta eri hallintamuotojen datat eivät sekoitu keskenään.

Toimitin sekä Malmilla että Jätkäsaarella sijaitseviin vuokrataloihin kyselyn tammikuun 2018 aikana. Malmille toimitin kyselyn ensin postitse, mutta alhaisen vastausaktiivisuuden takia toimitin sen myöhemmin vielä sähköpostin välityksellä asukkaille. Jätkäsaaren talon yhteisökoordinaattori arvioi asukkaiden vastaavan tehokkaammin sähköisesti toimitettuun kyselyyn, joten sinne en toimitanut paperista versiota ollenkaan. Jätkäsaaren talo on kuitenkin siitä poikkeuksellinen, että se sijaitsee Sukupolvienkorttelissa, joka koostuu useiden eri asunnontarjoajien taloista. Toimitin kyselyn kuitenkin vain Setlementtiasuntojen asukkaille, ja kehotin heitä arvioimaan yhteisöllisyyttä vain oman talossa sisällä eikä koko korttelin tasolla.

5.3 Aineiston esikäsittely

Ennen aineiston analysointia muodostin kaksi summamuuttujaa. Kyselytutkimuksessa summamuuttujia käytetään usein samaa ilmiötä mittaavien asennemuuttujien yhdistämiseen ja se muodostetaan laskemalla yhteen yksittäisten muuttujien arvot. Summamuuttujien muodostaminen siis tiivistää aineistoa ja helpottaa siten analyysien tekemistä (KvantiMOTV 2009). Ensimmäinen näistä laatimistani summamuuttujista mittaa asukkaiden passiivista ja toinen aktiivista yhteisöllisyyttä.

Passiivista yhteisöllisyyttä kuvaavan summamuuttujan muodostin kysymyksen 10 perusteella, jossa tiedusteltiin Likert-asteikolla vastaajan suhteista muihin asukkaisiin. Kysymyspatteriston kysymykset olivat seuraavat:

1. Tunnen suurimman osan talon asukkaista.
2. Suurin osa talon asukkaista tuntee minut.
3. Voin luottaa talon muihin asukkaisiin.
4. Välitän siitä, mitä muut talon asukkaat ajattelevat minusta.
5. Tunnen yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden talon asukkaiden kanssa.
6. Voin puhua ongelmistani muille talon asukkaille.
7. Talossa on hyvä yhteishenki.
8. Talon yhteistoimintaan on helppo osallistua.

Vastausvaihtoehdot olivat 1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = En samaa enkä eri mieltä, 4 = Jokseenkin eri mieltä ja 5 = Täysin eri mieltä.

Ennen summamuuttujan muodostamista tarkastelin kysymystenasetteluja ja muuttujien jakaumia. Kysymyksenasetteluiden tulee olla selkeitä eivätkä ne saa olla päällekkäisiä. Myöskään muuttujien jakaumissa ei ole hyvä olla liikaa poikkeavuuksia, sillä ne vääristävät tuloksia. Kysymykset olivat pilottivastaajien mukaan selkeitä eikä näiden muuttujien jakaumissa ollut liian suuria poikkeumia, joten päätin muodostaa summamuuttujan kaikkien kahdeksan alakysymyksen perusteella.

Summamuuttujan muodostamisen jälkeen on hyvä vielä varmistaa sen reliabiliteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan ”luotettavuutta”, joka kvantitatiivisessa tutkimuksessa viittaa muodostetun mittarin johdonmukaisuuteen eli siihen, että muodostettu summamuuttuja kuvaa samaa asiaa kuin alkuperäiset muuttujat. Reliabiliteettia on mahdollista mitata Cronbachin alfa-kertoimen avulla, joka lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja

väittämien lukumäärän perusteella. Sen arvo vaihtelee nollan ja yhden välillä, josta arvoa 0,7 pidetään yleisesti hyväksyttävänä vähimmäisarvona (Santos 1999). Tämän passiivista yhteisöllisyyttä mittaavan summamuuttujan arvo on 0,847, jota voidaan pitää hyvänä tuloksena, eli sen voidaan katsoa mittaavan luotettavasti tutkittavaa ilmiötä.

Aktiivista yhteisöllisyyttä eli naapuruusaktiivisuutta mittaavan summamuuttujan muodostin kysymyksen 11 perusteella, jossa tiedusteltiin vastaajan naapuruusaktiivisuutta Kuinka usein - kysymyspatteriston avulla.

Kysymykset olivat:

1. Kuinka usein juttelet muiden asukkaiden kanssa?
2. Kuinka usein vietät aikaa muiden asukkaiden kanssa?
3. Kuinka usein olet antanut tai saanut naapuriapua muilta asukkailta?
4. Osallistut talossa järjestettävään yhteistoimintaan?
5. Järjestät itse yhteistoimintaa muille asukkaille?

Vastausvaihtoehdot olivat 1 = Päivittäin, 2 = Viikoittain, 3 = Kuukausittain, 4 = Harvemmin ja 5 = En koskaan. Huomioitavaa on se, että ”en osaa sanoa” puuttuu vastausvaihtoehdoista, sillä en kokenut sen olevan tämän kysymyksen kannalta tarpeellinen vaihtoehto.

Tarkastelin jälleen kysymyksenasetteluita ja vastausten jakaumia ennen summamuuttujan muodostamista. Jakaumien perusteella eri talojen erot tulevat esiin neljässä ensimmäisessä kysymyksessä, mutta kysymyspatteriston viimeisen kysymyksen, yhteistoiminnan järjestämisen, jakauma poikkeaa huomattavasti muista. Kaikissa taloissa lähes kaikki vastaajat ovat vastanneet, etteivät koskaan järjestä yhteistoimintaa muille asukkaille. Tämä on outoa, sillä vastaajissa on paljon asukastoimikuntiin kuuluvia asukkaita, jotka järjestävät yhteistoimintaa taloissa. Kysymyksenasettelun tarkasteleminen paljastaakin tämän kysymyksen ongelmallisuuden. Kysymyksestä ei käy kunnolla ilmi, mitä sillä tarkkaan ottaen tarkoitetaan, sillä sen muotoilu on epäselvä. Kysymyksestä saa sellaisen käsityksen, että vastaajalta tiedustellaan kuinka usein hän yksin järjestää yhteistoimintaa muille asukkaille. Tämä ei ollut kysymyksen tarkoitus, sillä Setlementtiasunnoilla tarkoitus on järjestää toimintaa yhdessä. Olin tarkoittanut kysymyksellä pikemminkin sitä, kuinka usein vastaaja on mukana järjestämässä yhteistoimintaa muiden asukkaiden kanssa esimerkiksi osana asukastoimikuntaa. Näin ollen kysymyksen epäselvä muotoilu on oletettavasti vaikuttanut vastausjakaumaan, joten sisällöllisen yhtenäisyyden vuoksi jätin sen pois lopullisesta summamuuttujasta. Myös Cronbachin alfa-kertoimen tulos tukee tätä, sillä

jättämällä pois viimeisen kysymyksen, alfa-kertoimen arvo nousee. Viimeisen kysymyksen ollessa mukana kertoimen arvo on 0,880, kun taas jättämällä kysymyksen pois arvo on 0,889.

Koska nämä summamuuttujat on muodostettu Likert-asteikollisten muuttujien pohjalta, on hyvä myös huomioida keskustelu summamuuttujien soveltuvuudesta tälle asteikolle. Asia on haastava ja kiistanalainen tutkijoiden keskuudessa, sillä summamuuttujan muodostaminen perustuu yksittäisten muuttujien keskiarvojen yhteenlaskuun. Tilastotieteessä on kuitenkin perinteisesti ajateltu keskiarvon laskemisen soveltuvan vain välimatka- ja suhdeasteikollisille muuttujille. Usein kuitenkin erityisesti yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa vastaajien käsityksiä mitataan järjestysasteikoihin kuuluvalla Likert-asteikolla. Ongelma keskiarvon muodostamisessa mielipideasteikollisen muuttujan perusteella on asteikon vaihtoehtojen etäisyys. On vaikea todeta näiden etäisyyksien olevan todella yhtä suuria. Tulokset saattavat myös vääristyä tilanteessa, jossa aineistossa on paljon ääriarvoja. Toisaalta mielipideasteikkoa pidetään melko tasavälisenä asteikkona, joissa eri vaihtoehtojen etäisyys on yhtä suuri (Vehkalahti 2008: 35–37). Lisäksi ilman summamuuttujien muodostamista aineistoa on hankalaa käsitellä yksittäisten muuttujien suuren määrän vuoksi.

Mikäli tutkija päätyy muodostamaan järjestysasteikollisesta muuttujasta summamuuttujan, asian kiistanalaisuuden takia aineistoa on kuitenkin hyvä tarkastella myös frekvenssitaulukoiden, ristiintaulukointien ja diagrammien avulla, koska ne soveltuvat hyvin järjestysasteikollisista muuttujista muodostettujen summamuuttujien riippuvuustarkasteluihin (KvantiMOTV 2009). Toisin sanoen niitä voidaan käyttää tutkimuksen tukena vahvistamaan tilastollisista analyyseista saatuja tuloksia.

5.4 Analyysimenetelmät

Tämän tutkimuksen tutkimusote on pääosin kvantitatiivinen eli tuloksia analysoidessa pääpaino on tilastollisissa menetelmissä. Tilastoanalyyseissa analyysityökaluna käytän SPSS-tilasto-ohjelmaa ja tilastollisina menetelminä hyödynnän frekvenssijakaumia, ristiintaulukointeja sekä monimuuttujavarianssianalyysia (MANOVA). Lisäksi tarkastelen kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin avoimen kysymyksen tuloksia, sillä tekstiaineistoa on hankalaa analysoida kvantitatiivisin menetelmin.

5.4.1 Kuvailevat analyysimenetelmät

Frekvenssijakaumien tarkastelun avulla saadaan tietoa muuttujien keskinäisestä suhteesta, ja sitä voidaan hyödyntää aineiston kuvaamiseen. Frekvenssijakauma kertoo, miten kysymyksen vastaukset jakautuvat, ja kuinka monta havaintoa kuuluu kuhunkin muuttujaluokkaan (Valtari 2004: 11).

Ristiintaulukointi soveltuu hyvin jäsentämään ilmiöiden välisiä vaikutussuhteita sekä muuttujien välistä yhteyttä. Se mahdollistaa hyvin selitettävän muuttujan ja selitettävien muuttujien jakaumien tarkastelemisen. Ristiintaulukoinnissa usein selitettävä muuttuja kannattaa sijoittaa rivimuuttujaksi paremman luettavuuden kannalta. Ristiintaulukointien avulla esitettyjä tuloksia on helppo ymmärtää ja se antaa usein enemmän tietoa kuin yhteen suuntaan esitetyt frekvenssijakaumat (KvantiMOTV 2004).

Frekvenssijakaumia ja ristiintaulukointeja hyödynnän tässä tutkimuksessa aineiston tilastolliseen kuvailuun, vastaajien taustatietojen esittämiseen sekä monimuuttujavarianssianalyysin tukena.

5.4.2 Monimuuttujavarianssianalyysi (MANOVA)

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastelen, onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella yhteyttä Setlementtiasuntojen asukkaiden yhteisöllisyyteen. Vastaan tähän kysymykseen monimuuttujavarianssianalyysin eli MANOVA:n avulla testaamalla sitä, selittääkö talon sijainti eroja asukkaiden aktiivisessa ja passiivisessa yhteisöllisyydessä sekä yhteisöllisyyden tärkeydessä.

Monimuuttujavarianssianalyysi (MANOVA) on kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä ja varianssianalyysin laajennettu muoto. Siinä tarkastellaan varianssianalyysin (ANOVA) tavoin eroavatko tutkittavien ryhmien keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi toisistaan (KvantiMOTV 2002). Tieteellisessä tutkimuksessa tilastollista merkitsevyyttä arvioidaan merkitsevyystason avulla, joka yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tulee olla vähintään 0,05. Tilastollisissa testeissä tätä merkitsevyystasoa kuvaa p-arvo, joka kertoo virheellisen päätelmän todennäköisyyden. Yksisuuntaisessa varianssianalyysissä tilastollista merkitsevyyttä tarkastellaan yhden selittävän ja yhden selitettävän muuttujan avulla. MANOVA:ssa selitettäviä muuttujia on useita. MANOVA:a käytetään yhteiskuntatieteissä harvoin, sillä useammin tutkimuksessa pyritään selvittämään yhden tai useamman selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan.

Tällöin oikea tutkimusmenetelmä olisi regressioanalyysi. MANOVA sopii kuitenkin menetelmäksi tilanteissa, joissa selitettäviä muuttujia on useita ja selitettävät muuttujat ovat teoreettisesti ja empiirisesti sidoksissa toisiinsa (Niemelä 2007). MANOVA on kaikkein tehokkain silloin, kun selittävien muuttujien välillä on kohtuullinen riippuvuus (0,4 – 0,7). Mikäli korrelaatio on voimakkaampi, tällöin riskinä on, että selitettävät muuttujat mittaisivat todellisuudessa samaa asiaa (Grice & Iwasaki 2007).

Päädyin tässä tutkimuksessa hyödyntämään MANOVA:a analyysimenetelmänä juuri siitä syystä, että pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni selittämällä asuintalolla eroja asukkaiden yhteisöllisyyden tärkeydessä sekä aktiivisessa ja passiivisessa yhteisöllisyydessä. Toisin sanoen tutkimusasetelmani tukee menetelmällisesti MANOVA:a, sillä asuintalo toimii selittävänä muuttujana ja yhteisöllisyyden tärkeys sekä aktiivinen ja passiivinen yhteisöllisyys selitettävinä muuttujina. Nämä selitettävät muuttujat ovat myös teoreettisesti ja empiirisesti sidoksissa toisiinsa sekä niiden välillä on kohtuullinen riippuvuus (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Tutkimuksessa tarkasteltavien muuttujien välinen keskinäinen riippuvuus eli korrelaatio.

	<i>Aktiivinen yhteisöllisyys</i>	<i>Passiivinen yhteisöllisyys</i>	<i>Yhteisöllisyyden tärkeys</i>
<i>Aktiivinen yhteisöllisyys</i>	1	0,541	0,525
<i>Passiivinen yhteisöllisyys</i>	0,541	1	0,483
<i>Yhteisöllisyyden tärkeys</i>	0,525	0,483	1

Muuttujien välisten riippuvuuksien lisäksi täytyy huomioida niiden varianssien homogeenisyys eli yhtäsuuruus. Se on edellytys sekä varianssianalyysille että monimuuttujavarianssianalyysille. Tätä homogeenisyysoletusta testataan Levanen testillä, jossa merkitsevyystason (p-arvo) tulee olla suurempi kuin 0,05. Levenen-testin nollahypoteesina on, että varianssit ovat yhtä suuret (Grice & Iwasaki 2007). Myös tämä oletus toteutuu tutkimuksen muuttujien osalta, sillä passiivisen yhteisöllisyyden p-arvo on 0,117, aktiivisen yhteisöllisyyden p-arvo on 0,431 ja yhteisöllisyyden tärkeyden p-arvo on 0,105.

Monimuuttujavarianssianalyysiä tehtäessä tulee myös olla tietoinen siitä, että SPSS-ohjelma antaa MANOVA:lle useita eri tulostaulukoita, jotka kaikki kertovat muuttujien välisistä eroista. Näistä Multivariate Tests -taulukko kertoo MANOVA:n varsinaisen tuloksen eli sen, onko selittävän ja selitettävien muuttujien välillä tilastollisesti merkitsevää eroa. Tässä taulukossa tilastollista

merkitsevyyttä arvioidaan neljän eri tunnusluvun avulla, joita ovat Pillai's Trace, Wilks's Lambda, Hotelling's Trace ja Roy's Largest Root. Tutkijan tulee siis tietää, mitä näistä tunnusluvuista hän haluaa käyttää, sillä ne antavat usein eri merkitsevyystason. Näistä tunnusluvuista Roy's Largest Root on kritisoiduin, sillä se johtaa usein tyyppin 1 virheen syntyyn, eli väärin perustein tehtyyn nollahypoteesiin. Tabachnik ja Fidell (2007) kehottavat käyttämään joko Wilk's Lambdaa tai Pillai's Tracea. Näistä Wilk's Lambda on hieman herkempi muuttujien välisten varianssien eroille kuin Pillai's Trace, ja on siksi myös suositumpi.

5.4.3 Avointen kysymysten analyysi

Laatimassani kyselyssä on yksi avovastauskenttä, jossa vastaaja sai halutessaan kertoa lisää asuintalonsa yhteisöllisyydestä, kommentoida kyselyä tai esittää vapaasti muita kommentteja. Avovastausten analysoinnissa hyödynnän teemoittelua ja kvantifiointia. Teemoittelu on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla pyritään selvittämään tekstiaineiston olennaisimmat asiat jakamalla ne eri teemoihin. Sitä on mahdollista tehdä aineistolähtöisesti ja teorialähtöisesti. Kvantifiointi on laadullisen tutkimuksen määrällinen elementti, jossa voidaan laskea koodien tai eri teemoihin kuuluvien elementtien lukumääriä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009).

Tässä tutkimuksessa olen teemoitellut avovastauksia aineistolähtöisesti siten, että pystyin erottelemaan toisistaan yhteisöllisyyttä käsittelevät vastaukset, kyselyä kommentoivat vastaukset ja muut kommentit. Tutkimuksen kannalta oleellisin teema on yhteisöllisyyttä käsittelevät kommentit. Siksi paneuduin erityisesti niihin, ja teemoittelin yhteisöllisyyttä käsittelevät avovastaukset vielä alateemoihin. Tämän jälkeen kvantifioin, eli laskin, kuinka monta kertaa kukin alateema nousi esille vastauksissa. Näin sain selville sen, mitkä teemat nousivat esille kussakin talossa.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä ovat luotettavuus, toistettavuus ja objektiivisuus (Häkli 1999). Tässä tutkimuksessa haastelliseksi osoittautui erityisesti näistä viimeisin eli objektiivisuus. Miten hyvin subjektiivisena pidettyä asiaa voidaan mitata objektiivisesti? Toisin

sanoen, miten yhteisöllisyyden käsite tulee operationalisoida siten, että sitä pystytään luotettavasti mittaamaan? Kuten jo luvussa 5.1 esittelin, yhteisöllisyyden mittaamiseen on kehitetty useita mittareita, joilla tämä ongelma on pyritty ratkaisemaan. Siksi laadin kyselyni kysymykset näitä mittareita noudattaen. Pyrin siten varmistamaan kyselyn ja koko tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin, joilla viitataan tutkimuksen ja sen menetelmien kykyyn selvittää, mittaako tutkimus sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata sekä käytettyjen menetelmien luotettavuuteen tutkimusasetelman kannalta (Vilka 2007: 149–150).

Vaikka kiinnitinkin jo etukäteen huomiota tutkimuksen validiteettiin ja reliabiliteettiin sekä laadin kyselyni perustuen julkaistuihin yhteisöllisyyden mittareihin, sain eräältä asukkaalta kriittistä palautetta kyselyn kysymyksistä. Hän kommentoi erityisesti passiivista yhteisöllisyyttä mittaavan kysymyspatteriston kysymyksenasettelua. Hän sanoi asuintalonsa olevan niin suuri, että tuskin kukaan asukkaista tuntee kaikkia muita asukkaita tai muut asukkaat häntä. Tämä oli todenmukainen huomio, joka on saattanut vaikuttaa kyselyn tuloksiin. Tämä taas heijastuu suoraan kyselyn reliabiliteettiin. Koska hyödynsin tutkimuksessani tutkijoiden hyväksymiä yhteisöllisyysmittareita, herättää tämä kysymyksen siitä, mittaavatko nämä mittarit sittenkään täysin luotettavasti yhteisöllisyyttä. Toisaalta nämä hyödyntämäni yhteisöllisyysmittarit on julkaistu alan vertaisarvioituissa julkaisuissa, ja ne siksi vallitsevan näkemyksen mukaan valideja mittamaan yhteisöllisyyttä.

Lisäksi tutkimuksen reliabiliteettiin saattaa vaikuttaa se, etten identifioinut kyselyitä mitenkään eli sama ihminen on voinut vastata kyselyyn useammin kuin kerran. Identifiointi olisi kuitenkin lisännyt tutkimuksen työmäärää huomattavasti. Toisaalta tämä ongelma ratkesi osittain, sillä että pyysin vastaajia lisäämään kyselyn loppuun yhteystietonsa, jotta saan toimitettua 100€ arvontalahjakortin perille. Lähes kaikki jättivät yhteystietonsa, jolloin vastaajan nimen perusteella pystyin varmistamaan sen, ettei hän ole vastannut moneen kertaan. Huomionarvoista osallistumispalkinnon kannalta on kuitenkin se, että se on saattanut houkuttaa vastaamaan kysymyksiin lukematta niitä kunnolla.

Lisäksi tutkimuksen reliabiliteettiin saattaa vaikuttaa vielä niin sanottu onnellisuusmuuri, joka tarkoittaa sitä, että ihminen kaunistelee omaa mielipidettään tai tilannettaan (Kortteinen 1982a). Tämän tutkimuksen osalta onnellisuusmuuri saattaa ilmetä niin, että vastaajat sanovat yhteisöllisyyden olevan tärkeämpää kuin se todellisuudessa on. Tutkimuskyselyyn ovat myös saattaneet vastata vain sellaiset ihmiset, jotka ovat muutenkin aktiivisia talon yhteistoiminnassa,

mikä voi vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Nämä ongelmat ovat hyvin tyypillisiä kaikissa kyselytutkimuksissa.

Reliabiliteetin ja validiteetin lisäksi tutkimuksen otoskoko ja sen edustavuus ovat tärkeitä tulosten luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Otoksella tarkoitetaan tutkimuksen kohderyhmän eli perusjoukon osaa, jolla pyritään saamaan kokonaiskuva perusjoukosta. Jotta tutkimuksessa saataisiin tarpeeksi tietoa perusjoukosta, tulee otoksen olla mahdollisimman edustava eli edustaa kaikkia perusjoukon ominaisuuksia. Otosta voidaan sanoa edustavaksi silloin, kun se sisältää samassa suhteessa samoja ominaisuuksia kuin perusjoukko (Heikkilä 2004: 33–34). Pyrin saamaan otoksesta edustavan lähettämällä tutkimuskyseilyn koko perusjoukolle eli tutkimukseen valittujen talojen täysi-ikäisille asukkaille. Toisin sanoen tarkoitukseni oli siis tehdä niin sanottu kokonaistutkimus. Olin kuitenkin tietoinen siitä, että kyselyissä vastausprosentti jää valitettavan usein melko alhaiseksi. Vealin (2006) mukaan kyselytutkimusten vastausprosentti jää yleensä 20–30 prosenttiin tai jopa sen alle. Tätä voidaan kuitenkin pitää riittävänä tasona yleistysten tekemiseksi.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta keskeistä on vielä sen toistettavuus. Usein tieteellisen tutkimuksen toistettavuutta ja luotettavuutta lisää se, jos siinä toistetaan samaan aiheeseen liittyvän aiemman tutkimuksen tutkimusasetelma. Tämän tutkimuksen haasteena oli kuitenkin se, ettei samanlaista tutkimusta asuinalueen sosioekonomisen rakenteen ja yhteisöllisyyden suhteesta ole aikaisemmin tehty. Toisaalta toistan tässä tutkimuksessa hyvin pitkälle aikaisempien yhteisöllisyystutkimusten (ks. esim Buckner 1988; Perkins 1990) tutkimusasetelman, jolla pyrin kasvattamaan tutkimuksen toistettavuutta ja luotettavuutta.

6 TULOKSET

Tulokset-osion alussa esittelen lyhyesti vastaajien taustatiedot. Tämän jälkeen kerron tutkimukseni tulokset tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä eli vastaan ensin kysymykseen, onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella yhteyttä Setlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyteen, jonka jälkeen tarkastelen sitä, millaisena yhteisöllisyys eri taloissa näyttäytyy.

6.1 Vastaajien taustatiedot

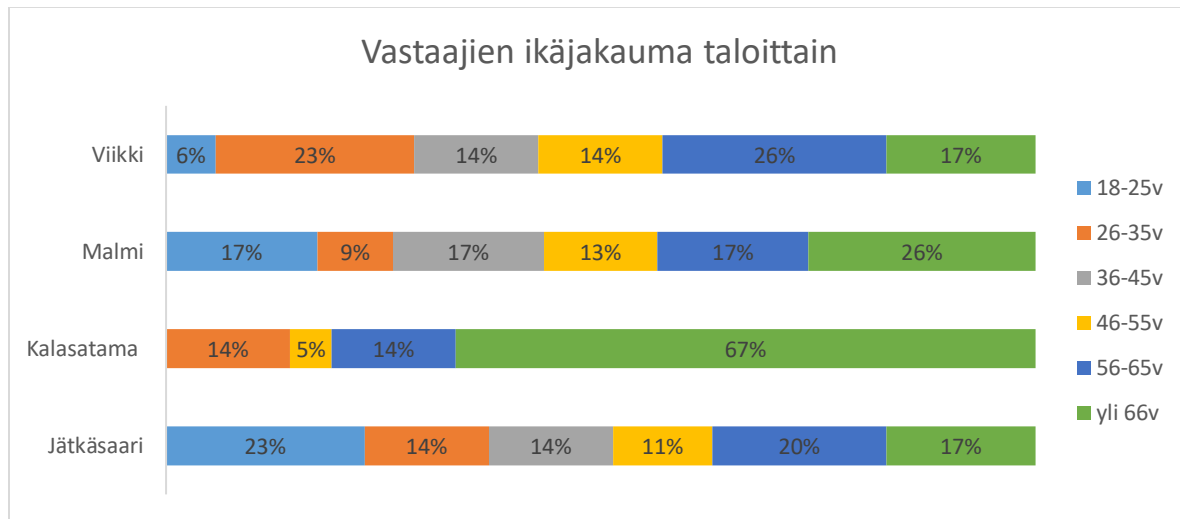
Taulukosta 3 nähdään, että kyselyyn vastasi yhteensä 114 asukasta neljästä Setlementtiasuntojen vuokratalosta. Viikin ja Jätkäsaaren taloista molemmista kyselyyn vastasi 35 asukasta, Malmilta 23 asukasta ja Kalasataman vuokratalosta 21 asukasta. Kyselyyn vastanneista 114 vuokrataloasukkaasta 69% oli naisia ja 31% miehiä, joten aineisto on oletettavasti sukupuolen osalta vinoutunut. Tätä on kuitenkin vaikea varmistaa, sillä sain tiedot ainoastaan talokohtaisista asukasmääristä, jotka eivät sisällä tietoa asukkaiden sukupuolesta. Taulukossa 3 on esitetty myös kyselyn vastausprosentit. Parhain vastausprosentti oli Jätkäsaassa (26,3) ja huonoin Malmilla (12,4). Kyselyn kokonaisvastausprosentti oli 20.

Taulukko 3. Vastaajien määrä, sukupuolijakauma ja vastausprosentti.

	<i>Jätkäsaari</i>	<i>Kalasatama</i>	<i>Malmi</i>	<i>Viikki</i>	<i>Yhteensä</i>
<i>Vastaajia</i>	35	21	23	35	114
<i>Täysi-ikäisiä asukkaita</i>	133	98	185	153	569
<i>Vastausprosentti (%)</i>	26.3	21.4	12.4	22.9	20.0
<i>Naisia</i>	27	14	13	25	79
<i>Miehiä</i>	8	7	10	10	35

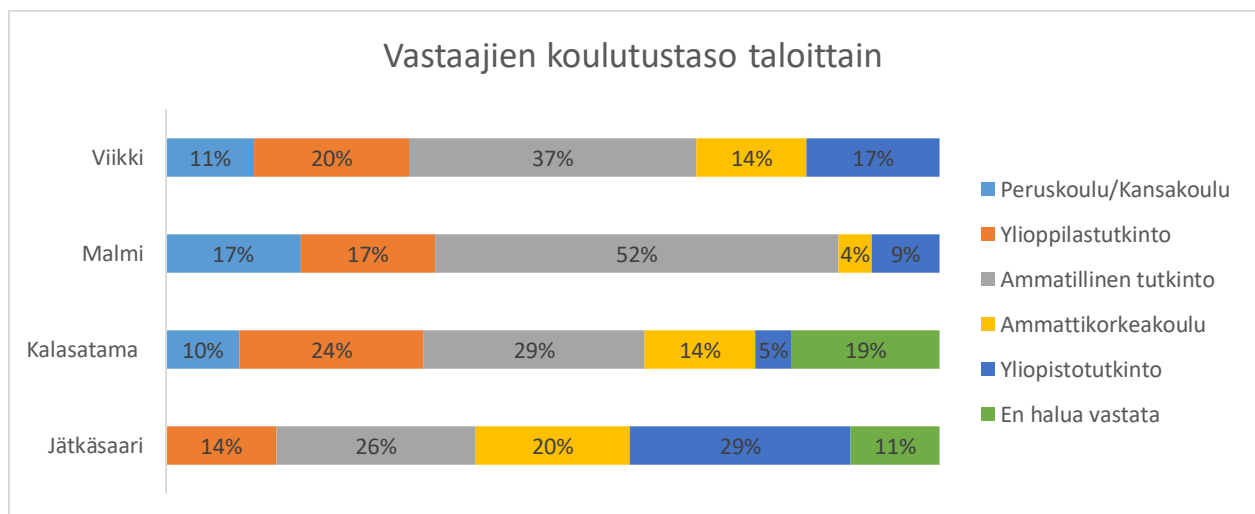
Taulukosta 4 nähdään vastaajien ikäjakauma taloittain. Viikissä, Malmilla ja Jätkäsaassa eri ikäryhmät ovat melko tasaisesti edustettuina, mutta Kalasatamassa 67 prosenttia vastaajista oli yli 66-vuotiaita. Vaikuttaisi siis siltä, että Kalasatamassa yli 66-vuotiaat ovat aineistossa yliedustettuina. Tätä on kuitenkin vaikea arvioida taustatiedon puutteen vuoksi.

Taulukko 4. Vastaajien ikäjakauma taloittain.

Taulukosta 5 nähdään vielä vastaajien koulutustaso taloittain. Taulukosta havaitaan, että Jätkäsaari oli ainoa talo, jossa suurimmalla osalla vastaajista oli yliopistotutkinto. Muissa taloissa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus vastaajista oli suurin. Jätkäsaaressakaan ero yliopistotutkinnon ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden välillä ei ollut suuri. Jätkäsaari oli myös ainoa talo, jossa kukaan vastaajista ei ilmoittanut peruskoulua tai kansakoulua korkeimmaksi koulutustasokseen.

Taulukko 5. Vastaajien koulutustaso taloittain.

Tässä tutkimuksessa vastaajien koulutustaso poikkeaa normaalista, koska keskimäärin kyselyihin vastaavat aktiivisemmin korkeasti koulutetut ihmiset. Tämä selittyy kuitenkin sillä, että Setlementtiasuntojen vuokrataloissa on käytössä varallisuusrajat, mikä rajoittaa hyvätuloisten ihmisten hakeutumista yhtiön asukkaiksi. Tulotason on havaittu korreloivan koulutustason kanssa (Vaattovaara & Kortteinen 2003; Kainulainen 2006), mikä oletettavasti selittää normaalista poikkeavaa vastaajien koulutusjakaumaa.

6.2 Sosioekonomisen rakenteen vaikutus yhteisöllisyyteen

Taulukossa 6 on esitetty monimuuttujavarianssianalyysin tulos, jossa tarkastelin sitä selittääkö talon sijainti eroja asukkaiden passiivisessa ja aktiivisessa yhteisöllisyydessä sekä yhteisöllisyyden tärkeydessä.

Taulukko 6. Asuintalon vaikutus yhteisöllisyyden tärkeyteen, aktiiviseen ja passiiviseen yhteisöllisyyteen (MANOVA).

	<i>Hypothesis</i>					
	<i>Value</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>Error df</i>	<i>Sig.</i>	<i>Partial Eta Squared</i>
<i>Pillai's Trace</i>	0,145	1,867	9,000	330,000	0,056	0,048
<i>Wilks' Lambda</i>	0,859	1,890	9,000	262,994	0,054	0,050
<i>Hotelling's Trace</i>	0,160	1,899	9,000	320,000	0,051	0,051
<i>Roy's Largest Root</i>	0,124	4,539 ^a	3,000	110,000	0,005	0,110

Taulukosta 6 huomataan, että MANOVA tarkastelee muuttujien välisiä eroja neljän eri tilastollisen tunnusluvun avulla, joista kukin antaa eri merkitsevyystason. Näistä tunnusluvuista Roy's Largest Root antaa tilastollisesti merkitsevän tuloksen (p-arvo eli Sig. on 0,005). Parempia tunnuslukuja ovat kuitenkin Wilk's Lambda tai Pillai's Trace (ks. tarkemmin luku 5.4.2), jotka antavat lähes merkitsevän tuloksen.

Mikäli tulosta halutaan tulkita tiukasti, MANOVA:n perusteella asuintalo ei selittäisi eroja aktiivisen ja passiivisen yhteisöllisyyden sekä yhteisöllisyyden tärkeyden välillä, koska merkitsevyystaso jää kaikkien tunnuslukujen osalta alle 0,05. Käytännössä kuitenkin tämä

merkitsevyystaso on keinotekoinen, ja tuloksen tulkinnan osalta kehoitetaan käyttämään tapauskohtaista harkintaa (Tabachnik ja Fidell 2007). Koska MANOVA:n tulos on lähes merkitsevä, on mielestäni järkevää tarkastella tuloksia myös yksitellen selitettävien muuttujien osalta. Tätä tarkastelen Tests of Between Subjects Effects –taulukon avulla seuraavaksi.

Taulukko 7. Yksittäisten selitettävien muuttujien vaikutus asuintaloon: Tests of Between-Subjects Effects (ANOVA).

<i>Dependent Variable</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
<i>Yhteisöllisyyden tärkeys</i>	1,253	3	0,418	0,627	0,599
<i>Aktiivinen yhteisöllisyys</i>	7,848	3	2,495	3,051	0,032
<i>Passiivinen yhteisöllisyys</i>	2,291	3	0,764	1,223	0,305

Tests of Between Subjects Effects –taulukko kertoo sen, kuinka hyvin selittävä muuttuja, eli asuintalo, selittää eroja kunkin selitettävän muuttujan osalta erikseen. Taulukosta huomataan, että asuintalon ja asukkaiden aktiivisen yhteisöllisyyden välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys (p-arvo 0,032). Toisin sanoen asuintalo selittää eroja asukkaiden aktiivisessa yhteisöllisyydessä. Sen sijaan asuintalo ei selitä eroja asukkaiden passiivisessa yhteisöllisyydessä eikä yhteisöllisyyden tärkeydessä, sillä merkitsevyystaso jää alle 0,05. Post Hoc-testaus (ks. liite 2) paljastaa, että tilastollinen merkitsevyys löytyy Jätkäsaaren ja Viikin sekä Kalasataman ja Viikin väliltä. Tämä tulos tarkoittaa sitä, että asukkaiden aktiivinen yhteisöllisyys, eli naapuriaktiivisuus, on tilastollisesti merkitsevästi suurempaa Jätkäsaarella ja Kalasatamassa kuin Viikissä.

Tuloksen luotettavuuden varmistamiseksi tarkastelin muuttujien välisiä riippuvuuksia ja tilastollista merkitsevyyttä vielä Khiin-neliötestin avulla. Tämän testi vahvisti sen, että asuintalo ja aktiivinen yhteisöllisyys ovat toisistaan riippuvaisia ja tämä riippuvuus on tilastollisesti merkitsevää. Ne vahvistivat myös sen, että asuintalon ja passiivisen yhteisöllisyyden sekä asuintalon ja yhteisöllisyyden tärkeyden välillä ei ole havaittavissa tilastollista merkitsevyyttä. Tämä tulos on toisin sanoen sama kuin MANOVA:n tulos.

6.3 Yhteisöllisyyden muodot

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli kartoittaa, millaisena yhteisöllisyys näyttäytyy eri alueilla sijaitsevilla taloilla. Tähän kysymykseen vastaan analysoimalla kyselytulosten perusteella asukkaiden sosiaalisia suhteita oman talonsa sisällä, talossa järjestettävän yhteistoiminnan määrää ja muotoja, tärkeimpiä asunnonhakupäätökseen vaikuttaneita syitä sekä kyselyn avovastauksissa esille nousseita teemoja.

Asukkaiden sosiaaliset suhteet

Taulukko 8. Asukkaiden sosiaaliset suhteet tutkimustaloissa.

	<i>Ystäviä</i>	<i>Tuttavia</i>	<i>Riidoissa</i>
<i>Jätkäsaari</i>	3	6	0
<i>Kalasatama</i>	3	8	1
<i>Malmi</i>	2	7	0
<i>Viikki</i>	1	5	0

Taulukossa 8 on esitetty asukkaiden keskimääräinen ystävien ja tuttavien lukumäärä sekä se, kuinka monen saman talon asukkaan kanssa he ovat keskimäärin riidoissa. Taulukosta nähdään, että Kalasataman talon asukkailla on keskimäärin hieman enemmän ystäviä ja tuttavien kuin muiden talojen asukkailla. Viikin talon asukkailla sen sijaan keskimäärin hieman vähemmän ystäviä ja tuttavien kuin muiden talojen asukkailla. Ero ei kuitenkaan ole kovin suuri. Mielenkiintoista on se, että Kalasatama oli ainoa talo, jossa jokainen asukas on keskimäärin riidoissa jonkun toisen saman talon asukkaan kanssa. Jotta keskiarvo nousee yhteen, on usean Kalasataman asukkaan täytynyt vastata olevansa riidoissa jonkun kanssa. Tarkempi frekvenssitarkastelu osoitti, että Kalasataman 21 vastaajasta viisi kertoo olevansa riidoissa 1-4 henkilön kanssa. Tämä tulos kertoo siitä, että Kalasataman talossa riitaisuutta asukkaiden kesken on enemmän kuin muissa taloissa.

Taloissa järjestettävä yhteistoiminta

Jokaisessa talossa järjestetään asukkaille suunnattua yhteistoimintaa, jota kartoitin kyselyn kysymyksessä 5 (ks. liite 1). Kyselyn perusteella ilmeni, että yhteistoiminta on taloissa erilaista. Monipuolisinta se on Kalasataman ja Jätkäsaaren taloissa, joissa järjestetään paljon asukkaiden yhteisiä illanviettoja ja erilaisia harrastekerhoja, kuten kieltenopetuskerhoja. Kalasatamassa useita

mainintoja keräsivät myös kierrätysviikot sekä joka tiistai järjestettävät tiistaikahvit. Myös yhteinen kuntosalitoiminta on Jätkäsaaren ja Kalasataman taloissa vilkkaampaa kuin Viikin ja Malmin taloissa.

Malmilla erityisesti yhteinen pihatoiminta, kuten talkoot, illanvietet sekä retket saivat useita mainintoja. Viikissä asukkaat sanoivat järjestettävän eniten yhteisiä illanviettoja, kuten yhteisruokailuja, sekä erilaisia juhlapäivien tapahtumia. Myös yhteisiä retkiä, kuten teatterimatkoja, järjestetään jonkun verran. Lisäksi huomionarvoista on myös se, että Viikin talossa 23 prosenttia vastaajista sanoi, ettei ole kiinnostunut talossa järjestettävästä yhteistoiminnasta. Kaikissa muissa taloissa näin sanoi alle 10 % vastaajista.

Tärkeimmät asunnonhakupäätökseen vaikuttaneet syyt

Tiedustelin tutkimuskyselyssäni myös asukkaiden syitä hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta. Taustalla vaikutti kiinnostukseni siihen, onko Setlementtiasuntojen yhteisöllisen asumisen idea vaikuttanut asukkaiden asunnonhakupäätökseen. Tiedustelin asiaa kahdella kysymyksellä, joista toisessa pyysin vastaajaa ympyröimään useita hakupäätökseen vaikuttaneita syitä ja seuraavassa kysymyksessä kertomaan, mikä näistä syistä oli tärkein (ks. liite 1).

Taulukko 9. Tärkeimmät syyt hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta.

	<i>Jätkäsaari</i>	<i>Kalasatama</i>	<i>Malmi</i>	<i>Viikki</i>
<i>Yhteisöllisen asumisen idea</i>	34,3%	4,8%	8,7%	0%
<i>Edullinen vuokrataso</i>	31,4%	23,8%	21,7%	51,4%
<i>Minulle suositeltiin Setlementtiasuntoja</i>	11,4%	14,3%	21,7%	20,0%

Taulukossa 9 on esitetty taloittain tärkeimmät syyt asuntohakemuksen jättämiseen Setlementtiasunnoille. Taulukosta nähdään, että Jätkäsaaren vastaajista suurin osa sanoi yhteisöllisen asumisen idean olevan tärkein syy asuntohakemuksen jättämiselle. Vasta toisella sijalla oli yhtiön edullinen vuokrataso. Kalasatamassa edullinen vuokrataso nousi vastaajien keskuudessa suurimmaksi syyksi hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta.

Viikin talon asukkaista hieman yli puolet sanoi hakeneensa asuntoa Setlementtiasunnoilta edullisen vuokratason takia. Taulukosta huomataan, että tämä osuus on huomattavasti suurempi kuin muissa taloissa. Viidennes vastaajista oli kuitenkin sanonut tärkeimmän syyn olleen se, että

heille suositeltiin Setlementtiasuntoja. Malmilla edullinen vuokrataso ja suositus hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta saivat molemmat hieman yli viidenneksen vastauksista.

Tämän tarkastelun perusteella Jätkäsaari oli ainoa talo, jossa yhteisöllisen asumisen idea nousi vastauksissa tärkeimmäksi syyksi hakea Setlementtiasunnoilta asuntoa. Kaikissa muissa taloissa sen mainitsi tärkeimmäksi syyksi alle 10 prosenttia vastaajista. Tosin muissa taloissa esille nousi kuitenkin se, että asukkaille oli suositeltu Setlementtiasuntoja asunnontarjoajana. Edullinen vuokrataso nousi myös esille kaikissa taloissa yhtenä merkittävimpänä syynä hakea yhtiöltä asuntoa. Viikissä tämä syy oli korostuneempi kuin muissa taloissa.

Avoimen kysymyksen vastaukset

Kyselyssä oli yksi avoin kysymys, johon vastaaja sai halutessaan kommentoida talonsa yhteisöllisyyttä tai nostaa esille muita asioita, jotka eivät ilmenneet kyselyn muissa osissa. Avoimeen kysymykseen vastasi 36 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista asukkaista, joten nämä vastaukset antavat paljon lisätietoa asukkaiden yhteisöllisyydestä. Taloittain tarkasteltuna Viikin asukkaat olivat aktiivisimpia kommentoijia, sillä heistä 43 prosenttia vastasi avoimeen kysymykseen. Jätkäsaarella 37 prosenttia, Kalasatamassa 33 prosenttia ja Malmilla 30 prosenttia kyselyyn vastanneista vastasi myös avoimeen kysymykseen. Alla olevaan taulukkoon 10 olen teemoitellut ja kvantifioinut näiden vastausten tulokset. Selkeyden vuoksi jaottelin teemat aktiivista ja passiivista yhteisöllisyyttä käsitteleviin teemoihin.

Taulukosta 10 nähdään, että Jätkäsaarella avovastauksissa esille nousseita teemoja olivat vahva yhteisöllisyys ja hyvä yhteishenki, ristiriidat asukkaiden välillä sekä yhteistoiminnan tärkeys. Näistä vahva yhteisöllisyys ja hyvä yhteishenki nousivat esille muita teemoja useammin. Eräs asukas kuvaileekin Jätkäsaaren yhteisöllisyyttä seuraavasti:

”Talon väkeä tapaan yhteisessä tilassa, jossa tulee luettua päivän lehti ja keitettyä kahvit ja vaihdettua ajatuksia asukkaiden kanssa. Saman korttelin asukkaita tapaan säännöllisesti liikuntasalissa, joka on mainio paikka tutustua korttelin eri ikäisiin ihmisiin. Polku-ravintolassa käymme muutaman kerran kuukaudessa lounaalla. Suuri kiitos Setlementtitalolle mainioiden puitteiden ja viihtyisän ympäristön järjestämisestä.”

Kuitenkin muutama asukas nosti esille myös asukkaiden väliset ristiriidat, jotka liittyivät suurimmaksi osaksi yhteisöllisyyden muotoutumiseen ja porukoiden syntymiseen. Talo on

valmistunut vasta viime vuonna, joten yhteisön nähtiin vielä olevan rakentumisvaiheessa. Siksi muutama asukas toivoikin Setlementtiasuntojen tukevan yhteisöllisyyden muotoutumista ja pyrkivän ehkäisemään ”kuppikuntien” syntymistä.

Taulukko 10. Avoimen kysymyksen vastauksissa esille nousseet teemat ja niitä koskevien vastausten lukumäärä taloittain.

	<i>Jätkäsaari</i>	<i>Kalasatama</i>	<i>Malmi</i>	<i>Viikki</i>
<i>Passiivinen yhteisöllisyys</i>				
<i>Vahva yhteisöllisyys ja hyvä yhteishenki</i>	5	3	3	2
<i>Ristiriidat asukkaiden välillä</i>	3	5	1	2
<i>Yhteisöllisyyttä ei ole</i>				2
<i>Yhteisöllisyys kadonnut</i>			2	
<i>Aktiivinen yhteisöllisyys</i>				
<i>Yhteistoiminta tärkeää</i>	2		1	4
<i>Yhteistoiminta ei kiinnosta</i>			1	3
<i>Yhteistoimintaan osallistuminen hankalaa (pv)</i>	2		2	

Kalasataman talon osalta asukkaiden vastaukset olivat ristiriitaisia, sillä talon yhteisöllisyyttä sekä kehuittiin että haukuttiin. Yhteisöllisyys nähtiin voimakkaana, mutta toisaalta asukkaiden välillä on monien vastaajien mukaan paljon ristiriitoja. Eräs asukas kuvaileekin Kalasataman tilannetta seuraavasti:

” Suuri joukko osallistujia, joten kismoja syntyy väistämättä, niihin pitää vain osata suhtautua oikein, yhteistoiminta antaa kuitenkin voimaa ”.

Kaksi Kalasataman asukasta mainitsi myös olevansa kiinnostunut talossa järjestettävästä yhteistoiminnasta, mutta sanoo osallistumisen olevan töiden takia haasteellista. He toivoisivatkin enemmän yhteistoimintaa myös illoille.

Malmin talon asukkaat sekä kehuivat talonsa yhteisöllisyyttä, että mainitsivat sen kadonneen vuosien kuluessa. Talo on rakennettu jo vuonna 2003, joten sekä yhteisöllisyys että asukkaat ovat

vuosien kuluessa muuttuneet paljon. Eräs asukas kiteyttikin talon yhteisöllisyyden seuraavin sanoin:

” Aikaisemmin talossa on ollut parempi yhteisöllisyys, nyt ei olla enään niin kovin yhteisöllisiä”.

Lisäksi Malmilla järjestettävän yhteistoiminnan mainitsi vastauksessaan kaksi asukasta. Ensimmäinen yhteistoimintaa kommentoinut sanoi sen olemassaolon olevan hänelle tärkeää, mutta omien aikataulujen vuoksi siihen on hankalaa osallistua. Toinen sanoi suoraan, että hän ei ole kiinnostunut asukkaille suunnatusta yhteistoiminnasta. Huomioitavaa Malmin osalta on myös se, että vain yksi vastaaja sanoi asukkaiden välillä olevan ristiriitoja.

Viikissä suurin osa asukkaiden kommenteista käsitteli yhteistoimintaa. Moni koki yhteistoiminnan olemassaolon tärkeäksi, mutta sanoi ettei siihen ole mahdollisuutta osallistua töiden tai muiden syiden takia. Tämä kommentti kiteyttääkin hyvin monen Viikin talon asukkaan suhtautumisen yhteistoimintaan:

” Minusta on hyvä, että talossamme on matalan kynnyksen toimintaa asukkaille. Varmasti mukava etenkin vanhuksille ja muille yksinäisille. Minulla on kuitenkin niin paljon harrastuksia ja kavereita kodin ulkopuolella, että kotona olen mieluiten kaikessa rauhassa itsekseni.”

Osa Viikin asukkaista myös myönsi suoraan, ettei heillä ole kiinnostusta osallistua yhteistoimintaan. Muutamissa passiivista yhteisöllisyyttä käsittelevissä vastauksissa mainittiin yhteishengen olevan hyvä ja yhteisöllisyyden vahva mutta yhtä moni sanoi myös, ettei yhteisöllisyyttä ole havaittavissa ollenkaan. Kaksi vastaajaa myös mainitsi talossa olevan ristiriitoja asukkaiden välillä.

6.4 Tulosten yhteenveto

Tarkastelin monimuuttujavarianssianalyysin avulla sitä, onko asuinalueen yleisellä sosioekonomisella rakenteella yhteyttä Setlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyteen. Analyysin tulos oli tilastollisesti lähes merkitsevä (p-arvo 0,054). Tätä merkitsevyystasoa pidetään kuitenkin keinotekoisena (Tabachnik ja Fidell 2007), joten tarkastelin myös sitä kuinka hyvin selittävä muuttuja selittää eroja kunkin selitettävän muuttujan osalta erikseen. Tämä tarkastelu paljasti asuintalon selittävän tilastollisesti merkitsevästi eroja asukkaiden aktiivisessa yhteisöllisyydessä, eli naapuriaktiivisuudessa (p-arvo 0,032). Sen sijaan tutkimuksessa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja talojen välillä yhteisöllisyyden tärkeyden tai passiivisen yhteisöllisyyden osalta. Toisin sanoen yhteisöllisyys on keskimäärin yhtä tärkeää, ja sitä tunnetaan keskimäärin yhtä paljon kaikissa tutkimuksen taloissa. Johtopäätökseni ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta voi kiteyttää niin, että asuinalueen sosioekonominen rakenne näyttäisi jossakin määrin heijastuvan asukkaiden aktiiviseen yhteisöllisyyteen, mutta ei passiiviseen yhteisöllisyyteen tai yhteisöllisyyden tärkeyteen.

Aineiston tarkempi tarkastelu ja avointen vastausten analysointi paljastivat kuitenkin, että yhteisöllisyys näyttäytyy taloissa hieman eri tavoin. Taulukkoon 11 tiivistin tutkimuksessa ilmenneet yhteisöllisyyden muodot taloittain.

Taulukko 11. Yhteisöllisyyden muodot tutkimustaloissa.

Jätkäsaari	Kalasatama	Malmi	Viikki
Vahva yhteisöllisyys ja hyvä yhteishenki	Yhteisöllisyys	Yhteisöllisyys, joka osittain kadonnut?	Yhteisöllisyyden tärkeys
Hakee muotoaan (ristiriidat)	Ystävien/tuttavien määrä	Retket, pihatoiminta	Yhteistoimintaan osallistuminen
Aktiivisuus, monipuolinen yhteistoiminta	Aktiivisuus, monipuolinen yhteistoiminta	Yhtiötä asumisen tarjoajana suositeltu/vuokrataso	Ystävien/tuttavien määrä
Yhteisöllisen asumisen idea	Ristiriidat		Vuokrataso

Kaikista tutkimuksen taloista Jätkäsaaren asukkaiden avovastauksissa nousivat useimmin esille vahva yhteisöllisyys ja hyvä yhteishenki. Toisaalta talon uutuuden takia yhteisöllisyys hakee vielä osittain muotoaan, ja muutama asukas esitti pelkonsa ”kuppikuntien” syntymisestä. Asukkaat ovat myös melko aktiivisia osallistumaan talossa järjestettävään yhteistoimintaan, joka on varsin monipuolista. Jätkäsaari oli myös ainoa talo, jossa yhteisöllisen asumisen idea oli edullista vuokratasoa tärkeämpi syy hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta.

Kalasataman talosta syntyi strukturoitujen kysymysten perusteella kuva erittäin vahvan yhteisöllisyyden omaavasta asumisyhteisöstä, jossa asukkaat osallistuvat aktiivisesti talon monipuoliseen yhteistoimintaan. Talon asukkailla on myös keskimäärin hieman enemmän ystäviä ja tuttavvia omasta talostaan kuin muiden tutkimustalojen asukkailla. Kuitenkin avoimen kysymyksen vastaukset paljastivat asukkaiden välillä olevan melko paljon ristiriitoja, jotka kuormittavat yhteisöllisyyttä. Tämä ei ollut ilmennyt kyselyn muissa osissa.

Malmin talon asukkaat sekä kehuivat asuinyhteisöä yhteisölliseksi että sanoivat yhteisöllisyyden kadonneen tai heikentyneen vuosien kuluessa. Yhteistoiminnan osalta Malmilla korostuivat pihatoiminta, kuten talkoot ja pihajuhlat, sekä retket. Suurin osa asukkaista sanoi edullisen vuokratason tärkeimmäksi syyksi hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta. Lähes yhtä tärkeä syy oli se, että asukkaalle oli suositeltu yhtiötä asunnontarjoajana.

Viikissä nousivat muita taloja enemmän esille asukkaiden kokemus yhteisöllisyyden ja yhteistoiminnan tärkeydestä, joka ei kuitenkaan heijastunut heidän naapuriaktiivisuuteensa. Asukkailla on myös hieman vähemmän ystäviä ja tuttavvia talossaan kuin muiden talojen asukkailla. Lisäksi edullinen vuokrataso tärkeimpänä syynä hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta oli Viikissä korostuneempi kuin muissa taloissa.

7 KESKUSTELU

7.1 Tulosten tulkinta

Tilastanalyysien perusteella asuinalueen sosioekonominen rakenne ei vaikuta tilastollisesti merkitsevästi Setlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyden tunteeseen, eli passiiviseen yhteisöllisyyteen, eikä yhteisöllisyyden tärkeyteen. Sen sijaan asukkaiden naapuriktiivisuudessa, eli aktiivisessa yhteisöllisyydessä, on havaittavissa tilastollisesti merkitsevä ero Jätkäsaaren ja Viikin sekä Kalasataman ja Viikin asukkaiden välillä. Lisäksi yhteisöllisyyden ilmenemisessä eri talojen välillä on havaittavissa joitain eroja. Esimerkiksi Jätkäsaarella ja Kalasatamassa asukkaille suunnattu yhteistoiminta on monipuolisempaa ja asukkailla on keskimäärin hieman enemmän ystäviä ja tuttavuuksia talossaan kuin Viikin talon asukkailla. Jätkäsaari oli myös ainoa talo, jossa yhteisöllisen asumisen idea nousi tärkeimmäksi syyksi hakea asuntoa Setlementtiasunnoilta. Näiden tutkimuksessa havaittujen tulosten perusteella totean, että ne osin vahvistavat ja ovat osin ristiriidassa aikaisempien aiheeseen liittyvien tutkimustulosten kanssa.

Tutkimukseni tulos on samansuuntainen Sarénin (2017) tulosten kanssa. Hän tarkasteli tutkimuksessaan asuinalueen sosioekonomisen rakenteen vaikutusta napuruussuhteisiin ja havaitsi, ettei asuinalueen sosioekonomisella rakenteella ole itsenäistä vaikutusta asukkaiden naapuruussuhteisiin. Hän myös toteaa tuloksensa olevan odotettu, kun huomioidaan pääkaupunkiseudun melko maltillisella tasolla oleva alueellinen sosioekonominen eriytyminen. Luvussa 3 esitetyn tarkastelun perusteella näyttää kuitenkin siltä, että alueellinen huono-osaisuus ja alueiden väliset sosioekonomiset erot ovat pääkaupunkiseudulla kasvaneet 2000-luvulla niin paljon, että voidaan jo puhua segregaatiosta (Kortteinen & Vaattovaara 2015). Siksi tämän kehityksen valossa olen Sarénin kanssa eri mieltä ja pidän tutkimukseni tulosta jossain määrin yllättävänä.

Myös paikallisyhteisöllisyyden merkityksen kannalta tuloksia voidaan pitää yllättävinä. Luvussa 2.1 käyty keskustelu kaupungistumisen myötä hävinneestä yhteisöllisyydestä ei näytä tämän tutkimuksen perusteella pitävän paikkansa. Suurin osa vastaajista sanoi yhteisöllisyyden olevan erittäin tärkeää tai melko tärkeää. Tämä näkyi myös avovastauksissa, joissa moni kertoi yhteisöllisyyden olevan tärkeää, vaikka itsellä ei olisi halua tai aikaa osallistua talon yhteistoimintaan.

Mielenkiintoisin tulos on mielestäni se, että asukkaiden aktiivisessa yhteisöllisyydessä oli havaittavissa eroja talojen välillä, vaikka yhteisöllisyyttä koettiin kuitenkin kaikissa taloissa yhtä paljon. Tämä ero oli tilastollisesti merkitsevä Jätkäsaaren ja Viikin sekä Kalasataman ja Viikin välillä. Näistä alueista Jätkäsaari ja Kalasatama ovat sosioekonomisilla mittareilla tarkasteltuna hyväosaisempia alueita kuin Viikki (ks. tarkemmin luku 4.5.) Tämä on osittain yhdensuuntainen tulos Fischerin (1982) ja Hirvosen (2013) löydösten kanssa, sillä he havaitsivat naapurustokontaktien olevan vähäisempiä matalan tulotason naapurustoissa kuin varakkaampien naapurustoissa. He selittivät tämän johtuvan varakkaampien alueiden homogeenisesta väestörakenteesta. Toisaalta Viikki ei ollut tutkimuksen huono-osaisin alue, sillä Malmi sijoittui alueiden sosioekonomisia eroja mitattaessa huonommin kuin Viikki. Gans (1962) ja Elias (1974) sekä Cambell & Lee (1992) huomauttavatkin, että paikallisyhteisöllisyys ja kiinteämmät naapuruussuhteet voivat liittyä myös sosiaaliseen ja taloudelliseen huono-osaisuuteen. Tämä saattaa osittain selittää sitä, miksi Malmin talon asukkaat osallistuvat tämän tutkimuksen perusteella Viikin talon asukkaita aktiivisemmin talon yhteistoimintaan.

Kiinnostavaa on myös se, että yhteisöllisyyden muodoissa oli eroja talojen välillä. Tämän ja aktiivisessa yhteisöllisyydessä havaittujen erojen takia herää kysymys siitä, voiko taustalla kuitenkin vaikuttaa joku muu tekijä, jolla olisi yhteys talojen yhteisöllisyyteen. Kekki (2015) esimerkiksi havaitsi tutkimuksessaan, että asuinalueiden sosioekonominen samankaltaisuus edistää naapuruussuhteiden syntymistä. Hän huomautti myös asuinalueella ja yksilöllä olevan jonkinlaisen yhteyden, sillä ihmiset valikoituvat asumaan ominaisuuksiensa perusteella tiettyntyyppisille alueille. Pohdin, voisiko Setlementtiasukkaiden vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyden erilaisten ilmenemismuotojen taustalla vaikuttaa myös tällainen demografinen tekijä. Esimerkiksi taulukosta 5 huomataan, että Jätkäsaaren vastaajista suurimmalla osalla oli korkeakoulututkinto, eikä vastaajien keskuudessa ollut yhtään vain perus- tai kansakoulun suorittanutta asukasta. Tämä saattaisi viitata siihen, että samankaltaiset ihmiset ovat valikoituneet asumaan samaan taloon. Tätä kautta myös alueen yleinen sosioekonominen rakenne saattaa välillisesti näkyä talojen yhteisöllisyydessä.

7.2 Yhteisöllisyys ja naapuruussuhteet

Monissa naapuruussuhdetutkimuksissa yhteisöllisyys ja naapuruussuhteet rinnastetaan toisiinsa. Esimerkiksi Dekker (2007) rinnastaa yhteisöllisyyden naapuruston yhteiseen osallistumiseen ja Strandell (2017) käyttää naapuruussuhteita indikoimaan yhteisöllisyyttä. Lisäksi Putnam (2007) rinnastaa naapuruussuhteet ja yhteisöllisyyden todetessaan naapureiden samankaltaisuuden edistävän naapuruussuhteita ja synnyttävän yhteisöllisyyttä. Myös Gustin ja Wierzbickin (1999) mukaan vahvat naapuruussuhteet indikoivat myös vahvaa paikallisyhteisöllisyyttä. Haluan vielä nostaa esille kysymyksen näiden kahden käsitteen välisestä suhteesta. Ovatko yhteisöllisyys ja naapuruussuhteet rinnasteisia käsitteitä vai voiko yhteisöllisyyttä olla ilman naapuruussuhteita ja päinvastoin?

Yhteisöllisyys on hankala käsite, jonka haasteellisuus liittyy sen monitulkintaisuuteen. Yhteisöllisyys perustuu merkittävässä määrin tunteisiin (McMillan & Chavis 1986), mutta sen voidaan ajatella perustuvan myös esimerkiksi yhteisön toiminnan rakenteeseen tai luonteeseen (Heinonen 2008: 14). Toisaalta Manka ja Larjovuori (2013: 16) korostavat myös vuorovaikutuksen tärkeyttä yhteisöllisyyden muodostumisen kannalta.

En kiistä, etteivätkö aktiiviset naapurussuhteet edistäisi yhteisöllisyyttä tai indikoisi vahvaa paikallisyhteisöllisyyttä. Tutkimukseni herättää kuitenkin kysymyksen siitä, ovatko käsitteet rinnasteisia, sillä yhteisöllisyys ei aina indikoi vahvoja naapuruussuhteita. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa yhteisöllisyys ja sen tärkeys koettiin kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa taloissa keskimäärin yhtä tärkeäksi. Silti naapuriaktiivisuudessa esiintyi vaihtelua talojen välillä. Toisin sanoen jotkut asukkaat kokivat talonsa yhteisölliseksi ja yhteisöllisyyden tärkeäksi, vaikka eivät itse aktiivisesti osallistuneetkaan talon yhteistoimintaan tai olleet tekemisissä naapureidensa kanssa. Kekki (2015) teki samansuuntaisen havainnon tutkimuksessaan, jossa tarkasteltiin naapuruussuhteita sosiaalisen sekoittamisen politiikan kautta. Hän huomasi, että Kallio ja Arabianranta kuuluvat naapuruussuhteissaan pääkaupunkiseudun epäaktiivisimpaan viidennekseen. Tämä tulos oli yllättävä, sillä alueista syntyneet mielikuvat viestivät yhteisöllisestä ja aktiivisesta naapurustosta, joissa vietetään paljon kyläjuhlia ja muita tapahtumia.

Ihmisellä voi myös olla naapuruussuhteita ilman, että hän kokee yhteisöllisyyttä. McMillanin ja Chavisin (1986) mukaan yhteisöllisyyden kannalta tärkeitä ovat tunne yhteenkuuluvuudesta ja ”yhdessä tekemisestä”. Jos henkilö ei tunne näitä tunteita omassa paikallisyhteisössään, ei yhteisön jäsenten välistä yhteisöllisyyttä ole, vaikka jonkinlainen naapuruussuhde olisikin olemassa.

Yhteenvedona todettakoon, että naapuruussuhteet ovat paikallisyhteisöllisyyden kannalta merkittäviä, mutta yhteisöllisyyttä voidaan tuntea myös ilman merkittäviä naapuruussuhteita. Toisaalta ihmisellä voi olla myös naapuruussuhteita ilman, että hän kokee minkäänlaista yhteisöllisyyden tunnetta heidän kanssaan. Siksi yhteisöllisyyden ja naapuruussuhteiden varauksettomassa rinnastamisessa tulee mielestäni olla tarkkana.

8 YHTEENVETO

Alueellisen eriytymisen voimistumisesta ja sosioekonomisten erojen kasvusta on keskusteltu viime vuosikymmeninä ahkerasti sekä mediassa että tieteellisessä kirjallisuudessa. Pääkaupunkiseudun alueellinen eriytyminen pysyi pitkään maltillisena 1960-luvulta lähtien harjoitetun sosiaalisen sekoittamisen politiikan ansiosta, mutta 1990-luvun laman jälkeen huono-osaisuus on alkanut kasautumaan aiempaa voimakkaammin tietyille alueille. Tutkielmani kytkeytyy osaksi tätä keskustelua yhteisöllisyyden näkökulmasta. Tutkimuksessani selvitin kysely- ja tilastoaineiston avulla, onko asuinalueen sosioekonomisella rakenteella ja Setlementtiasuntojen vuokra-asukkaiden yhteisöllisyyden välillä yhteyttä. Lisäksi kartoitin, sitä miten yhteisöllisyys ilmenee eri taloissa. Yhteisöllisyys on tässä tutkimuksessa jaoteltu passiiviseen ja aktiiviseen yhteisöllisyyteen, joista passiivinen viittaa yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen, ja aktiivinen asukkaiden väliseen naapuriaktiivisuuteen. Tutkimuksessa oli mukana neljä taloa, jotka sijaitsevat Helsingin Jätkäsaarella, Kalasatamassa, Malmilla ja Viikissä.

Tutkimuksen perusteella asuinalueen sosioekonomisella rakenteella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä asukkaiden passiiviseen yhteisöllisyyteen. Toisin sanoen yhteisöllisyys on keskimäärin yhtä tärkeää, ja sitä tunnetaan keskimäärin yhtä paljon kaikissa tutkimuksen taloissa. Asuinalueen sosioekonomisen rakenteen ja aktiivisen yhteisöllisyyden välillä oli kuitenkin havaittavissa tilastollisesti merkitsevä yhteys Jätkäsaaren ja Viikin sekä Kalasataman ja Viikin välillä. Tämä tulos tarkoittaa sitä, että asukkaiden aktiivinen yhteisöllisyys, eli naapuriaktiivisuus, on tilastollisesti merkitsevästi suurempaa Jätkäsaarella ja Kalasatamassa kuin Viikissä.

Tutkimuksen toinen merkittävä havainto liittyy yhteisöllisyyden muotoihin. Vaikka passiivisessa yhteisöllisyydessä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa talojen välillä, yhteisöllisyys ilmenee taloissa silti hieman eri tavoin. Jätkäsaarella yhteisöllisyys haki selvästi vielä muotoaan talon uutuuden takia, mutta asukkaat kokivat talonsa yhteisölliseksi ja moni osallistui mielellään yhteistoimintaan. Kalasatamassa yhteisöllisyys on vahvaa, ja monet asukkaat osallistuvat aktiivisesti talon yhteistoimintaan. Kuitenkin yhteisössä vallitsee jonkin verran ristiriitoja, jotka kuormittavat asukkaiden yhteisöllisyyttä. Malmilla asukkaat sekä kehuivat asuinyhteisöä yhteisölliseksi että sanoivat yhteisöllisyyden kadonneen tai heikentyneen vuosien kuluessa. Viikissä nousivat muita taloja enemmän esille asukkaiden kokemus yhteisöllisyyden ja yhteistoiminnan tärkeydestä, joka ei kuitenkaan heijastunut heidän naapuriaktiivisuuteensa.

Tämä tutkimus toi lisää tietoa asuinalueen sosioekonomisen rakenteen vaikutuksesta yhteisöllisyyteen ja antoi Settlementtiasunnoille arvokasta tietoa yhteisöllisyyden ilmenemisestä eri talojen välillä. Yhteisöllisyyden erilaiset ilmenemismuodot ja talojen erilainen asukasrakenne herättävät kuitenkin kysymyksen siitä, valikoituvatko tietynlaiset ihmiset asumaan tietyille alueille. Tätä kautta asuinalueen sosioekonominen rakenne saattaa välillisesti näkyä myös talojen yhteisöllisyydessä. Tästä tarvittaisiin kuitenkin lisää tutkimusta.

9 LÄHDELUETTELO

- Abfalter, D., Zaglia, M. E., & Mueller, J. (2012). Sense of virtual community: A follow up on its measurement. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 400-404.
- Aho, S., & Laine, K. (1997). *Minä ja muut: Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsingissä: Otava.
- Allen, R. F. (1987). A sense of community, a shared vision and a positive culture: Core enabling factors in successful culture based health promotion. *American Journal of Health Promotion*, 1(3), 40-47.
- Aluesarjat (2018). Helsingin seudun aluesarjat. Aluetilastot aikasarjoina. Pääkaupunkiseutu alueittain. <<http://www.aluesarjat.fi/>>
- Andersson, R. (2004). Selective migration in swedish distressed neighbourhoods: Can area-based urban policies counteract segregation processes? *Housing Studies*, 19(4), 517-539.
- Anttila, E. (2015). *Esikaupunkien vuosisata: Paikallinen yhteisöllisyys Helsingin seudun vanhoissa työväen esikaupungeissa 1900-luvulla*. Väitöskirjatutkimus. Helsingin yliopisto.
- Aro, J. (2011). Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Kangaspunta, S. (toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampereen yliopisto.
- Aro, T. (2007). Valikoiva muuttoliike osana pitkän aikavälin maassamuuttokehitystä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 72(4), 371-379.
- Berger, J. B. (1997). Students' sense of community in residence halls, social integration, and first-year persistence. *Journal of College Student Development*, 38(5), 441.

Bergström, L. & M. van Ham (2012). Understanding neighbourhood effects: Selection bias and residential mobility. Teoksessa M. Van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson & D. Maclennan (toim.) *Neighbourhood effects research: New perspectives*. Springer, Dordrecht.

Bernelius, V. (2013). *Eriytyvät kaupunkikoulut: Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä*. Tutkimuksia 2013: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 223 s.

Bishop, P., Chertok, F., & Jason, L. (1997). Measuring sense of community: Beyond local boundaries. *The Journal of Primary Prevention*, 18(2), 193-212.

Booth A, Crouter A (2001). How do communities undergird or undermine human development? Relevant contexts and social mechanisms. Teoksessa Booth, A & A. Crouter (toim.) *Does it take a village? Community effects on children, adolescents, and families*. Psychology Press.

Buckner, J. C. (1988). The development of an instrument to measure neighborhood cohesion. *American Journal of Community Psychology*, 16(6), 771-791.

Bäcklund, P., & Korhonen, H. (1998). *Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki: Juurtumisen, asukasaktiivisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelua*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Campbell, K. E. (1992). Sources of personal neighbor networks: Social integration, need, or time? *Social Forces*, 70(4), 1077-1100.

Cantle, T. (2005). *Community cohesion: A new framework for race and diversity*.

Castells, M. (2010). *End of millennium: The information age: Economy, society, and culture*.

John Wiley & Sons.

Chavis, D. M. (1986). Sense of community through brunswik's lens: A first look. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 24-40.

Chavis, D. M., Hogge, J. H., McMillan, D. W., & Wandersman, A. (1986). Sense of community through brunswik's lens: A first look. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 24-40.

Chavis, D. M., & Pretty, G. M. H. (1999). Sense of community: Advances in measurement and application. *Journal of Community Psychology*, 27(6), 635-642.

Chipuer, H. M., & Pretty, G. M. H. (1999). A review of the sense of community index: Current uses, factor structure, reliability, and further development. *Journal of Community Psychology*, 27(6), 643-658.

Davidson, W. B., & Cotter, P. R. (1993). Psychological sense of community and support for public school taxes. *American Journal of Community Psychology*, 21(1), 59-66.

Day, G. (2006). *Community and everyday life*. London: Routledge.

Dekker, K. (2007). Social capital, neighbourhood attachment and participation in distressed urban areas. A case study in The Hague and Utrecht, the Netherlands. 22 (3), 355-379.

Elias, N. (1974). Foreword: Towards a theory of communities. *Teoksessa Colin Bell & Howard Newby (toim.): The sociology of community: A selection of readings*. London: Frank Cass, ix-xli.

Ellen, I. (2000). Race-based neighbourhood projection: A proposed framework for understanding new data on racial integration. *Urban Studies*, 37(9), 1513-1533.

- Fararo, T. J. (1987a). Unification research programs: Integrating two structural theories. *American Journal of Sociology*, 92(5), 1183-1209.
- Fararo, T. J. (1987b). Unification research programs: Integrating two structural theories. *American Journal of Sociology*, 92(5), 1183-1209.
- Fischer, C. (1982). *To dwell among friends: Personal networks in town and city*. Chicago: University of Chicago Press.
- Forrest, R. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125-43.
- Forsström-Tuominen, H. & I. Jussila (2016). Asunto-osuuskunta – Uusi yhteisöllinen rakentamisen ja asumisen malli. Pellervon taloustutkimuskeskus. < http://www.mal-verkosto.fi/filebank/1325-AsOsk_Hankesuunnitelma_v6_110516_PTT.pdf>
- Galster, G. C. (2012). The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. *Teoksessa* M. Van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson & D. Maclennan (toim.) *Neighbourhood effects research: New perspectives*. Springer, Dordrecht.
- Gans, H. J. (1962). *The urban villagers: Group and class in the life of italian-americans*. New York: Free Pr. of Glencoe.
- Glynn, T. J. (1981). Psychological sense of community: Measurement and application. *Human Relations*, 34(9), 789-818.
- Goldman, K. (2005). Appropriateness and consequences: The logic of neoinstitutionalism. *An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 18(1), 35-52.

- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78: 6, 1360–1380.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory* 1, 201–233.
- Grice, J., & Iwasaki, M. (2007). A truly multivariate approach to MANOVA. *Applied Multivariate Research*, 12(3), 199-226.
- Guest, A. M. & S. K. Wierzbicki (1999). Social Ties at the Neighborhood Level. Two Decades of GSS Evidence. *Urban Affairs Review* 35: 1, 92–111.
- Haapanen, A. (2006). Ässäkotien asukaslähtöisen talonpidon käsikirja. Suomen Setlementtiliiton julkaisuja.
- Haapanen, A. (2017). Henkilökohtainen sähköpostiviesti Setlementtiliiton kansalaistoiminnan johtajalle. 07.12.2017.
- Hautamki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & S. Veijola. (2005). *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkilä, T. (2004). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Heinonen, U. (2008). *Sähköinen yhteisöllisyys: Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöllisyydestä verkossa*. Väitöskirjatutkimus. Turun yliopisto.
- Hiekkavuo, A. (2015). *"En mielelläni kerro muille, missä asun" – Asuinalueiden stigmatisoituminen pääkaupunkiseudulla*. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Hiekkavuo, A. (2017). *Helsingin ulkomaalaistaustainen väestö vuonna 2016*. Tietokeskus, Helsingin kaupunki.

Helamaa, A. & R. Pylvänen (2012). *Askeleita kohti yhteisöasumisesta. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta*. Tampereen teknillinen yliopisto.

Helsinki alueittain (2005). Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisuja 2006: 1. <
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/helsinki_alueittain_2005/Julkaisu.pdf>. Luettu
25.3.2018

Helsinki alueittain (2016). Helsingin kaupungin tietokeskus 2017. <
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_03_27_Helsinki_alueittain_2016_Tikkanen.pdf>. Luettu 25.3.2018

Helsingin kaupunki (2018a). Uutta Helsinkiä: Jätkäsaari.
<<https://www.uuttahelsinki.fi/fi/jatkasaari>>

Helsingin kaupunki (2018b). Uutta Helsinkiä: Kalasatama.
<<https://www.uuttahelsinki.fi/fi/kalasatama>>

Helsingin Sanomat (2017). Vantaalle valmistuu kerrostalollinen 15,5 neliön asuntoja, vaikka lain mukaan alaraja on neliötä – asuntoja markkinoidaan yhteisillä tiloilla.
<<http://www.hs.fi/koti/art-2000005369911.html>>

Helsingin seudun aluesarjat (2018). Helsingin seudun asuntokuntien tulot asuntokunnan elinvaiheen ja alueen mukaan. < <http://www.aluesarjat.fi/>>

Hipp, J. R., & Perrin, A. (2006). Nested loyalties: Local networks' effects on neighbourhood and community cohesion. *Urban Studies*, 43(13), 2503-2523.

Hirvonen, J. (2013). *Suomalaisen naapuruuden piirteitä asukaskyselyn valossa*. Aaltoyliopiston julkaisusarja Tiede + Teknologia 4/2013.

- Holmila, M. (2001). *Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa: Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Häkli, J. (1999). *Meta hodos: Johdatus ihmismaantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.
- Johnston, R. J. (1983). *Philosophy and human geography: An introduction to contemporary approaches*. London: Arnold.
- Kainulainen, S. (2006). Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen suomessa 1970-2000. *Yhteiskuntapolitiikka*, 71(4), 373-386.
- Karvonen, S., Moisio, P. & J. Simpura (2009). Suomalaisten hyvinvointi ja elinolot 2000-luvulla. *Teoksessa* Lammi-Taskula, J., S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Kekki, H. (2015). *Naapurisuhteet ja sosiaalinen sekoittaminen pääkaupunkiseudulla*. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Kortteinen, M. (1982). *Lähiö: Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Helsingissä: Otava.
- Kortteinen, M., & Vaattovaara, M. (1999). Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. *Yhteiskuntapolitiikka*, 64(4).
- Kortteinen, M., & Vaattovaara, M. (2000). Onko osa helsingistä alikehityksen kierteessä? *Yhteiskuntapolitiikka*, 62(2), 115-125.
- Kortteinen, M. & M. Vaattovaara (2012). Tutkimus hyvinvoinnista Helsingin seudulla. Helsingin yliopisto.
- Kortteinen, M., & Vaattovaara, M. (2015). Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(6), 562-574.

- Krysan, M. (2002). Whites who say they'd flee: Who are they, and why would they leave? *Demography*, 39(4), 675.
- Kubrin, C. E. (2003). New directions in social disorganization theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(4), 374-402.
- KvantiMOTV (2002). Varianssianalyysi. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. <
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/varianssi/anova.html> > Luettu 10.4.2018.
- KvantiMOTV (2004). Ristiintaulukointi. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>> Luettu 10.6.2018.
- KvantiMOTV (2009). Summamuuttuja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/summamuuttujat/summamuuttuja.html>> Luettu 5.6.2018.
- KvantiMOTV (2010). Kyselylomakkeen laatiminen. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. <
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>> Luettu 2.6.2018.
- Laakso, S. (2013). *Muuttoliikkeen vaikutuksista väestön tulotasoon Helsingissä ja Helsingin seudulla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Lampinen, M., Viitanen, E., & Konu, A. (2013). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus yhteisöllisyydestä työelämässä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 50(1), 71-86.

- Lankinen, M. (1985). Kerrostalolähiöiden asema kaupunkiasumisessa. *Teoksessa* Lähiöiden kehittämisen ongelmia: Lähiöiden kehittämistyöryhmän muistio. Liite 2, 1–29. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Lankinen, M. (1997). Asumisen segregaatian tila ja kehityssuunnat. *Teoksessa* Taipale, K. & H. Schulman (toim.): *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*, 171–197. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lapintie, K. (1997). Kaupunkisuunnittelu hyvän asuinympäristön määrittäjänä. *Teoksessa* Taipale, K. & H. Sculman (toim). *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*. Fagelpaino Oy, Helsinki. 229–254.
- Lapintie, K. (1998). Asuinalue utopiana. *Teoksessa* Kotkavirta, J. & A. Laitinen (toim.) *Yhteisö: Filosofian näkökulmia yhteisöllisyyteen*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 295 s.
- Lehtonen, H. & M. Norvasuo (2008). *Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Teknillinen korkeakoulu.
- Letki, N. (2008). Does diversity erode social cohesion? Social capital and race in british neighbourhoods. *Political Studies*, 56(1), 99-126.
- Long, D. A., & Perkins, D. D. (2007). Community social and place predictors of sense of community: A multilevel and longitudinal analysis. *Journal of Community Psychology*, 35(5), 563-581.
- Van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L. & MacLennan, D (2012) Neighbourhood Effects Research: New Perspectives. *Teoksessa* Van Ham, M., Manley, D., Bailey, N.,

- Simpson, L. & 117 MacLennan, D. (toim.). *Neighbourhood effects research: New perspectives*. New York: Springer, 1– 21.
- Manka, M-L. & L-R. Larjovuori (2013). *Yhteisöllisyydellä menestykseen – Opas työpaikan sosiaalisen pääoman kehittämiseen*. Tampereen yliopiston Johtamiskoulun tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos.
- Mäkelä, H. (2009). *Hyvä jätkä*. Helsinki: Helsingin kaupunki, talous- ja suunnittelukeskus.
- Massey, D. S. (1988). The dimensions of residential segregation. *Social Forces*, 67(2), 281-315.
- McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23.
- Niemelä, M. (2007). Oma vika, epäonni vai rakenne? Suomalaisten köyhyyden syitä koskevat mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka*, 72(6), 585-598.
- Nowell, B., & Boyd, N. (2010). Viewing community as responsibility as well as resource: Deconstructing the theoretical roots of psychological sense of community. *Journal of Community Psychology*, 38(7), 828-841.
- Obst, P., Smith, S. G., & Zinkiewicz, L. (2002). An exploration of sense of community, part 3: Dimensions and predictors of psychological sense of community in geographical communities. *Journal of Community Psychology*, 30(1), 119-133.
- Perkins, D. D., Florin, P., Rich, R. C., Wandersman, A., & Chavis, D. M. (1990). Participation and the social and physical environment of residential blocks: Crime and community context. *American Journal of Community Psychology*, 18(1), 83-115.

- Peterson, N. A., Speer, P. W., & McMillan, D. W. (2008). Validation of A brief sense of community scale: Confirmation of the principal theory of sense of community. *Journal of Community Psychology*, 36(1), 61-73.
- Portes, A. & E. Vickstrom (2011). Diversity, social capital and cohesion. *Annual Review of Sociology* 37, 461–479.
- Prezza, M., Amici, M., Roberti, T., & Tedeschi, G. (2001). Sense of community referred to the whole town: Its relations with neighboring, loneliness, life satisfaction, and area of residence. *Journal of Community Psychology*, 29(1), 29-52.
- Prezza, M., Pacilli, M. G., Barbaranelli, C., & Zampatti, E. (2009). The MTSOCS: A multidimensional sense of community scale for local communities. *Journal of Community Psychology*, 37(3), 305-326.
- Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies* 30: 2, 137–174.
- Royal, M. A., & Rossi, R. J. (1996). Individual-level correlates of sense of community: Findings from workplace and school. *Journal of Community Psychology*, 24(4), 395-416.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2009). *Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Saarikangas, K. (2016). Aukkaat ja maisema liikkeessä: Lähiörakentaminen ja asumisen mullistus 1960-luvulla. *Teoksessa* Lahti, J. & E. Rauske (toim.). *Värikkäämpi, iloisempi, hienostuneempi: näkökulmia 1960-luvun arkkitehtuuriin*, 67–93. Arkkitehtuurimuseo, Helsinki.

- Saaristo, K., & Jokinen, K. (2004). *Sosiologia*. Helsinki: WSOY SanomaPro.
- Scheuer, J. (1985). *Legacy of Light: Univeristy Settlement's first century*. University Settlement
New York. 32 s.
- Settlementtiasunnot (2017). Yritys. <<https://settlementtiasunnot.fi/settlementtiasunnot/>>
- Sampson, R. J. (2002). ASSESSING "NEIGHBORHOOD EFFECTS": Social processes and
new directions in research. *Annual Review of Sociology*, 28(1), 443-478.
- Sampson, R. J. (2012). *Great American city: Chicago and the enduring neighborhood effect*.
Chicago: University of Chicago Press.
- Santos, J. R. A. (1999). Cronbach's alpha: a tool for assessing the reliability of scales. *Journal of
Extension* 37: 2.
- Sarén, N. (2017). *Asuinalueen sosioekonomisen tason yhteys naapurustosuhteisiin
pääkaupunkiseudulla*. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Seppänen, M. (2001). *Liipolan onni: Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys
asukkaille*. Väitöskirjatutkimus. Helsingin yliopisto.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago, IL: The
University of Chicago press.
- SRV (2018). REDI. <www.redi.fi>
- Stjernberg, M. (2017). *Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja
demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen*. Kaupunkitutkimus- ja tilastot. Helsingin
kaupunki.

- Strandell, A. (2017). *Asukasbarometri 2016: Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Sule Özüekren, A. (2003). Special issue editors' introduction: Dynamics and diversity: Housing careers and segregation of minority ethnic groups. *Housing, Theory and Society*, 20(4), 162-171.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston.
- Taipale, K., & Taipale, K. (1997). *Koti Helsingissä: Urbaanin asumisen tulevaisuus*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus
- Talò, C., Mannarini, T., & Rochira, A. (2013). Sense of community and community participation: A meta-analytic review. *Social Indicators Research*, 117(1), 1-28.
- Tartaglia, S. (2006). A preliminary study for a new model of sense of community. *Journal of Community Psychology*, 34(1), 25-36.
- Tönnies, F. (2001). *Community and civil society*. Cambridge University Press.
- Ulkoministeriö (2007). Sosiaalinen koheesio.
<<http://www.finlandcoe.fr/public/default.aspx?nodeid=35775&contentlan=1&culture=fi-FI>>. Luettu 2.11.2017.
- Vaattovaara, M., Kortteinen, M., & Lankinen, M. (1999). Pääkaupunkiseudun kehitys 1990-luvulla: Kohti uudenlaista eriytymistä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 64(5), 411-422.
- Vaattovaara, M. (1998). *Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen: Ympäristö ja alueellisuus*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

- Vaattovaara, M., & Kortteinen, M. (2003). Beyond polarisation versus professionalisation? A case study of the development of the Helsinki region, Finland. *Urban Studies*, 40(11), 2127-2145.
- Vaattovaara, M., Kortteinen, M. & H. Schulman (2011). A Nordic welfare model at a turning point? Social housing and segregation in Finland. *Teoksessa* Houard, N. (toim.). *Social Housing across Europe*. Direction de l'information légale et administrative, Paris. 49–70.
- Vaattovaara, M., & Vuori, P. (2002). *Väestörakenteen ja alueellisen eriytymisen vaikutus Helsingin veropohjaan*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Valtari, M. (2004). SPSS-opas. Perusteet. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Tieto- ja viestintätekniikka. <
<http://www.helsinki.fi/~komulain/Tilastokirjat/04.%20Valtari-Spss-opas.pdf>> Luettu 23.4. 2018.
- Van Beekhoven, E & Van Kempen, R. (2013). Social effects of urban restructuring: A case study in Amsterdam and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*, 186(6), 853-875.
- Van Ham, M., & Manley, D. (2009). Social housing allocation, choice and neighbourhood ethnic mix in England. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24(4), 1-19.
- Vass, T. & K. Vilkkama (2017). Kaupunginosien eriytymistä pitää seurata, mutta mittareihin on syytä suhtautua kriittisesti. *Kvartti* 4/2017.
- Vass, T. (2017). Pitääkö lähiöistä olla huolissaan? *Kvartti* 4/2017.
- Veal, A. J. (2006). *Research methods for leisure and tourism: A practical guide* (3rd ed.). Harlow: Financial Times Prentice Hall.

- Vehkalahti, K. (2008). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. 223 s. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Vestbro, D. U. (2000). From collective housing to cohousing—A summary of research. *Journal of Architectural and Planning Research*, 164-178.
- Vestbro, D. U. (Ed.). (2010). *Living together: Cohousing ideas and realities around the world* Kollektivhus NU.
- Vilkama, K., & Vaattovaara, M. (2015). Keskiluokka kuin kotonaan? kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(3), 207-220.
- Vilkama, K. (2011). *Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla*. Tutkimuksia 2011: 2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 283 s.
- Vilkama, K., & Vilkama, K. (2014). *Erilaistuva pääkaupunkiseutu: Sosioekonomiset erot alueittain 2002-2012*. Tutkimuksia 2014: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 81 s
- Vilkka, H. (2007). *Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi, Helsinki.
- Virtanen, H. (2008). Somali-ja venäläistaustaisten asumistoiveet ja-valinnat pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73(6), 640-651.
- Vuorio, A. (2017). Henkilökohtainen sähköpostiviesti Setlementtiasuntojen asiakkuusjohtajalle. 01.11.2017.
- Waris, H. (1932). *Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin pitkänsillan pohjoispuolelle*. 2. tarkastettu p. 300 s. Weilin + Göös, Helsinki.

- Warr, D. J. (2005). Social networks in a 'discredited' neighbourhood. *Journal of Sociology*, 41(3), 285-308.
- Wilkinson, D. (2007). The multidimensional nature of social cohesion: Psychological sense of community, attraction, and neighboring. *American Journal of Community Psychology*, 40(3), 214-229.
- Wilson, W. J. (1987). *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilton, R. D. (1998). The constitution of difference: Space and psyche in landscapes of exclusion. *Geoforum*, 29(2), 173-185.
- Zani, B., Cicognani, E., & Albanesi, C. (2001). Adolescents' sense of community and feeling of unsafety in the urban environment. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 11(6), 475-489.

10 LIITTEET

Liite 1. Asumisen yhteisöllisyyttä mittaava tutkimuskysely.

Tutkimus asukkaiden kokemasta yhteisöllisyydestä

Arvoisa vastaanottaja

Olen kaupunkimaantieteen opiskelija ja teen gradu-tutkielmaa Setlementtiasuntojen asukkaiden kokemasta yhteisöllisyydestä omassa talossaan ja asuinaluellaan. Setlementtiasuntojen mukaan yhteisöllisyys on sitä, että ihminen tuntee kuuluvansa porukkaan ja saa toimia yhdessä muiden kanssa. Taloilla se tarkoittaa erilaisia harrastusporukoita tai mukana olemista eri tapahtumissa. Yhteisöllisyys on myös yhteisiä tiloja, jotka edistävät ihmisten arkipäiväistä kohtaamista. Tavoitteenani on selvittää, miten hyvin tämä toteutuu asuintalossanne ja asuinalueellanne. Tutkimuksen onnistumiseksi on tärkeää, että yhteisöllisyyteen eri tavoin suhtautuvat vastaavat kyselyyn.

Kysely jaetaan viiteen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan Setlementtiasuntojen vuokrataloon ja kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan 100€ S-ryhmän lahjakortti. Kyselyyn vastaamiseen kuluu vain 10-15 minuuttia.

Kyselystä saadut tulokset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamiseen mahdollistavat tiedot poistetaan lopullisesta tutkielmasta. Yksittäisen vastaajan tietoja ei myöskään luovuteta Setlementtiasunnoille.

Pyydän, että yksi kotitaloutenne täysi-ikäinen henkilö vastaisi kyselyyn ja palauttaisi sen 16.11.2017 mennessä talon asukaskoordinaattori Terhi Nehadille tai kerhotilan ulko-oven viereiseen lukolliseen postilaatikkoon, jossa lukee asukastupa, kerhotila.

Mikäli sinulla on kysyttävää tai haluat muuten keskustella tutkimuksesta, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin
Aino Ruskomaa
aino.ruskomaa@helsinki.fi

Ohje kyselyn täyttämiseen

Vastaukset merkitään ympyröimällä sopivinta vaihtoehtoa edustava kirjain tai numero, tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan. Ympyröi vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi tai tilannettasi. Ympyröi **vain yksi** vaihtoehto ellei kysymyksessä toisin mainita.

1. Kuinka kauan olet asunut tässä talossa?

- a. Alle 6 kuukautta
- b. 6-12 kuukautta
- c. 1-2 vuotta
- d. 3-5 vuotta
- e. Yli viisi vuotta

2. Kuulutko talon asukastoimikuntaan?

- a. Kyllä
- b. En

3. Mikä sai sinut hakemaan Setlementtiasuntojen asuntoa? Voit rengastaa useita vaihtoehtoja.

- a. Minulle suositeltiin Setlementtiasuntoja
- b. Asunnon saannin helppous
- c. Yhteisöllisen asumisen idea
- d. Setlementtiasuntojen vuokrataso
- e. Hain monien asunnontarjoajien asuntoa
- f. Asukaskoordinaattorin läsnäolo joka talossa
- g. Muu syy, mikä? _____

4. Mikä edellä mainituista syistä (a-g) on merkittävin?

Merkitse kirjain tähän: _____

Kysymyksiä asuintalosi yhteisöllisyydestä

5. Mitä yhteistoimintaa talossa järjestetään? Voit rengastaa useita vaihtoehtoja.

- a. Illanviettoja yhteistiloissa
- b. Juhlia
- c. Liikuntatuokioita (esimerkiksi kuntosalilla käyntiä)
- d. Pihatoimintaa
- e. Retkiä
- f. Harrastekerhoja
- g. Muuta, mitä? _____
- h. En tiedä
- i. En ole kiinnostunut talon yhteistoiminnasta

6. Kuka yhteistoimintaa järjestää?

7. Onko talon asukkaiden välinen yhteisöllisyys sinulle tärkeää?

- a. Erittäin tärkeää
- b. Melko tärkeää
- c. Ei kovin tärkeää
- d. Ei lainkaan tärkeää.

8. Kuinka monen talon asukkaan kanssa..

- a. tunnet olevasi ystävä? _____ henkilön
- b. tunnet olevasi tuttava? _____ henkilön
- c. tunnet olevasi riidoissa? _____ henkilön

9. Oletko harkinnut muuttoa pois talosta?

- a. Kyllä, haluaisin muuttaa niin pian kuin mahdollista.
- b. Kyllä, haluaisin muuttaa muutaman vuoden sisällä.
- c. En, mutta en usko asuvani talossa lopunikäni.
- d. En ole muuttamassa pois.

10. Mitä mieltä olet seuraavista asuintalosi yhteisöllisyyttä koskevista väitteistä?
Ympyröi tässä ja kahdessa seuraavassa kysymyksessä numero, joka parhaiten
kuvaa mielipidettäsi. Vastaathan kuhunkin alakohtaan (A, B, C..).

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
A Tunnen suurimman osan talon asukkaista	1	2	3	4	5
B Suurin osa talon asukkaista tuntee minut	1	2	3	4	5
C Voin luottaa muihin talon asukkaihin	1	2	3	4	5
D Välitän siitä, mitä muut talon asukkaat ajattelevat minusta	1	2	3	4	5
E Tunnen yhteenkuuluvuutta muiden talon asukkaiden kanssa	1	2	3	4	5
F Voin puhua ongelmistani muille asukkaille	1	2	3	4	5
G Talossa on hyvä yhteishenki	1	2	3	4	5
H Talon yhteistoimintaan on helppo osallistua	1	2	3	4	5

11. Kuinka usein..

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin	En koskaan
A juttelet muiden asukkaiden kanssa?	1	2	3	4	5
B vietät aikaa muiden asukkaiden kanssa?	1	2	3	4	5
C olet antanut tai saanut apua muilta asukkailta? ...	1	2	3	4	5
D osallistut talossa järjestettävään yhteistoimintaan?	1	2	3	4	5
E olet itse mukana järjestämässä yhteistoimintaa muille asukkaille?	1	2	3	4	5

Kysymyksiä asuinalueesi yhteisöllisyydestä

12. Kuinka usein..

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin	En koskaan
A juttelet samalla asuinalueella asuvien ihmisten kanssa (muiden kuin samassa talossa asuvien)?	1	2	3	4	5
B vietät aikaa asuinalueen muiden asukkaiden kanssa (muiden kuin samassa talossa asuvien)?	1	2	3	4	5
C osallistut Viikin asukastaloissa järjestettävään toimintaan?	1	2	3	4	5
D osallistut Viikin alueella järjestettäviin tapahtumiin?	1	2	3	4	5
E järjestät itse yhteistoimintaa muille alueen asukkaille?	1	2	3	4	5

13. Kuinka monen samalla asuinalueella asuvan (muiden kuin samassa talossa asuvien) kanssa..

- a. tunnet olevasi ystävä? _____ henkilön
- b. tunnet olevasi tuttava? _____ henkilön
- c. tunnet olevasi riidoissa? _____ henkilön

14. Mikäli haluat vielä kertoa jotain asuintalosi tai asuinalueesi yhteisöllisyydestä, tai jos sinulla on muita kommentteja, voit kirjoittaa ne tähän:

Vastaisitko vielä alla oleviin kysymyksiin.

15. Sukupuoli:

- a. Nainen b. Mies c. Muu/En halua vastata

16. Mikä on syntymävuotesi?

Vuosi (vvvv): _____

17. Mikä on koulutustaustasi?

- a. Peruskoulu/Kansakoulu
b. Ylioppilastutkinto
c. Ammatillinen tutkinto
d. Ammattikorkeakoulututkinto
e. Yliopistotutkinto
f. Muu, mikä? _____
g. En halua vastata.

Haluaisin tehdä muutamia haastatteluja kyselyn aihepiiriin liittyen. Jos haluat osallistua lyhyeseen henkilökohtaiseen haastatteluun, kirjoita yhteystietosi. Mikäli haluat osallistua vain lahjakortin arvontaan etkä haastatteluun, kirjoita yhteystietosi ja laita rasti alla olevaan ruutuun.

Nimi: _____

Puhelinnumero

tai sähköpostiosoite: _____

☐ Haluan osallistua vain lahjakortin arvontaan.

Kiitos vaivannäöstäsi!

LIITE 2. Post-Hoc testin tulos.

Multiple Comparisons

LSD

Dependent Variable	(I) Asuintalo	(J) Asuintalo	Mean	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
			Difference (I-J)			Lower Bound	Upper Bound
Yhteisöllisyyden tärkeys	Kalasatama	Viikki	-.13	.225	.555	-.58	.31
		Malmi	.12	.246	.627	-.37	.61
		Jätkäsaari	.10	.225	.673	-.35	.54
	Viikki	Kalasatama	.13	.225	.555	-.31	.58
		Malmi	.25	.219	.250	-.18	.69
		Jätkäsaari	.23	.195	.244	-.16	.62
	Malmi	Kalasatama	-.12	.246	.627	-.61	.37
		Viikki	-.25	.219	.250	-.69	.18
		Jätkäsaari	-.02	.219	.910	-.46	.41
	Jätkäsaari	Kalasatama	-.10	.225	.673	-.54	.35
		Viikki	-.23	.195	.244	-.62	.16
		Malmi	.02	.219	.910	-.41	.46
Aktiivinen yhteisöllisyys	Kalasatama	Viikki	-.6095*	.24959	.016	-1.1042	-.1149
		Malmi	-.4400	.27292	.110	-.9808	.1009
		Jätkäsaari	-.0738	.24959	.768	-.5684	.4208
	Viikki	Kalasatama	.6095*	.24959	.016	.1149	1.1042
		Malmi	.1696	.24271	.486	-.3114	.6506
		Jätkäsaari	.5357*	.21615	.015	.1074	.9641
	Malmi	Kalasatama	.4400	.27292	.110	-.1009	.9808
		Viikki	-.1696	.24271	.486	-.6506	.3114
		Jätkäsaari	.3661	.24271	.134	-.1149	.8472
	Jätkäsaari	Kalasatama	.0738	.24959	.768	-.4208	.5684
		Viikki	-.5357*	.21615	.015	-.9641	-.1074
		Malmi	-.3661	.24271	.134	-.8472	.1149
Passiivinen yhteisöllisyys	Kalasatama	Viikki	-.0107	.21814	.961	-.4430	.4216
		Malmi	.2981	.23852	.214	-.1746	.7708
		Jätkäsaari	.2607	.21814	.235	-.1716	.6930
	Viikki	Kalasatama	.0107	.21814	.961	-.4216	.4430
		Malmi	.3089	.21213	.148	-.1115	.7292
		Jätkäsaari	.2714	.18891	.154	-.1030	.6458
	Malmi	Kalasatama	-.2981	.23852	.214	-.7708	.1746

	Viikki	-.3089	.21213	.148	-.7292	.1115
	Jätkäsaari	-.0374	.21213	.860	-.4578	.3830
	Jätkäsaari Kalasatama	-.2607	.21814	.235	-.6930	.1716
	Viikki	-.2714	.18891	.154	-.6458	.1030
	Malmi	.0374	.21213	.860	-.3830	.4578

Based on observed means.

The error term is Mean Square(Error) = .625.

*. The mean difference is significant at the .05 level.

